
LEERPLAN

CLUSTER KUNST

2019 /

Voorwoord

Voor u ligt het leerplan waar wij het afgelopen jubileumjaar (2019) hard aan hebben gewerkt. Het schrijven van een leerplan hebben wij als Rotterdamse bovenbouw niet gezien als een doel op zich. De ervaring leert immers, dat in ons dagelijkse werk weinig gebruik wordt gemaakt van zo'n papieren of digitaal boekwerk. Toch hebben we ons afgelopen jaar opnieuw bezig gehouden met het formuleren van wat we op school doen en waarom.

Alles wat wij op school aanbieden, willen we in dienst stellen van de ontwikkeling van de leerling. Door ons gezamenlijke werk aan het leerplan zijn we ons weer (en meer) bewust van onze doelen op korte en langere termijn. Het telkens maar verbinden met het waarom en het hoe in ons werk helpt ons om betere leraren te worden en om de aan ons toevertrouwde jonge mensen beter te begeleiden.

Het uiteindelijke schriftelijke resultaat is niet meer dan een neerslag van een gezamenlijk werkproces. Het is het uitgangspunt voor gesprek en uitwisseling tussen secties in teams en clusters dat in vergaderingen en tijdens gezamenlijke studiedagen werd gedaan. Het fundament van de vrijeschoolpedagogie is een omvangrijke en diepgaande menskunde, die zijn wortels heeft in de antroposofie van Rudolf Steiner. Hieruit worden alle vormen, zoals het periode-onderwijs, de kunstzinnige vakken en de eurytmie afgeleid. Ook de methodisch-didactische kenmerken, zoals de ontwikkelingsfasen en de leerstofinhouden, de ontwikkeling van cognitieve, emotionele en de wilskompetenties zijn geworteld in het beeld van de zich ontwikkelende mens.

In de vrijeschoolpedagogie worden de doelen in principe niet voorgeschreven door een instantie buiten het kind om. In plaats daarvan worden ze ontleend aan het onderzoek naar de menselijke natuur en diens ontwikkeling. Ze worden afgelezen aan de natuur van het kind, dat wil zeggen ten eerste aan de algemene wetmatigheden van de ontwikkeling van het kind en ten tweede aan de individuele situatie daarvan in het afzonderlijke kind.

Rudolf Steiner roept zijn eerste leraren op om zich steeds meer in de menskundige inzichten in te leven tot je als leerkracht aan een grens komt: de grens waar de inzichten over de ontwikkeling van het kind zo aanstekelijk worden en zoveel enthousiasme oproepen dat je vervuld raakt van de impuls om vanuit deze inzichten als leraar werkzaam te willen zijn. Als je bij deze grens komt, dan wordt je als leraar zagezegd opnieuw geboren. Dat lukt natuurlijk niet altijd, maar vele pogingen daartoe heb ik de afgelopen tijd bij vele leraren mogen ervaren.

Omdat wij geworteld willen zijn in de maatschappij, hebben wij ons daar ook toe te verhouden. Dat heeft zijn weerslag in documenten als PTA en studiewijzers, hoewel de inhoud van dit leerplan daarvan niet losstaat. Steeds kijken naar waar de inhoud aansluit en bijdraagt aan de ontwikkeling van de jonge mens is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Het is aan ons als leraren om iedere dag opnieuw de verbinding met de vrijeschool-uitgangspunten te gaan en zelf een scholingsweg te gaan. Hoe mooi het leerplan ook geschreven is en hoe trots we ook mogen zijn dat dit nu opnieuw is gedaan, uiteindelijk gaat het er om wat ieder van ons ermee doet in zijn lessen in het contact met de leerlingen.

Sebastiaan Cooman
Rotterdam, december 2019

Inleiding

In het afgelopen jaar heeft het hele college zich gewijd aan het opnieuw schrijven van het leerplan. Wij hebben ons hierbij gebaseerd op het leerplan dat we voor het eerst op schrift stelden in 2010. Het leerplan dat we nu presenteren, is anders opgebouwd. We hebben ervoor gekozen om van vakken uit te gaan in plaats van de leerjaren. De vakken zijn vervolgens geclusterd in: talen, exact, gamma, kunst, beweging en vensteruren/loopbaanoriëntatie. Ieder cluster heeft zijn eigen reader. Een beschrijving van de leeftijdsfasen zal in iedere reader aan de beschrijvingen per vak vooraf gaan. Het is ons dit keer gelukt om het onderdeel: doelen uit te breiden. We hebben in het format dat de vakken gebruikt hebben, onderscheid gemaakt tussen vakgerichte doelen en ontwikkeldoelen. Het laatste zorgt voor een koppeling tussen leeftijdsfase en het vak in een bepaald leerjaar. Daarnaast hebben we een eerste verkenning gemaakt rondom omgaan met verschillen.

Het schrijven van het leerplan was voor ons college een grote inspanning. We hebben gemerkt dat het verwoorden van wat we in de lessen doen lastiger is dan we doorgaans denken. Het format kon daarin vaak als een keurslijf ervaren worden. Het is een grote prestatie dat het, ondanks alles wat op ons afgekomen is gedurende het schooljaar, het toch gelukt is om woorden te geven aan wat doen en waarom we het doen. Het leerplan kan nu gebruikt worden door iedereen die bij ons op school werkt. Ook mag het door andere bovenbouwen van de vrijeschool geraadpleegd worden. Wij ervaren dat we met dit werk ons steentje bijdragen aan de landelijke beweging die dit jaar 100 jaar bestaat. De komende jaren staat leerplan deel 2 op ons verlanglijstje. Het zal een bundel zijn van artikelen, studies en delen uit boeken die gaan over het antroposofisch mensbeeld, de leeftijdsfasen, het periode-onderwijs enzovoort. Deel 2 zal inzichtelijk maken wat het fundament van ons leerplan is. We willen deel 2 gaan gebruiken als studiemateriaal en achtergrond informatie ten behoeve van de scholing van de docenten.

Een volgende stap die wij in het college in de pedagogische vergaderingen zullen zetten, is het bestuderen van de menskunde. Daar willen wij drie jaar voor uittrekken. De menskunde wekt de opvoeder in ons en kan het leerplan leven inblazen. Na 100 jaar vrijeschool gaat het immers niet om een afzwakking van de oorsprong, maar juist om een intensivering van de impuls. Middels het werken met het leerplan en het bestuderen van de menskunde willen wij aan deze intensivering gewicht en vorm geven.

Marieke Cooman
Leerplancoördinator

De leerplangroep die het tot stand komen van het leerplan begeleid hebben, bestond uit: Sebastiaan Cooman, Suzanne Verveer, Jan Putkamer, Madelein van Woggelum, Laura Vink, Niels Geleijnse, Rogier van Veen en Marieke Cooman

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inleiding	3
Inhoudsopgave	4
Leeftijdswfasen.....	10
7 ^e leerjaar	10
8 ^e leerjaar	10
9 ^e leerjaar	11
10 ^e leerjaar	11
11 ^e leerjaar	12
12 ^e leerjaar	13
VAK: Houtbewerking.....	14
Leerjaar: 7	14
KAP-les/ Periode ambachtelijke stroom.....	14
Niveau alle niveaus	14
VAK: Houtbewerking.....	16
Leerjaar: 8	16
Kap-les, periode ambachtelijke stroom	16
Niveau: alle niveaus	16
VAK: Houtbewerking.....	17
Leerjaar: 9	17
KAP-les + Ambachtelijke stroom periode.....	17
Niveau: alle niveaus	17
VAK: Houtbewerking.....	19
Leerjaar: 10	19
Bijenkasten	19
Niveau vmbo-ta.....	19
VAK: Houtbewerking	20
Leerjaar: 10	20
KAP-les.....	20
Niveau: alle niveaus	20
VAK: Metaal	22
Leerjaar: 7	22
Periode: Koperbewerking.....	22
Niveau: vmbo-ta.....	22
VAK: Metaal	23
Leerjaar: 7/8	23

Vakles: Koperbewerking.....	23
Niveau alle niveaus	23
VAK: Metaal	25
Leerjaar: 9	25
Vakles.....	25
Niveau: alle niveaus	25
VAK: Metaal	26
Leerjaar: 10	26
Vakles: KAP	26
Niveau Vmbo-t	26
VAK: Keramiek.....	28
Leerjaar: 8	28
Vakles: KAP	28
Niveau alle niveaus	28
VAK: Keramiek.....	29
Leerjaar: 10	29
Vakles: KAP	29
Niveau Havo/Vwo	29
VAK: Koken.....	31
Leerjaar: 7	31
Vakles.....	31
Niveau vmbo-ta.....	31
VAK: Koken.....	32
Leerjaar: 7	32
Vakles.....	32
Niveau: alle niveaus	32
VAK: Koken.....	33
Leerjaar: 8	33
Vakles.....	33
Niveau: vmbo-ta.....	33
VAK: Koken.....	35
Leerjaar: 9	35
Vakles.....	35
Niveau: vmbo-ta.....	35
VAK: Koken.....	37
Leerjaar: 10	37
Vakles.....	37
Niveau: vmbo-ta.....	37
VAK: Textiel	39

Leerjaar: 7	39
Vakles: KAP	39
Niveau: alle niveaus	39
VAK: Textiel	41
Leerjaar: 8	41
Vakles: KAP	41
Niveau: alle niveaus	41
VAK: Textiel	42
Leerjaar: klas 9	42
Vakles: KAP	42
Niveau : alle niveaus	42
VAK: Textiel	43
Leerjaar: klas 10	43
Vakles: Kup	43
Niveau : havo/vwo	43
VAK: Tekenken	45
Leerjaar: 7	45
Vakles: KAP	45
Niveau: alle niveaus	45
VAK: Tekenken	47
Leerjaar: klas 8	47
Vakles: KAP perspectief tekenen	47
Niveau : alle niveaus	47
VAK: Tekenken	48
Leerjaar: klas 9	48
Vakles: KAP portretten	48
Niveau : alle niveaus	48
VAK: Tekenken	50
Leerjaar: klas 10	50
Vakles: KUP	50
Niveau : vmbo-t	50
VAK: Tekenken/ schilderen/2D	52
Leerjaar: 10	52
Vakles: KUP	52
Niveau : havo/vwo	52
VAK: Ruimtelijk 3D	53
Leerjaar: klas 10	53
Vakles: KUP	53
Niveau : havo/vwo	53

VAK: Tekenen 2D	55
Leerjaar: klas 11	55
Vakles: KUP.....	55
Niveau : havo/vwo.....	55
VAK: Ruimtelijk 3D.....	56
Leerjaar: klas 11	56
Vakles: KUP.....	56
Niveau : havo/vwo.....	56
VAK: Kunst.....	58
Leerjaar: 12.....	58
Periode: Beeldend.....	58
Niveau: havo/vwo.....	58
VAK: Toneel.....	60
Leerjaar: 7.....	60
Vakles: KAP.....	60
Niveau: alle niveaus.....	60
VAK: Toneel.....	62
Leerjaar: 8.....	62
Vakles: KAP.....	62
Niveau: alle niveaus.....	62
VAK: Toneel.....	64
Leerjaar: 9.....	64
Vakles: KAP.....	64
Niveau alle niveaus.....	64
VAK: Toneel.....	66
Leerjaar: 10.....	66
Vakles: KUP	66
Niveau: havo/vwo.....	66
VAK: Toneel.....	68
Leerjaar: 11.....	68
Vakles: KUP	68
Niveau: havo/vwo.....	68
VAK: Toneel.....	71
Leerjaar: 12.....	71
Vakles: KUP	71
Niveau: havo/vwo.....	71
VAK: Muziek	73
Leerjaar: 7.....	73
Vakles.....	73

Niveau: alle niveaus	73
VAK: MUZIEK	76
Leerjaar: 8	76
Vakles.....	76
Niveau: alle niveaus	76
VAK: MUZIEK	77
Leerjaar: 9	77
Vakles.....	77
Niveau: alle niveaus	77
VAK: Muziek	79
Leerjaar: 10	79
Vakles: KUP.....	79
Niveau: alle niveaus	79
VAK: Muziek	82
Leerjaar: 11	82
Vakles: KUP.....	82
Niveau: havo/vwo.....	82
VAK: MUZIEK	84
Leerjaar: 12	84
Vakles: KUP.....	84
Niveau: havo/vwo.....	84
VAK: CKV	87
Leerjaren: 9/10	87
Vakles.....	87
Niveau: vmbo-t.....	87
VAK: CKV	88
Leerjaar: 10	88
Periode: Kunst.....	88
Niveau: havo/vwo.....	88
VAK: CKV	90
Leerjaar: 11	90
Vakles: KUP.....	90
Niveau: havo/vwo.....	90
VAK: Kunstgeschiedenis/CKV	92
Leerjaar: 12	92
Periode: Voorbereiding kunstreis.....	92
Niveau: havo/vwo.....	92
VAK: Kunst.....	93
Leerjaar: 9	93

Periode: Kunstbeschouwing.....	93
Niveau: vmbo-t.....	93
VAK: Kunst.....	94
Leerjaar: 9.....	94
Periode: Kunstgeschiedenis.....	94
Niveau: alle niveaus.....	94
VAK: Kunst Theorie	95
Leerjaar: 10.....	95
Periode: Kunstgeschiedenis.....	95
Niveau: Ambachtelijke stroom	95
VAK: Kunstgeschiedenis	97
Leerjaar: 11.....	97
Periode: Beelden van de Nieuwe Tijd.....	97
Niveau: havo.....	97
VAK: Kunstgeschiedenis	98
Leerjaar: 11.....	98
Periode: Beelden van de Nieuwe Tijd.....	98
Niveau: havo/vwo.....	98
VAK: Kunstgeschiedenis/CKV	100
Leerjaar: 12.....	100
Periode: modernisme/postmodernisme	100
Niveau: havo/vwo.....	100
VAK: Kunst Algemeen	101
Leerjaar: 11/12.....	101
Vakles.....	101
Niveau: havo.....	101
VAK: Kunst Algemeen	103
Leerjaar: 12.....	103
Vakles.....	103
Niveau: vwo.....	103

Leeftijdsfasen

7^e leerjaar

Als 12/13-jarige staat de jongere voor de grens van de overgang naar een nieuwe levensfase. De kinderlijke onbevangenheid is nog aanwezig, maar maakt meer en meer plaats voor een toenemende gerichtheid op de wereld. In de verte gloort het licht van de wijde wereld en de leerling wil met al zijn zintuigen verder kijken dan de horizon die de school biedt. Onder invloed van de groei en verharding van het skelet beleeft de leerling het eigen lichaam meer en meer als vreemd. Door de toename van de botsubstantie voelt hij dat de eigen zwaarte, de motoriek verandert. Onder invloed van deze veranderingen krijgt de leerling meer en meer gevoel voor oorzaak-gevolg verbanden. Het causale denken ontstaat.

De werkhouding is doorgaans positief, maar ook feitelijk en praktisch gericht; kwantiteit gaat boven kwaliteit. De leerling vraagt om de vertrouwde, liefdevolle autoriteit van de leraar. De klas is nog een geheel en kan als zodanig worden aangesproken.

Kernbegrippen van deze levensfase:

- Autoriteit van de leraar
- Groeiende belangstelling voor de hedendaagse wereld
- Nieuwsgierigheid
- Praktische benadering
- Ontdekken / uitvinden / experimenteren
- Het 'beeld' werkt nog sterk op de leerling
- Gevoel voor oorzaak en gevolg
- Eigen (oefen)weg gaan, binnen veilige, vaste kaders.
- Eigen weg leren bepalen
- Het gevoelsleven is open en naar buiten gericht
- De wil is aan te spreken via enthousiasme
- Het bieden van structuur en duidelijkheid is belangrijk

8^e leerjaar

De kinderlijke onbevangenheid verdwijnt langzamerhand. De leerling beleeft zichzelf in toenemende mate als individu. Dit gaat gepaard met een groeiend gevoel van distantie, kritiek en innerlijke weerstand tegenover de buitenwereld. De jongere is op weg naar zelfbewustzijn en wil op eigen benen staan. Het waarnemen wordt scherper en preciezer. Het streven naar kennis en rationeel inzicht wordt groter. Hij beleeft genoeg aan zijn ontwaakte oordeelsvermogen en geeft graag zijn mening over van alles en nog wat. Ook sterker wordende stemmingswisselingen duiden erop dat de stap naar de puberteit gemaakt gaat worden. De leerling kan daardoor onzeker worden, zich eenzaam voelen, emotioneel zijn in het oordelen en last hebben van stemmingswisselingen.

Terwijl in het 7^e leerjaar de groep nog als een geheel kan worden beleefd en als zodanig kan worden aangesproken, valt in de loop van het 8^e leerjaar de klas uiteen in kleine groepjes. Oude vriendschappen verdwijnen en nieuwe relaties worden aangegaan. De sociale structuur verandert en vraagt om zorgvuldige begeleiding door de mentor.

Kernbegrippen van deze levensfase:

- Stemningswisselingen
- Beginnende onzekerheid, eenzaamheid
- Individueel
- Groep valt uiteen, nieuwe vriendschappen
- Honger naar feitenkennis.
- Biografieën als inspirerende voorbeelden

9e leerjaar

In het 9^e leerjaar is de jongere zich aan het omvormen. Het eigene van de persoonlijkheid beleeft een transformatie. Hij gaat nu denkend de wereld doorgronden en zich er een eigen mening over vormen. Het vermogen tot redeneren wordt verder ontwikkeld. Er is echter veel onzekerheid en disbalans. Er gaat veel invloed uit van de groep. Het vermogen om echt de eigen positie te bepalen, eigen keuzes te maken en daaraan innerlijke zekerheid te ontleen, vraagt nog om gerichte ontwikkeling. Een ander kenmerk van deze leeftijdsfase is het leven in uitersten. In deze leeftijdsfase wordt in de leerstof humor ingezet als een 'medicijn' dat vele lessen doortrekt. De leerling leert door trial en error: teleurstellingen zetten aan tot actie en aanpassing.

De 9^e-klasser leeft in uitersten: het leven kent pieken en dalen. De eigen gevoelens worden als bijzonder ervaren. Hij zoekt hun eigen positie in de groep. Er is een neiging tot ongenueanceerde uitingen en er is een groot rechtvaardigheidsgevoel. In het denken kan de kennis langzamerhand geordend worden, er kunnen complexere problemen opgelost worden. Er ontstaat oog voor alternatieven en keuzes en een drang om keuzes te maken, maar er is nog te weinig oordeelsvermogen en levenservaring om die keuzes gefundeerd te maken. Er is een verlangen naar zelfstandigheid. De jongere leeft sterk in sympathie en antipathie.

Kernbegrippen van deze levensfase:

- Continu ontdekken van de persoonlijkheid
- Onder invloed van groepsprocessen
- Omgevingsafhankelijk
- Pril, praktisch, combinerend denken
- Kritisch / ongenueanceerd
- Concreet
- Revolutionair
- Zwart-wit tendensen in het gevoels- en denkleven
- Stemningswisselingen
- Eenzaamheidsgevoel
- Behoeftte aan navolging en het hebben van idolen

10^e leerjaar

Vanaf het 10^e leerjaar krijgt het eigen innerlijke leven meer kracht en vorm. De puberteit is in volle gang en in het innerlijk ontstaat ruimte voor een eigen binnenwereld. Innerlijke motivatie om te leren hoort hierbij, evenals een innerlijke aversie ertegen. De jonge mens begint een zekere objectiviteit ten opzichte van de omgeving te ontwikkelen. Binnen- en buitenwereld raken meer op elkaar afgestemd. Er ontstaat meer nuancering in het gevoels- en denkleven, nuancering van de extremen wordt mogelijk. Eigen verantwoordelijkheid kan worden genomen. In het sociale leven ontstaat oog voor het eigene van zichzelf en van de ander. Er ontstaan gevoelens van vriendschap en respect. Tevens ontstaat vanuit dit gevoel openheid voor de grote idealen.

Voor de verdere ontplooiing van het oordeelsvermogen is het ontwikkelen van inzicht noodzakelijk. Analyse, ordenen en synthese zijn een hulp bij het zelfstandig leren zien van vakinhoudelijke samenhangen van de lessen. Via het doen maakt de leerling zich een methodische werkwijze eigen. In de natuurwetenschappelijke periodes wordt de stap gemaakt van het waarnemen van de verschijnselen naar de wetmatigheden daarvan.

Kernbegrippen van deze levensfase:

- Voorzichtig begin van de eigen identiteit
- Innerlijke onzekerheid
- Puberteit wordt doorleefd
- Ontmoeting / sociale omgang/ sterke vriendschappen
- Begin van luisteren en inleving, een vragende houding
- Innerlijke motivatie of demotivatie
- Ontluiking van verantwoordelijkheidsgevoel
- Voorzichtig begin van het maken van keuzen
- Vakinhoudelijke samenhangen van de lessen
- Ontwikkeld inzicht in relaties en processen
- Pril oordeelsvermogen

Er is een groot verschil tussen de leerling in 10vmbo en die in 10havo en -vwo. De vmbo-leerling lijkt eerder volwassen te worden. De 10vwo leerling kan in deze levensfase onzekerder worden ook kunnen er grote stappen gezet worden in het komen tot begrip.

11^e leerjaar

In het 11^e leerjaar ontstaat er een nieuwe verhouding tussen 'mijn binnenwereld' en 'de buitenwereld'. De leerling gaat standpunten innemen, die soms heftig worden verdedigd en ook snel weer kunnen worden losgelaten. Er wordt geoefend met meningsvorming, standpunten worden vanuit meerdere gezichtspunten bekeken. In dit jaar ontwikkelt de leerling inzicht in sociaal-maatschappelijke en natuurlijke processen. De thema's kennen een bredere horizon, de hele wereld wordt erbij betrokken.

Karakteristiek is het wegen van eigen en andermans opvattingen, normen en waarden. Daardoor wordt het eigen oordeelsvermogen geoefend en verder ontwikkeld. Het zelfbewustzijn groeit en er ontstaat gevoel voor de eigen biografie. De innerlijke motivatie wordt sterker en idealen worden zichtbaar. De leerling wordt in zijn kunnen aangesproken, ook als het gaat om de verantwoordelijkheid die je hebt jegens de ander. Het ervaren van de eigen beperkingen, waarmee je moet leren omgaan, kan aanvankelijk gevoelens van onmacht geven. Het gegroeide oordeelsvermogen maakt inzicht en keuzes mogelijk, zodat de jongere steeds volwassener en beter toegerust in de wereld kan zijn en functioneren.

Kernbegrippen van deze levensfase:

- Oordeelsvorming
- Het vormen van een eigen mening
- Ontwikkelen van jezelf als individu in verhouding tot de wereld
- Idealen worden zichtbaarder
- Verantwoordelijkheidsgevoel voor jezelf wordt sterker

12^e leerjaar

De 17/18-jarige wordt zelfstandiger, krijgt meer vertrouwen in zichzelf en zicht op zijn kwaliteiten en idealen. De vraag naar het wezenlijke van de dingen komt op. De jongvolwassene krijgt het vermogen daar zelf creatief en scheppend mee om te gaan. Het 12 leerjaar biedt een brede afronding van het vrijeschoolonderwijs. De ontwikkelingsstof van vele periodevakken is beschouwelijk getint en spant grote bogen. Zoekend naar een eigen oordeel verdiept de leerling zich in diverse wereld- en maatschappijbeelden. Eindreis en eindpresentaties bieden mogelijkheden tot verdere groei en ontwikkeling.

De leer- en ontwikkelingsstof toont als het ware verdichting van alles wat in voorafgaande jaren opgenomen is en geleid heeft tot groei van de individualiteit. Verwijding van de blik komt tot stand door vele aspecten in hun grootse samenhang de revue te laten passeren, als overzicht en basis voor de toekomst.

Kernbegrippen van deze levensfase:

- Overzicht
- Verdichting van alles dat gehoord en gekend is richting de toekomst
- Terugblik op eigen biografie
- Individu op de rand van volwassenheid
- Idealen worden steeds meer zichtbaar

In de bovenbouw wordt in de leerjaren 7 t/m 12 - met het 8e leerjaar als omslagpunt -gepoogd om respectievelijk het minerale, planten- en dierenrijk te behandelen. Op die manier wordt allengs het inzicht verworven dat de mens al deze rijken in zich verenigt, dat alles wat de mens in zich draagt, ook buiten hem is.

VAK: Houtbewerking

Leerjaar: 7

KAP-les/ Periode ambachtelijke stroom

Niveau alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

Kennismaken met hout bewerken. De leerling beleeft vreugde bij het ontdekken van wat er mogelijk is en leert de basistechnieken van het houtbewerken toepassen.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan bod:

- Vormstudie om de aanwezige vaardigheden bij de leerling te beoordelen. En voor de leerlingen een eerste ontmoeting met het gereedschap.
- Het maken van een dierlijk figuur met twee bewegingen.
- Inleiding in de basisbewerkingen van houtbewerken.
- Leren kennen van de basisgereedschappen.
- Elementaire kennis van hout en de boom.

DOELEN:

VAKGERICHT:

- DENKEN:

Het oefenen om een vage voorstelling tot een bruikbare constructie om te zetten.

Veel brainstormen, en de meest vindingrijke en uitzonderlijke oplossingen de revue laten passeren. Dan pas komt de vraag naar de uitvoerbaarheid. Dit proces moet alle aandacht krijgen.

- VOELEN:

Het gevoel voor schoonheid wordt aangemoedigd door keuze van het materiaal, kleur en een zo mooi mogelijke afwerking.

- WILLEN:

Leren doorzetten met hulp van enthousiasme. Het is nog niet aan de orde om grote weerstanden te overwinnen. Met het aanwezige enthousiasme gaat het eigenlijk vanzelf. Aan de andere kant moet de wil ook begrensd en gestuurd worden.

De gereedschappen doen dat automatisch door hun 'interne gebruiksaanwijzing'.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 7^e klasser is op ontdekkingsreis.

Hij/Zij ontdekt een nieuwe (school) wereld.

Op alle fronten wordt het nieuwe met enthousiasme en overgave 'opgezogen'.

Tegelijkertijd voelt de 7^e klasser in de prepubertijd zich ook onzeker. Half kind, half puber. De meisjes gaan de jongens vooruit, maar zijn "te groot voor de merels, te klein voor de kerels" zoals Paul van Vliet ooit zong.

De kinderlijke fantasie en openheid voor het spel wordt gebruikt om ideeën (voor een speelgoed) om te zetten in oplossingen voor constructies.

Deze hoeven nog niet technisch uitgerijpt te zijn. Nadruk ligt op de 'Entdeckerfreude', nog niet op de perfecte afwerking.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De werkvormen bestaan uit:

Brainstormen

Schetsen

Tekening maken van de constructie.

Hout aftekenen, zagen, raspen, vijlen, boren, hakken, schuren, lijmen en oliën

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Driedimensionaal werken vraagt ruimtelijk inzicht van de leerling. De ene leerling zal dit, zonder al te veel hulp, makkelijk oppakken. Een ander zal hier meer begeleiding in nodig hebben om tot dit inzicht te komen. Uiteindelijk heeft ieder kind hetzelfde doel en dat is een ruimtelijk object maken uit hout in de vorm van een dierlijk figuur.

AFSLUITING:

De werkstukken worden beoordeeld op hun

Originaliteit

Constructie

Het functioneren van de constructie

De afwerking.

In de lessen wordt gekeken naar inzet, ontwikkeling, resultaat en omgang met het gereedschap, werkbank en materiaal.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Er is een duidelijke link naar mechanica, (hefboom, overbrenging etc.) maar nu wordt deze concreet zelf bedacht en toegepast.

Er is een verbinding met biologie en hout- en bomenkennis.

Er is zelfs ook een verbinding met het eerste jaar werktuigbouwkunde aan de TU. Alleen daar moeten overeenkomende constructies niet alleen uitgevoerd maar ook berekend worden!

VAK: Houtbewerking

Leerjaar: 8

Kap-les, periode ambachtelijke stroom

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

De leerlingen maken met ambachtelijke technieken een houten krukje.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan bod:

- Aftekenen en meten
- Het rondschaven van de poten
- Het maken van een zitting
- Het construeren van de kruk

DOELEN VAKGERICHT:

De leeftijdsfase van 14 jaar heeft behoefte aan het begrijpen en aangrijpen van concrete zaken. Zij zijn nu het meest 'materialist'. Omgaan en beheersing van meetbare, tastbare, exacte technieken waarbij concentratie vereist wordt, blijken zeer positief te werken.

Doel concreet: Het zelfstandig kunnen werken aan een houten kruk. Alles wat geleerd wordt, moet gedaan, toegepast worden.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

Denken:

Een onbestemde voorstelling (lampvoet) steeds verder concretiseren.

Het oefenen van de voorstelling door een schets en daarna een tekening.

Het oefenen van de waarneming bij het schaven (niet te dun, maar mooi rond).

Het herkennen van begrippen zoals haaks en recht. Is de balk haaks en recht? Is de cirkel rond?

Het leren meten en centreren, grotendeels op het oog.

Bij het maken van een lampvoet worden enkele basisbegrippen van elektriciteit uitgelegd en toegepast.

Voelen:

Het gevoel voor schoonheid en functie/doelmatigheid wordt beoefend in het vinden van de 'juiste' vorm. Een kandelaar bijvoorbeeld moet onder breder zijn dan boven. Het gevoel voor esthetiek wordt ontwikkeld door het zorgvuldig afwerken van het werkstuk.

Het beheersen van de machine geeft een gezond gevoel van macht.

Het gevoel van bevrediging en enthousiasme ontstaat wanneer het gelukt is. Iets nieuws scheppen wat geheel individueel is, geeft een bevrijdend gevoel. Dit gevoel is groter naarmate de weg moeizamer was.

Willen:

De leerlingen op deze leeftijd hebben duidelijk meer kracht. Deze wordt zinvol gemeten door (zwaar) fysiek werk met de rijschaaf. De wil en het doorzettingsvermogen worden hierbij aangesproken.

Bij het houtdraaien wordt de beheersing van de (fijne) motoriek aangesproken.

Bij het aanzetten van de beitel in het snel draaiende hout moet schroom/angst overwonnen worden.

Het zelfvertrouwen wordt gestimuleerd. Een evenwicht in kracht moet gezocht worden.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De werkvolgorde bestaat uit:

Schetsen, tekenen (precies), hout uitkiezen.

Korte uitleg over houtsoorten.

Hout aftekenen, afzagen en beginnen met rondschaven.

Eerst achthoekig en daarna rond schaven.

De zitting rond maken of zeshoekig met gutsen, raspen, vijlen, schuren, oliën.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De leerlingen maken een individueel krukje. De verschillen worden opgevangen doordat de leerlingen met elkaar aan tafel werken. Zo kunnen zij van elkaar leren door bij elkaar af te kijken en te spreken over het werk.

AFSLUITING:

De producten worden beoordeeld op de gestelde criteria.

Het cijfer bestaat uit inzet, ontwikkeling, resultaat, vormgeving, gereedschapshantering, zorg voor lokaal en medeleerlingen, afwerking en zelfreflectie.

Het werk wordt mee naar huis genomen en soms levenslang bewaard of gebruikt!

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Er is een duidelijke verbinding met de **Meetkunde** door het toepassen van de begrippen recht, haaks en de cirkel, door het op het oog vinden van het middelpunt.

Verbinding met **Biologie** bij het bespreken van de groei van hout en de opbouw hiervan.

VAK: Houtbewerking

Leerjaar: 9

KAP-les + Ambachtelijke stroom periode

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

Het maken van een voorstudie met klei en boetseertechnieken.

Het maken van een houten beeld uit een ruw stamstuk.

DOELEN:

VAKGERICHT:

DENKEN: De basiskenmerken van het menselijk gezicht, de verhoudingen worden bestudeerd en toegepast in een kunstzinnig proces, waarin de uiteindelijke vorm langzaam ontstaat, dus niet vanuit een vaste voorstelling.

VOELEN: Door het ritmische hakken in het hout ontstaat een contact met het hout waar een gevoel bij ontstaat. Een harde houtsoort levert een ander gevoel op dan een zachte. Er kan een halfbewust gevoel ontstaan waar de vorm 'naar toe wil'. Vereist is een grote 'wakkerheid' in de handen.

WILLEN: Het harmonisch samengaan van de drie kwaliteiten is vooral hier een voorwaarde voor een gezond scheppend proces. Afwisselend kijken, observeren van een afstand, alle gemaakte keuzes zijn zichtbaar. Daarnaast wordt de vorm letterlijk gevoeld. Door met kracht te hakken wordt de creativiteit opgeroepen. Het proces verloopt langzaam. Het kunnen doorzetten versterkt diepere lagen van de wil.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In de leeftijd van 15 jaar hebben de leerlingen (onbewust) behoefte aan het weergeven van hun 'Sturm und Drang'. De 'revolutionair' laat zich bijzonder in deze periode gelden. Het maken van een

portret met sterke contouren en licht-donker verschillen kan hen helpen een zekere afstand en helderheid in het woelige gemoedsleven te brengen. Er is een grote energie die zich een weg naar buiten zoekt. Het oordeelsvermogen is ongenueanceerd, extreem, snel en associatief. Ze zijn eigenlijk heel onzeker. Het werken met de bijl vereist een gerichte, geconcentreerde kracht, die de energie in goede banen kan leiden. Ook het doorzetten in het harde hout kan zeer vormend voor het wilsleven zijn.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Begonnen wordt met enkele lessen in klei om de begrippen 'hol' en 'bol' en de verhoudingen van het menselijk gezicht te onderzoeken. Met de bijl en later eventueel met de guts wordt een ruw stuk hout tot een 'gezicht' gemaakt. Als de vorm dit verlangt kan met rasp, vijl en schuurpapier de afwerking voltooid worden. Tenslotte verleent het insmeren met olie of was het hout een glans die de eigenschappen van de houtsoort naar voren brengt: de 'finishing touch'.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerling laat zich inspireren door afbeeldingen van Afrikaanse, Balinese en precolumbiaanse beeldhouwkunst. De ene leerling zal meer behoefte hebben aan artistieke vrijheid en krijgt dan de mogelijkheid om af te wijken van de opdracht, door bijvoorbeeld meer abstract te gaan werken. Dit is afhankelijk van het niveau en de groepsdynamiek.

AFSLUITING:

De sculpturen worden beoordeeld volgens vaste criteria. Het cijfer bestaat uit inzet, ontwikkeling en resultaat in letters. Als in de toekomst Magister meer criteria biedt, worden deze uitgebreid met beeldende ontwikkeling, zeggingskracht en zorg voor lokaal en gereedschap.

De leraar is continu in gesprek met de individuele leerlingen bij het begeleiden van het proces. Er is een tussentijdse evaluatie van het proces in de groep en aan het eind van de lessenserie. Dan wordt het werk aan elkaar gepresenteerd. De hoogte- en knelpunten worden genoemd. De leerlingen evalueren dan zoveel mogelijk zichzelf en elkaar, hoewel dit voor een 9^e-klasser nog moeilijk is.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Er zijn overeenkomsten en verbindingslijnen met het vormgeven in klei en speksteen in de 10^e en 11^e klas. Er is minstens één excursie gepland om in de stad bestaande beelden van andere kunstenaars te bekijken. Hiervan wordt minstens één tekening gemaakt. Daarmee wordt een samenhang met de kunstgeschiedenis geschapen, waaraan later kan worden gerefereerd.

VAK: Houtbewerking

Leerjaar: 10

Bijenkasten

Niveau vmbo-ta

INHOUD VAN DE LESSEN:

In het 10^e leerjaar van de Ambachtelijke Stroom gaan de leerlingen gezamenlijk werken aan de productie van bijenkasten.

DOELEN:

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- een taakverdeling maken.
- een productielijn creëren waar uiteindelijk de bijenkast uit voortkomt.
- gebruik maken van machines, zoals de freesmachine en de decoupeerzaag, en hier veilig en zorgvuldig mee om te gaan.
- houtverbindingen in te zetten om de kasten in elkaar te zetten.
- Rekening houden met het concept en ervoor zorgen dat de kasten netjes en doordacht worden afgewerkt.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In de leeftijd van 16 jaar is er meer ruimte en overzicht, nuanceren en geduld in het zielenleven gekomen. Het denken wordt vrijer. Het is mogelijk dieper en exacter in de materie te dringen en tegelijkertijd gevoelsmatig meer open te staan voor processen. Vanaf nu kunnen echte kunstzinnige keuzes gemaakt worden.

Voor het evenwicht, om het denken exact te scholen en de wil tot in de precisie te 'stalen' is het kennismaken en concreet werken met houtverbindingen waar uiterste precisie vereist wordt, een zinvolle opgave. Beide te ontwikkelen kwaliteiten horen bij elkaar.

DENKEN: Het denken in verbinding brengen met de concrete werkelijkheid. In dit geval met de wetmatigheden van het ambacht tot in de millimeter. De oorspronkelijk 'vage' voorstelling van een bijenkast wordt stapsgewijs in een proces exacter gemaakt.

VOELEN: Het gevoel voor schoonheid en functie wordt ontwikkeld in de harmonische verhoudingen. Ook bij het afwerken komt dit aan de orde. Enthousiasme ontstaat als aan het eind, ondanks mogelijke missers, toch een mooi uitziende bijenkast tot stand komt.

WILLEN: Het ontwikkelen van de grove en fijne motoriek wordt hier vereist. De wil tot op de millimeter te sturen en te beheersen is de zin van deze 'incarnatieoefening'. Eerst op papier, daarna in hout. Vanuit het denken wordt de voorstelling 'bijenkast' steeds verder geconcretiseerd en in de wil gebracht.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Na de taakverdeling beginnen de leerlingen aan hun taak en zorgen zij ervoor dat die goed wordt uitgevoerd, zodat de productielijn begint te lopen. De machines worden op veilige wijze gebruikt en er wordt zorgvuldig met het hout omgegaan. De leerlingen concentreren zich om de onderdelen van de bijenkast zodanig te maken dat ze op de millimeter nauwkeurig kloppen. Is de kast eenmaal in elkaar gezet, dan is de decoratie en de afwerking van de kast van groot belang om de kast aantrekkelijk te maken voor de verkoop.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De ene leerling zal goed zijn in het voorproces en de andere leerling zal goed zijn in de afwerking. Er zal eerlijk en gezamenlijk naar elkaars kwaliteiten worden gekeken om deze zo optimaal mogelijk in te zetten.

AFSLUITING:

Wanneer de kasten voltooid zijn, worden ze verkocht aan imkers. De opbrengst gaat naar de eindreis van de leerlingen.

TOETSING:

De leerlingen toetsen elkaar door kritisch te kijken naar het werk, een zekere kwaliteitscontrole.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Er is een duidelijke samenhang met de **wiskunde**, ruimtelijk(stereometrie) en de projectie analytisch. De houtkennis raakt aan de **biologie**.

Bij de inleiding over de machines worden de verschillen onderzocht tussen handmatig en machinaal werken. In een groepsgesprek wordt een stukje geschiedenis uit de industriële revolutie concreet ervaarbaar.

VAK: Houtbewerking

Leerjaar: 10

KAP-les

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

Het maken van een houten kistje of kastje met zwaluwstaartverbindingen.

Optioneel: Een ander meubelstuk met zwaluwstaarten. Tafeltje, stoel etc.

DOELEN:

VAKGERICHT:

Na de schets wordt een technische tekening in drie aanzichten gemaakt. Op schaal 1:1. Daarbij moet ruimtelijk voorgesteld worden hoe de zwaluwstaarten in 3D er straks uitzien. Dan wordt er een constructie bedacht voor het regelmatig verdelen van de staarten. Een projectie(uitslag) biedt meestal een oplossing. Er kan nu nog alles gecorrigeerd worden als er verkeerd gedacht wordt.

Er wordt een materiaallijst (Houtstaat) gemaakt. Vervolgens worden de plankjes machinaal gezaagd, geschaafd en afgekort. De verbindingen worden met de hand gemaakt, passend gestoken en verlijmd. Scharnieren worden ingekeept, de afwerking (schuren ,oliën) voltooit het geheel.

Optioneel is het verfraaien van het deksel met intarsie of brandmerken.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In de leeftijd van 16 jaar is er meer ruimte en overzicht, nuancering en geduld in het zielenleven aangekomen. Het denken wordt vrijer. Het is mogelijk dieper en exacter in de materie te dringen en tegelijkertijd gevoelsmatig meer open te staan voor processen.

Vanaf nu kunnen echte kunstzinnige keuzes gemaakt worden.

Voor het evenwicht en om het denken exact te scholen en de wil tot in de precisie te 'stalen', is het kennismaken en concreet werken met houtverbindingen waar uiterste precisie vereist wordt, een zinvolle opgave. Beide te ontwikkelen kwaliteiten horen bij elkaar.

DENKEN: Het denken in verbinding brengen met de concrete werkelijkheid. In dit geval met de wetmatigheden van het ambacht tot in de millimeter. De aanvankelijk vage voorstelling van een kistje wordt stapsgewijs in een proces exacter gemaakt.

VOELEN: Het gevoel voor schoonheid en functie wordt ontwikkeld in de harmonische verhoudingen. Ook bij het afwerken komt dit aan de orde. Enthousiasme ontstaat als aan het eind, ondanks eventuele missers, toch een mooi ogend kistje tot stand komt.

WILLEN: Het ontwikkelen van de grove en fijne motoriek wordt hier vereist. De wil tot op de millimeter sturen en beheersen is de zin van deze 'incarnatieoefening'. Eerst op papier, daarna in hout. Vanuit het denken wordt de voorstelling 'kistje' steeds verder geconcretiseerd, in de wil gebracht.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Na de schets wordt een technische tekening in drie aanzichten gemaakt. Op schaal 1:1. Daarbij moet ruimtelijk voorgesteld worden hoe de zwaluwstaarten in 3D er straks uitzien. Dan wordt er een constructie bedacht voor het regelmatig verdelen van de staarten. Een projectie(uitslag) biedt meestal een oplossing. Er kan nu nog alles gecorrigeerd worden als er verkeerd gedacht wordt.

Er wordt een materiaalijst (Houtstaat) gemaakt. Vervolgens worden de plankjes machinaal gezaagd, geschaafd en afgekort. De verbindingen worden met de hand gemaakt, passend gestoken en verlijmd. Scharnieren worden ingekeept, de afwerking (schuren, oliën) voltooit het geheel.

Optioneel is het verfraaien van het deksel met intarsie of brandmerken.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Bij het maken van het kistje kan de leerling ofwel heel ambachtelijk of heel creatief te werk gaan. Bij het ambachtelijke werk wordt de nadruk gelegd op de houtverbinding. Bij de wat creatievere benadering zal de focus op de houtverbinding minder belangrijk zijn, de uitdaging wordt gezocht in de decoratie en versiering.

AFSLUITING:

De leraar volgt de leerlingen continu in het proces, stuurt aan en corrigeert. Vooral bij het werken met de machines is er continu toezicht, soms door twee leraren bij grote groepen.

Aan het eind van de lessen is er een presentatie van elk werkstuk in de groep, waarbij de hoogte- en dieptepunten worden gemeld.

TOETSING: Het cijfer bestaat uit: Inzet, ontwikkeling en resultaat. Als in de toekomst Magister meer criteria heeft, worden deze uitgebreid met: Passen van de verbindingen en zorg voor het gereedschap/het lokaal.

Er wordt een schriftelijke toets afgenomen over het veilig werken met machines.

Het werkstuk wordt altijd meegenomen en gebruikt.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Er is een duidelijke samenhang met de **Wiskunde**, ruimtelijk (stereometrie) en de projectie analytisch. Ook de houtkennis raakt aan de **Biologie**.

Het technisch tekenen in drie aanzichten raakt aan het vak **Tekenen**.

Bij de inleiding over de machines worden de verschillen onderzocht tussen handmatig en machinaal werken. In een groepsgeprek wordt iets van geschiedenis van de industriële revolutie concreet ervaarbaar.

VAK: Metaal

Leerjaar: 7

Periode: Koperbewerking

Niveau: vmbo-ta

INHOUD VAN DE LESSEN:

In het 7e leerjaar van de Ambachtelijke Stroom gaan de leerlingen in deze KAP-periode Koperbewerking vanuit een koperplaat een kom of schaal opdrijven

De leerling drijft de koperplaat tot kom of schaal met een bolle hamer en een mal.

Aan bod komen:

- Specifieke vaktermen
- Materiaalkennis
- Gereedschappen en hun technieken
- Vormsoorten
- Idee/ontwerp omzetten tot product
- Decoreren

DOELEN:

VAKINHOUDELIJK

De leerlingen leren:

- De eigenschappen van koper kennen en aanwenden in de bewerking.
- Het stuiken van koper beheersen.
- In de basis het drijven van een ronde vorm, ovale schaal of ronde schaal
- Vrije oefeningen
- Solderen van kleine voorwerpen
- Dat geleerde technieken ook toepasbaar zijn in andere metalen, zink en messing

VAKGERICHT:

- Kennis maken met het materiaal koper
- Drijven van de plaat in spiraal van buiten naar binnen en van binnen naar buiten.
- Herhalen van de drijftechniek tot koper haar harde structuur krijgt.
- Uitgloeien van koper.
- Planeren en leren hanteren van de planeerhamers
- Nabewerken tot de gewenste vorm
- Afwerken

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 7e klasser zit in de eindfase van de tweede zevenjaarsperiode en gaat de pubertijd in. De waarneming wordt scherpe en preciezer; leerlingen streven naar naar kennis en rationeel inzicht. Het maken van een open schaalvorm is een afspiegeling van de fase waarin zij zich in begeven. Hierbij wordt de wilskracht en de autonomie gestimuleerd tot scherpe waarneming en preciezer handelingen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De docent geeft instructies en geeft demonstraties waarna de leerling kan beginnen met werken. De docent loopt rond en begeleidt het proces individueel. De lessenserie begint met uitleg over de technieken door de docent. Tijdens de lessenreeks is er een presentatie van het gemaakte werk.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerlingen beginnen vanuit het materiaal tot ideeën te komen terwijl ze al bezig zijn. Naar gelang de kundigheid van de leerling zal de docent het leerproces begeleiden

AFSLUITING:

Beoordeling het algehele proces en het eindresultaat

VAK: Metaal

Leerjaar: 7/8

Vakles: Koperbewerking

Niveau alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de vaklessen Koperbewerking in het 7^e en 8^e leerjaar drijven de leerlingen vanuit een koperplaat een kom of schaal met een bolle hamer en een mal.

Behandeld worden:

- Specifieke vaktermen
- Materiaalkennis
- Gereedschappen en hun technieken
- Vormsoorten
- Idee/ontwerp omzetten tot product
- Decoreren

Doelen:

Vakinhoudelijk

De leerlingen leren:

- De eigenschappen van koper kennen en aanwenden in de bewerking.
- Het stuiken van koper beheersen.
- In de basis het drijven van een ronde vorm, ovale schaal of ronde schaal
- Vrije oefeningen
- Solderen van kleine voorwerpen
- Geleerde technieken ook toepasbaar in andere metalen, zink en messing

VAKGERICHT:

- Kennis maken met het materiaal koper
- Drijven van de plaat in een spiraal van buiten naar binnen en van binnen naar buiten.
- Herhalen van de drijftechniek tot koper haar harde structuur krijgt.
- Uitgloeien van koper.
- Planeren en leren hanteren van de planeerhamers
- Nabewerken tot de gewenste vorm
- Afwerken

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 8e klassers bevinden zich in de eindfase van de tweede zevenjaarsperiode en gaan de pubertijd in. De waarneming wordt scherper en preciezer en er komt een streven naar kennis en rationeel inzicht. Het maken van een open schaalvorm is een afspiegeling van de fase waarin zij zich gaan begeven. Hierbij wordt het wilskracht en het eigene en de autonomie gestimuleerd tot scherpe waarneming en precieze handelingen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De docent geeft instructies en geeft demonstraties waarna de leerling kan beginnen met werken. De docent loopt rond en begeleidt het proces individueel. De lessenserie begint met uitleg over de technieken door de docent. Tijdens de lessenreeks is er een presentatie van het gemaakte werk.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerlingen beginnen vanuit het materiaal om tot ideeën te komen terwijl ze al bezig zijn. Naargelang de kundigheid van de leerling zal de docent het leerproces begeleiden

AFSLUITING:

Beoordeling het algehele proces en het eindresultaat

VAK: Metaal

Leerjaar: 9

Vakles

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In het 9^e leerjaar maken de leerlingen (alle niveaus) in de vaklessen Metaal een serie werkstukken aan de hand van beeldende begrippen. De werkstukken worden vormgegeven door gebruik te maken van staafmetaal, metaaldraad, koperplaat, messing, zink en alle bijbehorende technieken. De leerling heeft de ruimte om de eigen creatieve mogelijkheden te onderzoeken en ideeën tot expressie te laten komen. Ze onderzoeken de grenzen van hun mogelijkheden en die van de materialen.

Behandeld worden:

- Beeldebegrippen
- Verhoudingen
- Waarnemen
- Onderzoeken
- Materiaalkennis
- Gereedschapskennis
- Technieken
- Verbindingstechnieken
- Vormen van presenteren
- Reflecteren

DOELEN:

VAKINHOUDELIJK:

De leerlingen leren:

- Metaal vorm geven tot een beeld
- De specifieke eigenschappen van metalen onderscheiden
- De specifieke technieken koppelen aan de juiste gereedschappen
- Gericht materiaalkeuzes maken in relatie tot de gewenste vormgeving
- Presenteren
- Reflecteren op eigen leerproces

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In het werken met metalen komen de pieken en dalen in het leven van de 9^e-klassers naar voren. Uitersten weerspiegelen zich in het innerlijk en de persoonlijkheid, wat vorm krijgt in de metalen. Het materiaal, dat stug en hard is, is er om dit zichtbaar te maken. Hierbij geven mislukkingen, humor en successen een beeld van de fase waarin de leerling waarin de leerlingen zich bevinden. Door te reflecteren op hun eigen leerproces en dat van een anderen, ontstaat er ruimte om persoonlijke gevoelens te nuanceren en te relativeren.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerling krijgt de opdracht of het thema door de docent aangeboden. Met de aanwezige materialen en handgereedschappen verwerken de leerlingen de opdracht tot een werkstuk. De materiaalkeuze en het uiteindelijke vorm bepaald de leerling zelf.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De opdracht wordt klassikaal uitgelegd. De uitwerking is individueel en naar de mogelijkheid van de leerling. De verschillen worden al tijdens de lessen zichtbaar en begeleid door de docent

AFSLUITING:

- Presentatie
- Eigen leerproces evalueren/reflecteren

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

- Houtbewerking in klas 7, bewegend speelgoed/ontdekken van de gereedschappen(gereedschapskennis, vorm van de fijne motoriek en gevoel voor schoonheid).
- Tekenen klas in 7, 8 en 9^e
- Wiskunde/Meetkunde in klas 8

VAK: Metaal

Leerjaar: 10

Vakles: KAP

Niveau Vmbo-t

INHOUD VAN DE LESSEN:

Voordat de vmbo leerlingen het praktijk examen start, herhalen zij de technieken en materialen die geleerd zijn in klas 7,8 en 9 nogmaals in klas 10.

Aan de hand van waarnemingen gaan de leerlingen de realiteit omzetten naar een ruimtelijke concept en abstractie .De materialen die zij hiervoor gebruiken zijn diverse soorten metalen bijbehorende technieken en gereedschappen

Een opdracht hier voor is bijvoorbeeld het maken van een geabstraheerde portret waarbij diverse soorten metalen en technieken samenkomen.

De volgende komen aan bod:

- Tekenen naar de waarneming
- Grafisch vertaling maken door middel van lijnen en vlakken
- Onderzoeken van de kenmerken en zeggingskracht in het beeld.
- De gekozen materialen en technieken moeten hierbij aansluiten en het beeld versterken.
- Compositie maken van alle bewerkte materialen/metalen
- Voorbereiding van presentatie van het werk

Met een proef praktijk examen (CPE) gaan de leerlingen het geleerde zelfstandig en individueel toepassen binnen een afgesproken classicale thema. En sluiten het halverwege het jaar met een presentatie en een cijfer.

In April start het Centraal Praktijk Examen (CPE) met een landelijke thema en zal na 4 weken periode onderwijs afgerond worden.

DOELEN:

- Herhalen van verschillende materialen en gereedschappen met de bijbehorende technieken.
- Onderzoeken van eigen kunde en deze verder uit te breiden.
- Een zelfstandig werkhouding/proces aangaan.
- Proces starten aan de hand van een opgave boekje, proef CPE en CPE
- Ideeontwikkeling uitwerken tot verschillende schetsen, keuze maken.
- Conceptueel kunnen denken en vertalen naar een eindwerkstuk.

- Het vertellen van een beeldend verhaal, zichtbaar in het eindwerkstuk.

VAKGERICHT:

- De leerlingen zijn in staat om conceptueel te denken aan de hand van een gegeven thema.
- De leerlingen kan zijn idee om zetten naar schetsen, studies.
- De leerlingen zijn in staat de geleerde technieken van metaal toe te passen.
- De leerlingen is in staat een juiste materiaal keuze te maken, passend bij zijn gekozen idee.
- De leerlingen zijn in staat om met hun werk een verhaal te vertellen.
- De leerlingen kunnen binnen een tijdsbestek van 700 minuten een beeldend werk neerzetten.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

- Wat er is geleerd in de middenbouw wordt herhaald en verfijnt in klas 10. De leerling is niet langer ambachtelijke bezig, maar richt zich meer op het beeldende aspecten en proces. Waarin de geleerde technieken worden toegepast om tot een beeld te komen.
- De leerling vertelt een verhaal vanuit zijn werk en eigen creatieve proces.
- De identiteit van de leerling met de gemaakte keuzes wordt zichtbaar en krijgt vorm.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- De leerlingen voorbereiden op de CPE thema.
- Aan het begin van de les wordt er kort geëvalueerd waar iedereen mee bezig is.
- Indien nodig wordt er inleidende informatie gegeven door de docent.
- Leerling gaat zelf opzoek naar materialen die zij in hun werk willen gebruiken.
- De lln. werkt zelfstandig en in stilte aan hun proces.

AFSLUITING:

De leerlingen rond af met een ingevuld procesboekje en een presentatie van het gehele doorlopen proces, dit aan de hand van een hand-out.

Deze periode bevat een CKV onderdeel (theorie-opdracht) in de vorm van een handelingsdeel, twee verslagen worden er gemaakt en dit handelingsdeel moet met een voldoende worden afgesloten.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Het vakoverstijgende hierin is dat leerlingen en alle vakken metaal, hout, tekenen en textiel kunnen betrekken in hun ontwerp.

VAK: Keramiek

Leerjaar: **8**

Vakles: KAP

Niveau alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In deze KAP periode Keramiek maken de leerlingen in het 8^e leerjaar een vaas of pot met deksel vanuit klei met als thema dieren of de natuur.

Om wegwijs te worden in de kleigereedschappen en -technieken beginnen de leerlingen met het maken van een reliëf op een tegeltje vanuit een kleiplaat.

De leerling bouwt de pot op uit kleirollen, decoreert en kleurt de pot met engobes. Hierna wordt de pot of vaas met glazuurlaag in de oven gebakken door de docent.

Behandeld worden:

- Specifieke vaktermen
- Materiaalkennis
- Gereedschappen en hun technieken
- Vormensoorten en interpretatie ervan
- Ontwerpen op papier.
- Idee/ontwerp omzetten tot product
- Decoreren
- Principe van het bakproces

Doelen:

Vakinhoudelijk

De leerlingen leren:

- Thema om te zetten naar ontwerp
- Klei kneden zodat het werkbaar is.
- Kleiverbindingen
- Kleitechnieken, als kleiplaten, kleirollen maken en kunnen toepassen.
- Vormen, structuren, boetsen en patronen aanbrengen in de klei.
- Reliëf te maken.
- Kleioppervlak polijsten.
- Engobes aanbrengen/decoreren op het werkstuk
- Omgaan met tegenslagen.
- Klei om te vorm tot een werkstuk van aardewerk of steengoed.
- Specifieke eigenschappen van klei ontdekken en leren kennen.
- Specifieke technieken koppelen aan de juiste gereedschappen.
- Gereedschappen benoemen
- Schoonheid van het eindwerk naar waarde weten te schatten.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 8^e klassers bevinden zich in de eindfase van de tweede zevenjaarsperiode en gaan zo de pubertijd in. De waarneming wordt scherper en preciezer en er komt een streven naar kennis en rationeel inzicht. Het maken van een vaas is een afspiegeling van de fase waarin zij zich begeven. Vanuit een ontwerp wordt de vaas gevormd, waarbij het eigene en de autonomie gestimuleerd worden tot scherpe waarneming en precieze handelingen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De docent geeft instructies waarna de leerlingen aan de slag kunnen gaan. De docent loopt rond en begeleidt het proces individueel. De lessenserie begint met een presentatie en uitleg over de technieken door de docent. Tijdens de lessenreeks zijn er twee presentaties van het gemaakte werk: Als de reliëfs klaar zijn en aan het einde van de lessenserie van de potten/vazen.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Er zijn twee groepen leerlingen te onderscheiden:

- 1) leerlingen die beginnen vanuit het materiaal om tot ideeën te komen terwijl ze al bezig zijn
- 2) leerlingen die vanuit het denken een ontwerp maken als houvast naar het eindresultaat.

AFSLUITING:

Beoordeling van ontwerp, proces en het eindresultaat

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Vanuit een thema werken zoals in klas 7: De vogel

Scheikunde, natuurkunde, oven en klei in klas 8, De vier elementen

Biologie, tekenen, ontwerp en vormgeving, klassen 7 en 8

VAK: Keramiek

Leerjaar: 10

Vakles: KAP

Niveau Havo/Vwo

INHOUD VAN DE LESSEN:

De leerling verkend tijdens de lessen keramiek de mogelijkheden tot verbreden en verdiepen van haar kennis door kunstzinnige uiting met het materiaal klei. Door onderzoek te doen naar contrasterende vormen, gebruiksfuncties en decoraties. De leerling maakt een vertaalslag van ontwerp naar een ruimtelijke vorm met gebruiksfunctie waarbij de decoratie een aanvulling is. Hierbij herkent en verkend de leerling de werkwijze van een ontwerper/designer.

Aan bod komen:

- Onderzoeken van de mogelijkheden van klei
- Ontwerpen maken/onderzoeken van vorm naar "Theepot/service set"
- Schaalmodellen maken
- Keramiek technieken en gereedschappen toepassen
- Decoreren
- Proces in kunsthistorisch tijdslijn plaatsen
- Eigen kunstzinnige werk presenteren
- Reflecteren op het kunstzinnige proces.

DOELEN

VAKGERICHT:

- De leerling leert door het ontwerpen van een gebruiksobject eigen creativiteit zichtbaar te maken en vorm te geven.
- De leerling leert doormiddel van het onderzoeken van vorm contrasten en de zeggingskracht van klei zijn eigen gevoelens uit te drukken en te verbeelden.

- De leerling leert kritisch keuzes te maken doormiddel van vorm, gebruiksfunctie en decoratie bij elkaar te brengen.
- De leerling leert zijn werk te plaatsen binnen een kunsthistorische tijdslijn.
- De leerling leert mondeling of schriftelijk te reflecteren op zijn eigen kunstzinnige uiting of die van anderen.
- De leerling leert presenteren

ONTWIKKELINGSGERICHT:

Een tiende klasser beleeft zichzelf. Hij kan zijn ervaringen met de wereld en zichzelf benoemen. Kunstzinnige uiting met klei binnen een afgesproken kader is een mogelijkheid om uiting te geven aan de eigen beleving en die van een andere. Het is een middel om zijn gevoelens en zijn persoon zichtbaar te maken. Met behulp van vorm contrasten, gebruiksfunctie en decoratie, boetseert of geeft de tiende klasser vorm aan zijn binnen wereld en laat aan de buiten wereld haar kunde, balans, nuances en kritische vermogen zien.

WERKWIJZE IN DE LESSEN

- De lessenserie begint met een presentatie of uitleg over de opdracht, materiaal en technieken door de docent.
- Leerlingen gaan aan de hand van de instructies en beeldmateriaal zelfstandig aan het werk.
- Halverwege de les worden het werk van de leerlingen bekeken en besproken/ geëvalueerd
- De docent begeleidt het proces.
- Aan het einde van de lessenreeks zijn er presentaties van het gemaakte werk.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De theorie wordt klassikaal behandeld. De uitwerking tot een kunstzinnige eindproduct is individueel. Iedere leerling werkt naar eigen kunnen en wordt door de docent gestimuleerd eigen grenzen te verkennen en te verleggen. De keuzemogelijkheid geeft de leerling ruimte om zich op zijn eigen niveau te ontwikkelen.

AFSLUITING:

Beoordeling van ontwikkelingsproces en kunstzinnige werk met inzet en resultaat

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Vanaf de 7^e klas wordt er gewerkt met materialen en diverse kunstzinnige uitingsvormen. De tiende klasser kan dan ook putten uit een reeks van ervaringen en het geleerde.

Houtbewerking in alle jaar gangen, Teken en in alle jaar gangen en Keramiek in de 8^{ste} klas, KUA en Kunstgeschiedenis.

VAK: Koken

Leerjaar: 7

Vakles

Niveau vmbo-ta

Tijdens de kooklessen in het 7^e leerjaar van de Ambachtelijke Stroom wordt er uitgebreid aandacht besteed aan de snijtechnieken en hoe je veilig om kunt gaan met materialen. Ze oefenen veel, raken snel vertrouwd in de keuken en gaan zich er thuis voelen, zodat ze uiteindelijk zelf een maaltijd te kunnen bereiden. Er wordt specifieke aandacht besteed aan netjes en hygiënisch werken. Hierbij hoort de persoonlijke hygiëne, hun eigen werkplek en de afwasbeurten.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan bod:

- Kruidenleer.
- Snijtechnieken.
- Inhoudsmaten.
- Afkortingen aflezen in een recept.
- Verschillende kook- en baktechnieken.

DOELEN:

De leerlingen leren:

- Plannen, zodat alles op tijd klaar is en de werkplek schoon is.
- Zelfstandig een recept lezen en zelfstandig uitvoeren.
- Hoe zij netjes, geordend en hygiënisch moeten werken.
- In groepjes samenwerken.

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- Verschillende snijtechnieken met grote en kleine messen.
- De basistechnieken van het koken doordat verschillende kookstijlen worden aangeboden.
- Het verschil is tussen bloem en meel kennen en wanneer ze dit kunnen toepassen in een recept.
- Een eigen smaak ontwikkelen.
- Hoe ze kruiden moeten toevoegen als het nodig is.
- experimenteren en hun creativiteit te gebruiken.
- Werken met de verschillende Inhoudsmaten.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerlingen leren dat het belangrijk is om netjes, zorgvuldig en hygiënisch te werken in de keuken. Ze gaan begrijpen dat het kooklokaal geen speellokaal is en dat het gevaarlijk is om bijvoorbeeld door het lokaal te rennen. Ze worden zich ervan bewust dat er gewerkt wordt met vuur en scherpe messen en dat hier zorgvuldig mee omgegaan moet worden. Ook krijgen ze besef dat ze al snel een heerlijke maaltijd kunnen bereiden, al dachten ze soms dat ze de ingrediënten echt niet lekker vonden. Ze leren hoe ze een recept kunnen lezen en zien in dat je er ook vanaf kunt wijken. Na deze periode hebben ze een scala van recepten verzameld, waarmee ze thuis verder mee aan de slag kunnen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerlingen krijgen een snelhechter waar ze hun recepten in bewaren.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De theorie en het doornemen van de recepten worden klassikaal besproken. In groepjes van twee gaan ze zelfstandig aan de slag. De leerlingen die al meer ervaring hebben met koken kunnen gaan experimenteren met het toevoegen van verschillende kruiden. Daarnaast heeft de snelle leerling ruimte om meer aandacht te besteden aan het opmaken van de borden. Hoe zorg je ervoor dat het eten op je bord er aantrekkelijk uitziet?

AFSLUITING:

De leerlingen worden beoordeeld met een competentielijst en een geschreven beoordeling.

VAK: Koken

Leerjaar: 7

Vakles

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In het 7^e leerjaar wordt uitgebreid aandacht besteed aan de snijtechnieken en het omgaan met verschillende materialen. Er worden verschillende kookstijlen aangereikt, zodat de leerlingen uiteindelijk zelf een maaltijd te kunnen bereiden. Er wordt specifieke aandacht besteed aan netjes en hygiënisch werken. Hieronder valt de persoonlijke hygiëne, hun eigen werkplek opruimen en de afwasbeurten.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aanbod:

- Kruidenleer.
- Snijtechnieken.
- Inhoudsmaten.
- Afkortingen aflezen in een recept.
- Verschillende kook,- en baktechnieken.

DOELEN:

De leerlingen leren:

- plannen, zodat alles op tijd klaar is en werkplek schoon is.
- zelfstandig een recept lezen en zelfstandig uitvoeren.
- hoe zij netjes, geordend en hygiënisch moeten werken.
- in groepjes samen te werken.

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- Verschillende snijtechnieken met grote en kleine messen.
- De basistechnieken van het koken doordat verschillende kookstijlen worden aangeboden.
- Het verschil kennen tussen bloem en meel en hoe dit toe te passen in een recept.
- Een eigen smaak ontwikkelen.
- Hoe ze kruiden kunnen toevoegen als het nodig is.
- Durven te experimenteren en creatief te zijn
- Werken met de verschillende Inhoudsmaten.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerlingen leren dat het belangrijk is om netjes, zorgvuldig en hygiënisch te werken in de keuken. Ze leren dat het kooklokaal geen speellokaal is en dat het gevaarlijk is om bijvoorbeeld door het lokaal

te rennen. Ze zijn zich ervan bewust dat er gewerkt wordt het besef dat ze al snel een heerlijke maaltijd kunnen bereiden, al dachten ze soms dat ze de afzonderlijke ingrediënten echt niet lekker vonden. Ze weten hoe ze een recept kunnen lezen en er ook van af kunt wijken. Na de kooklessen hebben ze een scala van recepten verzameld, waarmee ze thuis verder mee aan de slag kunnen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerlingen krijgen een snelhechter waarin ze hun recepten in bewaren.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De theorie en het doornemen van de recepten worden klassikaal besproken. In groepjes van twee gaan ze zelfstandig aan de slag. De leerlingen die al meer ervaring hebben met koken kunnen gaan experimenteren met het toevoegen van verschillende kruiden. Daarnaast heeft de snelle leerling ruimte om meer aandacht te besteden aan het opmaken van de borden. Hoe zorg je ervoor dat het eten op je bord er aantrekkelijk uit ziet?

AFSLUITING:

De leerlingen worden beoordeeld met een competentielijst en een geschreven beoordeling.

VAK: Koken

Leerjaar: 8

Vakles

Niveau: vmbo-ta

INHOUD VAN DE LESSEN:

De leerlingen van de Ambachtelijke Stroom krijgen in het 8^e leerjaar twee keer per jaar een periode Koken. In de eerste periode gaan ze in groepjes gezamenlijk een koud recept vormgeven voor de gehele klas. De tweede periode gaan ze in groepjes een warm gerecht vormgeven voor de gehele groep. Hierdoor ontstaan er meerdere taken die een individu kan uitvoeren en wordt de zelfstandigheid vergroot. Het uiterlijk van een gerecht is in deze periode net zo belangrijk als de smaak.

INHOUD VAN DE LESSEN. In ieder geval worden behandeld:

- Snijdtechnieken van de leerlingen worden individueel bijgeschaafd.
- Overzicht krijgen van een taak of een recept.
- Overzicht bewaken.
- Aan de hand van een recept koken
- In een groepje samenwerken.
- Zelfstandig taken uitvoeren.
- Planning maken
- Hygiënisch werken.

DOELEN:

De leerlingen leren:

- Plannen, zodat alles op tijd klaar is en werkplek schoon is.
- Zelfstandig een recept lezen en zelfstandig uitvoeren.
- Hoe zij netjes, geordend en hygiënisch moeten werken.
- In groepjes samen te werken.
- Creatief denken en durven iets extra aan een recept toe te voegen.
- Durven te experimenteren.

- hoe ze hun bord mooi kunnen opmaken, zodat het gerecht er ook aantrekkelijk uitziet.
- Hoe smaken elkaar kunnen versterken
- pas tevreden te zijn als alles klopt. Denk hierbij aan smaak, uitstraling en een perfect schoongemaakte werkplek.
- De leerling kan verschillende kooktechnieken zelfstandig uitvoeren.

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- Verschillende snijdtechnieken met grote en kleine messen.
- Precies en verfijnd werken.
- Snijtechniek beheersen en ook snelheid brengen in het snijden
- Hoe smaken elkaar kunnen versterken.
- Hoe ze kruiden moeten toevoegen als het nodig is.
- Wat een maaltijd ongeveer kost.
- Hoe ze om moeten gaan met geld.
- De hoeveelheden in te schatten.
- Voor een grote groep te koken.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerlingen leren dat het belangrijk is om netjes, zorgvuldig en hygiënisch te werken in de keuken. Ze leren voor een groep te koken en komen er ook achter wat hier allemaal bij komt kijken. Denk hierbij aan budgettering, opmaak van de borden, overzicht bewaken, tijd bewaken en opruimen. Ze leren taken te verdelen en kijken hierbij goed naar hun sterke en zwakke punten en hun wensen. Wat vinden ze het leukste om te doen en waar zijn ze goed in? Denk hierbij aan koken, organiseren, de opmaak van borden en de tafels.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Het werken in kleine groepjes.
- Zelfstandig boodschappen doen.
- Het ervaren van de kwaliteit van marktproducten.
- Omgaan met geld.
- Inzicht krijgen in de kwaliteit en de houdbaarheid van het voedsel.

Door deze manier bezig te zijn, voelen ze zich gesterkt door hun eigen kunnen.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

- De snellere leerling neemt de zwakkere leerling mee in het proces van het koken. Beiden komen zo tot hun recht. Met de recepten kunnen ze gaan experimenteren, zodat ze op deze manier hun kwaliteiten naar voren kunnen laten komen.

AFSLUITING:

Aan het begin van elke les wordt er teruggekeken op de vorige les:

- Wat hebben we gedaan?
- Wat hebben we geleerd?
- Waar kunnen dingen anders of beter en hoe moeten we nu verder?

Toetsing:

- De inzet van de leerling is van groot belang bij de beoordeling. Is het maximale bereikt of had er meer uitgehaald kunnen worden?
- Het proces is belangrijker dan het product. Welke ontwikkeling wordt duidelijk?
- De omgang met het materiaal en de gereedschappen krijgt de aandacht.
- De leerlingen worden beoordeeld met een competentielijst en een geschreven beoordeling.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Scheikunde	water koken, mengen van vloeistoffen, werking van specerijen.
Voedingsleer	Kennis over voedingsstoffen en voedingsmiddelen
Economie:	Omgaan met geld

VAK: Koken

Leerjaar: 9

Vakles

Niveau: vmbo-ta

INHOUD VAN DE LESSEN:

In het 9^e leerjaar van de Ambachtelijke Stroom staat centraal het produceren en aanbieden van grote hoeveelheden hapjes in de pauze.

Voor de pauzes worden gerechten en gezonde zoete versnaperingen gemaakt, die verkocht worden door de leerlingen van de ambachtelijke stroom klas 9. Hierdoor krijgen de leerlingen grote verantwoordelijkheid voor inkoop en verkoop. De winst die voortvloeit uit de verkoop, zou ingezet kunnen worden voor de eindreis in klas 10.

Groepsindeling leerlingen:

- 3 leerlingen zijn verantwoordelijk voor de boodschappen.
- 4 leerlingen zijn bezig met de voorbereiden van de broodjes, salade en tosti's in de kantine.
- 11 leerlingen zorgen ervoor dat het op het moment zelf goed loopt.

DOELEN:

Aan de orde komen:

- Zelfstandig taken uitvoeren.
- Overzicht bewaken.
- Plannen.
- Wat een maaltijd ongeveer kost.
- Omgaan met geld.
- Hoeveelheden inschatten.
- Voor een grote groep koken.
- Een kostenberekening maken.
- Hoe ze winst kunnen maken.
- Hoe een reclamecampagne werkt en wat het oplevert.
- In groepsverband een kantinedienst geheel verzorgen.
- Efficiënt inkopen.
- Milieubewust omgaan met de producten.
- Efficiëntie, hygiëne en taakverantwoordelijkheid.

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- Snijtechniek goed beheersen; ze worden in dit opzicht individueel bijgeschaafd.
- Hoe smaken elkaar kunnen versterken.
- Hoe ze kruiden moeten toevoegen als het nodig is.
- Wat een maaltijd ongeveer kost.
- Hoe ze om moeten gaan met geld.
- Hoeveelheden in te schatten.
- Voor een grote hoeveelheid mensen te koken met zo min mogelijk verspilling.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerlingen leren om voor grote groepen te koken en in te schatten met welke hoeveelheden ze dan moeten gaan werken. Daarnaast gaan ze leren hoe ze een reclamecampagne op kunnen zetten, zodat er ruim van tevoren al aandacht aan is gegeven.

De volgende punten zijn belangrijk voor hun proces en een goede verkoop:

- Hoe kun je zo economisch mogelijk te werk gaan en zomin mogelijk verspilling van voedsel hebben?
- Hoe kun je winst maken, maar is de prijs wel aantrekkelijk voor de verkoop?
- Hoe zorg je er voor dat het er aantrekkelijk uitziet?

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Leerlingen nemen in het productieproces een taak op zich die ze verfijnen.
- De leerlingen leren efficiënt om te gaan met de ruimte en materialen.
- Er wordt in groepjes boodschappen gedaan
- Er worden in groepjes posters gemaakt en een promotieplan
- In de kantine wordt voorbereidend werk gedaan.
- De leerlingen krijgen inzicht in kwaliteit en de houdbaarheid van het voedsel.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

- De snellere leerling neemt de zwakkere leerling mee in het proces van het koken. Beiden komen zo tot hun recht. Daarnaast moeten er verschillende taken uitgevoerd worden. Ze kunnen zelf een keuze maken wat het beste bij hun past.

AFSLUITING:

Aan het begin van elke les wordt er teruggekeken op de vorige les:

- Wat hebben we gedaan?
- Wat hebben we geleerd?
- Waar kunnen dingen anders of beter en hoe moeten we nu verder?

Toetsing:

- De inzet van de leerling is van groot belang bij de beoordeling. Is het maximale bereikt, of had er meer uitgehaald kunnen worden?
- Het proces is belangrijker dan het product; welke ontwikkeling wordt duidelijk?.
- De omgang met het materiaal en de gereedschappen krijgt de aandacht.
- De leerlingen worden beoordeeld met een competentielijst en een geschreven beoordeling.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Scheikunde Water koken, mengen van vloeistoffen, werking van specerijen.

Voedingsleer Kennis over voedingsstoffen en voedingsmiddelen

Economie: Omgaan met geld, winst en verlies. Reclame.

VAK: Koken

Leerjaar: 10

Vakles

Niveau: vmbo-ta

INHOUD VAN DE LESSEN:

In het 10^e leerjaar van de Ambachtelijke Stroom maken de leerlingen per les met negen leerlingen een driegangenmenu. De andere leerlingen bedenken voor de volgende kookles een driegangenmenu. Iedere keer in groepjes van negen leerlingen.

De klas is ingedeeld in twee groepen:

Groep 1: Bedenkt een driegangenmenu voor de volgende dag voor negen personen:

- 3 leerlingen bedenken het **voorgerecht**, maken een boodschappenlijst en gaan boodschappen halen.
- 3 leerlingen bedenken het **hoofdgerecht**, maken een boodschappenlijst en gaan boodschappen halen.
- 3 leerlingen bedenken een **nagerecht**, maken een boodschappenlijst en gaan boodschappen halen.

Groep 2: Gaat het driegangenmenu klaarmaken:

- 3 leerlingen koken een **voorgerecht**, serveren het uit, maken hun werkplek schoon en wassen alles af.
- 3 leerlingen koken een **hoofdgerecht**, serveren het uit, maken hun werkplek schoon en wassen alles af.
- 3 leerlingen koken een **nagerecht**, serveren het uit, maken hun werkplek schoon en wassen alles af.

DOELEN:

Aan de orde komen:

- Planning maken voor een driegangenmenu.
- Eigen verantwoordelijkheid dragen.
- In groepjes samenwerken, zelfstandig taken uitvoeren, overzicht bewaken en goed plannen.
- Overzicht bewaken.

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- De juiste techniek uit te voeren bij het gerecht wat ze willen bereiden.
- Durven experimenteren.
- Hoe ze de borden mooi op kunnen maken, zodat hun maaltijd er ook aantrekkelijk uitziet.
- Wat een maaltijd ongeveer kost en hiervan een berekening te maken.
- Hoeveelheden in te schatten.
- Voor een grote groep te koken.
- Efficiënt in te kopen.
- Milieubewust om te gaan met de producten.
- Zelfstandig afwassen, opruimen, schoonmaken en het ordenen van materialen.
- Zelfstandig een boodschappenlijst samen te stellen volgens een recept.

- Om te gaan met geld.
- De hoeveelheden van een recept aan te passen aan de hoeveelheid mensen waarvoor wordt gekookt.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In de 10^e klas ligt de nadruk op de presentatie en de samenhang van de gerechten. Hoe zorg je ervoor dat je een driegangenmenu maakt, waarbij al de gerechten goed bij elkaar passen? De samenwerking, de planning en presentatie moeten allemaal kloppen. Hierbij is dus het geheel heel belangrijk.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- De leerling werken in groepjes van drie personen aan een recept van een voorgerecht, hoofdgerecht of nagerecht.
- De leerling maakt zelf keuzes voor de gerechten en zoeken zelf de benodigdheden op.
- De leerlingen maken een inschatting van de kosten en halen zelfstandig de producten in de winkel.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

- De snellere leerling neemt de zwakkere leerling mee in het proces van het koken. Beiden komen zo tot hun recht. De uitstraling, smaakexplosie en de originaliteit zullen in dit leerjaar het meeste inzicht brengen waar ze staan in de keuken.

AFSLUITING:

Aan het begin van elke les wordt er teruggekeken op de vorige les:

- Wat hebben we gedaan?
- Wat hebben we geleerd?
- Waar kunnen dingen anders of beter en hoe moeten we nu verder?

Toetsing:

- De inzet van de leerling is van groot belang bij de beoordeling. Is het maximale bereikt, of had er meer uitgehaald kunnen worden?
- Het proces is belangrijker dan het product; welke ontwikkeling wordt duidelijk?
- De omgang met het materiaal en de gereedschappen krijgt de aandacht.
- De leerlingen worden beoordeeld met een competentielijst en een geschreven beoordeling.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Scheikunde water koken, mengen van vloeistoffen, werking van specerijen.

Voedingsleer Kennis over voedingsstoffen en voedingsmiddelen

Economie: omgaan met geld, inkoop en efficiëntie hiervan.

VAK: **Textiel**

Leerjaar: **7**

Vakles: **KAP**

Niveau: **alle niveaus**

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

In deze lessen maken de leerlingen zelf vilt uit losse plukken wol. In het tweede deel van het blok bewerken ze witte stof met de batiktechniek. Hierbij wordt vloeibare was in vormen op de stof gebracht, waarna de stof in een of meerdere verfbaden wordt gekleurd. De volgende onderdelen komen worden behandeld:

- het kiezen van kleuren wol op basis van hun werking naast en over elkaar
- het maken van een etui met een rits en festonsteek
- het ontwerpen van een doorlopende (symmetrische) vorm op een witte ondergrond
- het batikken van stoffen en het verven daarvan
- het verwerken van de gebatikte stof tot een kussentje, etui of eigen ontwerp

DOELEN:

Bij het maken van een ontwerp, het uitmeten hiervan, het werken volgens een stappenplan en de techniek wordt het denken aangesproken.

Het bewerken van de losse wol met de handen, het gebruik van kleur, de verrassingseffecten spreken het gevoelsleven aan.

Het uitvoeren van verschillende technieken, waarbij precies werken aan de orde is, maar ook door het zelfstandig werken wordt de wil aangesproken.

VAKGERICHT

De leerlingen leren

- met kracht met losse plukken wol stevig vilt maken
- op basis van de kwaliteit van de kleuren een kleurontwerp op het vilt maken en begrippen als: tegenkleuren, contrast, complementair contrast, ritme, vorm.
- de festonsteek toepassen en daarmee een stevig etui maken met een ritssluiting
- een ontwerp maken op stof en dit met een tjanting batikken
- op basis van de werking van de kleuren een keuze maken welke verfbaden ze toepassen. Ze leren hierbij begrippen als primaire en secundaire kleuren
- de stiksteek toepassen en op deze manier een kussentje of ander ontwerp stevig in elkaar zetten.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 7^e-klassers zijn de nieuwe wereld van de middelbare school ingestapt. Qua ontwikkeling laten ze nog de onbevangenheid en nieuwsgierigheid van een basisschoolkind. Ze staan open voor de nieuwe technieken waarmee ze kennis willen maken. Ze willen de wereld en de stoffen daarin letterlijk 'in hun vingers krijgen'. Daarmee sluit dit ambachtelijk werk aan op de ontwikkeling van de wil. De leerlingen 'produceren' een goed en mooi werk dat je ook echt kunt gebruiken. De volgorde van de werkstappen, het werk organiseren en veilig werken zetten het denken aan het werk. Het 'aanvoelen' van wat in evenwicht/balans is, wat netjes en mooi is of wat het gevoel verrast (kleuren/verven) sluit aan bij het gevoelsleven.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Het geeft de leerlingen een euforisch gevoel wanneer ze het voor elkaar krijgen vanuit de losse plukken wol een mooie lap te creëren waaruit een werkstuk wordt gemaakt.

Dit geldt eveneens voor het batikken; De was op de juiste plek te krijgen op de stof. De leerling voelt zich gesterkt in zijn eigen kunnen.

De sterkere leerlingen helpen de zwakkeren, zodat beiden goed tot hun recht komen.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Wanneer het de leerling lukt om de was op de goede plekken te krijgen, ontstaat er een euforisch gevoel. De leerling voelt zich gesterkt door zijn eigen kunnen.

De snellere leerling krijgt de taak de zwakkere leerling extra te helpen. Beiden komen zo tot hun recht.

De docent heeft nog een sterk sturende rol en bepaalt de kaders. Binnen deze kaders heeft de leerling bewegingsvrijheid om eigen keuzes te maken.

AFSLUITING:

Aan het begin van elke les wordt er teruggekeken op de vorige les. Wat hebben we gedaan, wat hebben we geleerd. Waar kunnen dingen anders of beter en hoe moeten we nu verder. Soms wordt leerlingen gevraagd een persoonlijk doel te stellen: *wat wil je deze les bereiken?* In de laatste les wordt teruggekeken: *wat heb je allemaal geleerd? Waar liep je tegenaan, waar ben je goed in en wat kun je nog ontwikkelen?* Daar bewustzijn voor te krijgen is de afsluiting van het blok. Individueel wordt de leerling beoordeeld wat betreft werkhouding, materiaalgebruik en het uiteindelijke resultaat. Dit wordt beoordeeld met een letter.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Wiskunde (meetkunde) – Natuurkunde en Tekenen (kleurenleer)

VAK: Textiel

Leerjaar: 8

Vakles: KAP

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

In deze lessen werken de leerlingen met een naaimachine. Ze zoeken zelf stoffen bij elkaar en maken daarmee een stevige tas die ze echt kunnen gebruiken.

De volgende onderdelen komen in deze lessen aan bod:

- het kiezen van stoffen
- het werken aan de hand van een werkbeschrijving
- het werken met een naaimachine
- het versterken van het ontwerp door eigen creativiteit

DOELEN:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- de naaimachine adequaat bedienen en problemen zoveel mogelijk zelf oplossen
- op basis van kleuren en vormen stoffen bij elkaar kiezen die elkaar aanvullen of versterken
- patronen op stof leggen en die tot de losse onderdelen van de tas verwerken
- met een werkbeschrijving stapsgewijs komen tot een product (de tas) binnen de gestelde tijd van het blok (+/- 16 lessen)
- hun ontwerp versterken door eigen creativiteit.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De achtste klasser staat aan het begin van de puberteit. Het fysieke lichaam begint vaak aan een groeispurt. Het innerlijk gevoelsleven wordt woeliger. Dit kan de lln. onzeker en onstabiel maken. Het geeft hem/haar steun wanneer hij structuur en zekerheid kan ontleen aan zijn omgeving, aan de lessen. Het werken met een machine helpt hierbij; pas wanneer je hem op de juiste manier bedient, doet hij wat hij moet doen. Er is geen grijs gebied, geen nuance. Het gaat goed of niet. Het leren van die handelingen vergt helder denken en wakkerheid (denken). Zodra de aandacht verslapt, de voet niet beweegt, de handen niet helpen sturen gaat het mis. Met al deze bewegingen om te komen tot een technisch goed en esthetisch goed product wordt de wil gevormd. Als het lukt, is de leerling verrast; "ik wist niet dat ik dit kon!" Door het kiezen van de bij elkaar passende kleuren van de prachtige stoffen, zijn/haar eigen ideeën wordt ook het voelen erbij betrokken.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerlingen leren eerst de naaimachine onderdelen kennen door ze te tekenen en te benoemen, de draad in te rijgen en een proeflapje te maken (ronde en rechte lijnen). Dan kiezen ze stoffen uit de stoffenkast en leggen de patronen erop. Iedere les begint met wat klassikale uitleg. We lezen stap voor stap de werkbeschrijving, we laten het zien, herhalen de informatie die nodig is om de juiste steken te maken en de juiste stappen te zetten. Ideeën van leerlingen worden eerst overlegd met de docent die hen helpt hun ideeën te verwezenlijken.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Er ontstaat vaak snel een tempoverschil. De snelle leerling krijgt extra uitdagingen aangeboden door middel van creatieve uitingen op de tas of een extra ingewikkelde zak (met rits of klep). Wanneer leerlingen een bepaalde vaardigheid of stap al kennen of gedaan hebben, krijgen ze vaak de opdracht het ook aan anderen te leren. Zo worden wachttijden bij de docent verkort en behoeftes van leerlingen bevredigd. De docent schoolt zich om op iedere leerling adequaat te reageren in wat deze nodig heeft: aanmoediging, geduld, verantwoordelijkheid enz.

AFSLUITING:

De laatste les, wanneer alle tassen af zijn, alle resultaten bekeken of aan elkaar gepresenteerd. Evaluerende vragen worden besproken en beschreven: Wat heb je geleerd? Welke moeilijkheden kwam je tegen? Welke eigenschappen van jezelf hebben jou geholpen? Welke werkten juist tegen? Wat moet je nog ontwikkelen? De leerling krijgt een letterbeoordeling voor inzet en de tas.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Periode Industriële Revolutie

VAK: Textiel

Leerjaar: klas 9

Vakles KAP

Niveau : alle niveaus

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

Wat geleerd is in klas 8 wordt voortgezet in klas 9.

In de les wordt gewerkt aan het vervaardigen van een eigen kledingstuk. De leerling kan een keuze maken tussen het maken van een broek of een (koker)rok. aan de hand van een basispatroon en een werkbeschrijving zetten zij deze in elkaar.

In tweetallen nemen de leerlingen bij elkaar de diverse maten op van hun lichaam. Hierdoor worden zij zich bewust van hun eigen lichaam in verhouding tot dat van een ander. Zij gaan overeenkomsten en verschillen herkennen.

Door het zelf kiezen en kopen van de stof leren zij hoeveelheden stof te bepalen en worden zij enthousiast voor het maken van de broek of rok.

DOELEN:

- Bewustwording van het eigen lichaam en overeenkomsten en verschillen met een ander ontdekken.
- Exact kunnen werken om het kledingstuk goed passend te maken
- Werken volgens een stappenplan.

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- bij elkaar zorgvuldig de lichaamsmaten op te nemen.
- stof uit te kiezen passende bij de broek of rok.
- de naaimachine zelfstandig te bedienen en problemen zoveel mogelijk zelf op te lossen
- het basispatroon exact over te nemen op de stof en dit uit te knippen.
- met een werkbeschrijving stapsgewijs te komen tot een goed passend kledingstuk binnen de gestelde tijd van het blok (+/- 16 lessen)
- door het inzetten van eigen creativiteit de broek of rok tot iets eigens te maken.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

Om je goed te kunnen verhouden tot de ander, moet je eerst jezelf begrijpen. Op het fysieke vlak bevindt de 9^e klasser zich midden in de puberteit. Het 'nieuwe' lichaam voelt soms nog wat onwennig.

Het opnemen van de lichaamsmaten is een bewustwording van het eigen lichaam, door te vergelijken met een ander wordt je bewust van verschillen en overeenkomsten. Het werkstuk in de 9^e is complexer dan het werkstuk in de 8^e. Bij het voorbereiden en het maken van het kledingstuk moet je steeds exact te werk gaan om te zorgen dat het kledingstuk jou past. Hier ontwikkelt de leerling planmatig denken om van stap tot stap te komen tot een passend eindresultaat.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- De les wordt begonnen met klassikale uitleg.
- Leerlingen gaan aan de hand van de werkbeschrijving aan de slag.
- Er wordt gewerkt met een stappenplan waarbij er eerst een proeflapje wordt gemaakt.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerlingen die de naaitechnieken voldoende beheersen en in staat zijn zelfstandig te werken, krijgen de optie om iets extra's toe te voegen aan de broek of rok dmv accessoires (riem, zakken, bies, bandvariaties) en/of bovenstuk.

AFSLUITING:

De leerlingen ronden de lessen af met een broek of rok op maat en leggen deze zelf vast op foto.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Biologie: Je eigen lichaam in verhouding tot dat van een ander.

Meetkunde: het meten van maten en deze toepassen.

VAK: Textiel

Leerjaar: klas 10

Vakles: Kup

Niveau : havo/vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

De technieken die geleerd zijn in klassen 7,8 en 9 worden toegepast in klas 10. De leerlingen gaan vanuit het conceptueel denken werken aan een eigen ontworpen kledingstuk. Zij maken hiervoor gebruik van een bestaand patroon, een oud kledingstuk of werken direct op de pop.

Het gaat hierbij om beeldend werk neer te zetten en niet om de techniek.

De leerlingen ronden hun werk afronden met een verhaal dat met foto's wordt verteld.

DOELEN:

De leerling leert zichzelf beter kennen en kan dit uitdrukken in het werkstuk. De leerling neemt zelf voor een groot deel verantwoordelijkheid voor de planning.

- Door het bedenken van een eigen ontwerp en dit om te zetten naar een 3D werkstuk wordt de wil aangesproken.
- Met het kiezen van materiaal, kleur en vorm wordt het gevoel aangesproken.
- Om het werkstuk binnen de gestelde tijd af te krijgen moeten de leerlingen werken met een planning. Hierdoor wordt de wil aangesproken.

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- conceptueel te denken.
- een kledingstuk te vervaardigen naar eigen idee: het vertalen van een ontwerp naar een 3D werkstuk.
- de geleerde technieken uit de middenbouw toepassen.
- met hun werk een verhaal te vertellen.

- binnen een tijdsbestek van 16 lessen beeldend werk vervaardigen.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerling in de tiende klas leert zichzelf beter kennen en kan dit uitdrukken in het werkstuk. Langzaam komt de persoonlijkheid meer en meer naar boven en wordt zichtbaarder. Door conceptueler te werken en persoonlijke keuzes te maken voor een werkstuk krijgt de eigen identiteit meer vorm. De leerling is niet langer puur ambachtelijk bezig maar richt zich meer op de beeldende aspecten waarmee hij zijn persoonlijk verhaal tot uitdrukking gaat brengen. De leerling ziet dit ook bij klasgenoten. Wanneer het de leerling lukt om een eigen ontwerp te bedenken en uit te voeren, voelen zij zich gesterkt door hun eigen kunnen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Wanneer het leerlingen lukt om een eigen ontwerp te bedenken en uit te voeren, voelen zij zich gesterkt door hun eigen kunnen.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Een werkstuk neerzetten vanuit het ik.

AFSLUITING:

De leerlingen sluiten af met een verslag en een fotoserie van hun werk en koppelen dit aan het vak CKV.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Het vakoverstijgende is dat leerlingen vakken als Tekenen, Metaal en Hout kunnen betrekken in hun ontwerp.

VAK: Teken

Leerjaar: 7

Vakles: KAP

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

Het kernthema van deze periode in het 7^e leerjaar (alle niveaus) is de scheppingsvreugde, het plezier tot creëren en de fantasie. De krijgen duidelijke, overzichtelijke opdrachten die ruimte bieden voor veel eigen inbreng. Van belang is dat de hun werk ziet lukken en dat anderen hun werk ook waarderen. In deze periode wordt een groot palet van opdrachten aangeboden, waarbij de opdracht gekoppeld wordt aan verschillende materialen en technieken.

De volgende opdrachten komen aan bod:

- Ontwerpen van eigen typografie; of bestaande letters, voorkant map.
- Tekentechnieken; verschillende hardheden van het koolpotlood.
- Vrij mengen met aquarelverf; proefjes - mengen van de drie primaire kleuren – kleurverloop.
- Oerplant - ogen dicht, potlood op aquarelpapier.
- Vervreemding, ogen dicht, pen op papier. Humor en vrij spel. Kleurnuances – warm – koud - contrast aanbrengen.
- Dier; vrij lijnenspel / een lijn – vrij laten ontstaan en uitwerken. Houtskool – krijt en potlood.
- Atmosferisch perspectief, berglandschap, pastelkrijt.
- Deelafbeelding; start vanuit kader naar vrijevorm – potlood – eigen illustratie vormen.
- Oerwoud - herfstbladeren – overlapping en afsnijding – herfstkleuren – coulissewerking – waterverf.

DOELEN:

- Materiaalkennis wordt vergroot – onderzoeken van en leren omgaan met materialen.
- Kennismaken met verschillende technieken.
- Ontwikkeling van ideeën: uitwerken tot verschillende schetsen, keuzes maken.
- Een verzorgde opdracht leren maken.
- Om hun fantasie te prikkelen zijn er opdrachten zoals beeldverhaal - gemengd dier – paradijsvogel.
- Door met uiteenlopende materialen te werken leren zij hun mogelijkheden kennen vanuit een praktische benadering.
- Het thema van de fantasieopdrachten geeft ruimte om de eigenheid te ontplooiën

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- met verschillende hardheden potlood arceringen maken (schaduwwerking)
- aan de hand van een beeldend verhaal een eigen idee vertalen naar een tweedimensionaal vlak.
- mengen met kleuren en begrippen als primaire en secundaire kleuren kennen.
- mengen naar natuurlijke kleuren en begrippen als naturalistisch, overlapping en afsnijding kennen.
- op basis van de kwaliteit van de kleuren keuzes maken en begrippen als kleurcontrast, complementair contrast, ritme, herhaling kennen
- werken van donker naar licht en begrippen als atmosferisch perspectief, groot - voor- klein - achter kennen.
- onderwerpen vormgeven die zijn gekozen uit de realiteit, zoals bijv. boom – fruit – landschap.
- werkstukken afmaken.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 7^e-klassers leven voor een deel nog in de fantasie. Er is een grote nieuwsgierigheid naar de wereld om hen heen die ze al lerend gaan verkennen. Een breed scala aan opdrachten en materialen helpt ze daarbij. Het thema van de fantasieopdrachten geeft ruimte om de eigenheid te ontplooien en aan de andere kant willen de leerlingen feitelijkheid. Daarom worden de onderwerpen vanuit de realiteit gekozen. Van belang is dat de leerlingen hun werk zien lukken en dat ze van elkaar leren door werk van elkaar te bekijken.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Gezamenlijke start
- Instructies en vragenrondje
- Individuele uitwerking van de opdracht.
- Gezamenlijke afsluiting, terugkoppeling: wat heb ik geleerd.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Elke leerling wordt individueel begeleid door de docent. Het thema van de fantasieopdrachten geeft ruimte om de eigenheid te ontplooien. In deze opdrachten zitten niveauverschillen. De keuzes, hoeveelheden en inspanningen van het maken van de werken geeft de leerlingen ruimte om zich op het eigen niveau te ontwikkelen.

AFSLUITING:

- De leerling sluit de periode af met een complete map met tekeningen,
- Heeft materialen grondig onderzocht.
- Heeft kennis van technieken.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Nederlands- het maken van een beeldverhaal.

Biologie – Fenix vogel, fantasievogel, gemengd dier, boom, bloem.

Aardrijkskunde – oerwoud, atmosferisch landschap

VAK: Teken

Leerjaar: klas 8

Vakles KAP perspectief tekenen

Niveau : alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de 8^e leerjaar (alle niveaus) zijn we voornamelijk bezig met het toepassen van perspectief. Verschillende onderwerpen komen aan bod:

- Lijnperspectief.
- Teken naar de waarneming.
- Licht-donkerwerking.
- Technieken/vaardigheden.

DOELEN:

VAKGERICHT De leerlingen leren:

zich ontwikkelen in exacte tekentechnieken: arceren, vervagen.

- de wetten van perspectief toepassen; horizon, verdwijnpunt, standpunt.
- binnen een duidelijk kader een creatieve invulling geven aan de opdracht.
- hun waarnemingsvermogen aanscherpen.
- het beeldaspect ruimte kennen: spiegeling, eigen-slagschaduw.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 8^e-klassers bevinden zich aan het einde van hun kindertijd. Ze nemen de wereld steeds meer waar vanuit hun gevoelsleven, die hen uit balans kan brengen. Daarom heeft een veertienjarige vooral behoefte aan feitelijkheid en zekerheid. De opdrachten in het 8^e leerjaar sterken die behoefte: de wetten van het perspectief zijn onwrikbaar. Hun waarneming wordt sterker en preciezer en streeft naar kennis en rationeel inzicht. Hier begint het abstracte denken zich te vormen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Gezamenlijke start
- Instructies en vragenronde
- Individuele uitwerking van de opdracht.
- Gezamenlijke afsluiting, terugkoppeling: wat heb ik geleerd.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Elke leerling wordt individueel begeleid door de docent. Het thema van de fantasieopdrachten geeft ruimte om de eigenheid te ontplooiën. In deze opdrachten zitten niveauverschillen. De keuzes, hoeveelheden en inspanningen van het maken van de werken geeft de leerlingen de ruimte om zich op het eigen niveau te ontwikkelen.

AFSLUITING:

- De leerling sluit de periode af met een complete map met tekeningen,
- Heeft materialen grondig onderzocht.
- Heeft kennis van technieken.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Nederlands- het maken van een beeldverhaal.

Biologie – Fenix vogel, fantasievogel, gemengd dier, boom, bloem.

Aardrijkskunde – oerwoud, atmosferisch landschap

VAK: Teken

Leerjaar: klas 9

Vakles: KAP portretten

Niveau : alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

Het kernthema van deze periode in het 9^e leerjaar is het tekenen van portretten, waar de leerling begint vanuit de basisverhouding van een gezicht. Vanuit de basisstappen wordt met humor gekeken naar de verschillende vormen van het menselijk gelaat. Vandaaruit worden karikaturen ontworpen.

De volgende onderwerpen aan bod:

- Teken
- Teken
- Teken
- Ontwerpen eindwerkstuk(ken): Twee karikaturen in dialoog met elkaar en/of een Rembrandtportret; licht en donker

DOEL:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- werken van donker naar licht; arceringen, schaduwwerking, licht-donker en kleurverloop.
- waarnemingsgetrouw delen van hun gelaat tekenen en leert begrippen kennen al de drie- en de tweedimensionale onwerkelijkheid.
- aan de hand van een beeldende omschrijving een eigen idee vertalen naar een twee-dimensionaal vlak.
- mengen met kleuren en primaire en secundaire kleuren toepassen.
- mengen naar natuurlijke kleuren en het begrip naturalistisch kennen.
- in een schetsontwerp een verhaal te vangen en begrippen kennen als compositie, ordening, overlapping en afsnijding, groot voor – klein achter, perspectief.
- uit hun verschillende schetsen zelfstandig een keuze maken van werkstukken die zullen worden uitgewerkt tot eindwerkstukken.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 9^e-klassers zien de wereld nog ongenueanceerd en leven in uitersten. Door het werken met zwart/wit, grijsinten en het mengen van kleuren brengen zij beweging in het gevoels- en denkleven. De eigen gevoelens worden als bijzonder ervaren. De leerlingen zoeken naar hun eigen positie in de groep. Door naar de ander te kijken, leren ze zichzelf kennen. De tekenopdrachten sluiten hierbij aan. De behoefte aan navolging is groot, grote meesters dienen als voorbeeld. Het leren tekenen van verschillende stereotypes, met humor, beantwoordt aan hun behoefte de wereld in overzichtelijke hokjes in te delen. Door de tekenopdrachten krijgen de leerlingen een bredere visie, waardoor verdieping, verbreding en nuancering worden ontwikkeld. Jezelf ontdekken door het tekenen van verschillende portretten.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Aan het begin van de les is er een klassikale opmaat en uitleg van instructies.
- Leerlingen gaan aan de hand van de instructies en een gesprek met docent zelfstandig aan het werk.

- Leerlingen kiezen het specifieke onderwerp van hun schilderij zelf (portret van Rembrandt). Bij deze opdracht blijkt een groot niveauverschil. De keuzemogelijkheid geeft de leerling ruimte om zich op eigen niveau te ontwikkelen.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De leerlingen bekijken elkaars werk en koppelen wat ze zien aan het eigen werk. Iedere leerling werkt naar eigen kunnen en wordt door de docent gestimuleerd eigen grenzen te verkennen en te verleggen.

AFSLUITING:

De leerlingen ronden het blok af met een map met schetsen en portretten, met minimaal één eindwerkstuk. Ze bekijken elkaars processen, in Magister wordt de periode met een beoordeling voor inzet en resultaat afgesloten.

Deze periode bevat een CKV-onderdeel (theorieopdracht) in de vorm van een handelingsdeel, twee verslagen worden er gemaakt. Dit handelingsdeel moet met een voldoende worden afgesloten.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Kunstgeschiedenis – portretten van Rembrandt en tijdgenoten.

Wiskunde – constructieve tekeningen van het gezicht volgens de juiste verhoudingen; praktisch combinerend denken.

Biologie: Je eigen gelaat/ portret in verhouding en in verhouding tot dat van een ander.

VAK: Teken

Leerjaar: klas 10

Vakles: KUP

Niveau : vmbo-t

INHOUD VAN DE LESSEN:

INHOUD VAN DE LESSEN:

Voordat de vmbo-t-leerlingen in het 10^e leerjaar beginnen aan het praktijkexamen, worden de materialen en technieken die geleerd zijn in klas 7, 8 en 9, nogmaals toegepast in klas 10. Centraal staat het leren maken van een serie portretten, met als uitgangspunt een voorbeeld van een portret uit de Renaissance. Dit voorbeeld werken de leerlingen op drie manieren uit.

Door het loslaten van de realiteit maken ze de stap van het concreet-realistische naar een abstracte, grafische vertaling. Ook ligt het accent op de eigen expressie, er wordt met kleur gewerkt, de materiaalkeuze is vrij.

De volgende opdrachten komen aan bod:

- Teken naar de waarneming
- Grafische vertaling: met lijnen, vlakken en stippen; in zwart en wit.
- In kleur: met aquarel, potlood en verf, waardoor het getekende portret een andere uitstraling krijgt.
- Als een expressief portret; daar ligt het accent op de emotie. De gekozen materialen moeten hierbij aansluiten.

Theorie: Besproken worden de Renaissanceschilders als; Botticelli, Piero della Francesca, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Jan van Eyck, Jan van Scorel .

Grafische voorbeelden: Rembrandt, Beardsley, Schiele en Klimt.

Kleurexpressie: van Gogh, Kokoschka, Warhol en Freud.

Na enkele lessen start de leerling met een proefpraktijk examen (CPE) en halverwege het jaar wordt dit afgesloten. In april is het Centraal Praktijk Examen (CPE) dat na vier weken periodeonderwijs wordt afgerond.

DOELEN:

- Opnieuw gebruik maken van verschillende technieken, onderzoeken van en leren omgaan met materialen.
- Proces starten met een opgavenboekje, proef CPE en CPE
- Ideeënontwikkeling uitwerken tot verschillende schetsen, keuzes maken.
- Conceptueel kunnen denken en dit vertalen naar een eindwerkstuk.
- Het vertellen van een beeldend verhaal, zichtbaar in het eindwerkstuk.

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- tekenen naar de waarneming
- ruimtelijkheid aanbrengen door gebruik van overgangen (licht/donker nuancering)
- in stappen loslaten van de werkelijkheid om te komen tot eigen expressie, waarin het hedendaagse zichtbaar wordt.
- expressie door middel van kleur, vorm en materiaal
- het abstraheren van een landschap

- het opbouwen van een schildering door te werken in kleurlagen.
- ongemengde kleuren betekenisvol inzetten.
- conceptueel denken.
- hun idee omzetten naar schetsen, studies.
- de geleerde technieken van de middenbouw toe te passen.
- een juiste materiaal keuze te maken, passend bij het gekozen idee.
- om met hun werk een verhaal te vertellen.
- binnen een tijdsbestek van 700 minuten een beeldend werk neerzetten.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In het 16^e levensjaar (10^e leerjaar) ontstaat meer nuancering in het gevoels- en denkleven. De leerlingen krijgen meer innerlijke kracht en vorm. De puberteit is op een hoogtepunt. Er komt langzaam wat meer ruimte in de eigen binnenwereld. Door te starten vanuit een duidelijk kader en te werken naar een eigen expressie, wordt dit innerlijke proces ondersteund en gevoed. Het werken met veel gevarieerde materialen en technieken versterkt de diversiteit, zodat de leerlingen hun ideeën in de vormgeving duidelijk zichtbaar kunnen maken.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Aan het begin van de les wordt er kort geëvalueerd waar iedereen mee bezig is. Er is een klassikale opmaat en uitleg van instructies.
- Leerlingen gaan aan de hand van de instructies en een gesprek met docent zelfstandig aan het werk. Ze werken in stilte aan hun proces.
- Leerlingen gaan zelf opzoek naar materialen die zij in hun werk willen gebruiken.
- Leerlingen kiezen een afbeelding van een Renaissance-portret.
- We beschouwen werk van kunstenaars en van elkaar.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerlingen bekijken elkaars werk en koppelen wat ze zien aan het eigen werk. Iedere leerling werkt naar eigen kunnen en wordt door de docent gestimuleerd eigen grenzen te verkennen en te verleggen. De keuzemogelijkheid geeft de leerling ruimte om zich op zijn eigen niveau te ontwikkelen.

AFSLUITING:

De leerlingen ronden af met een ingevuld procesboekje en een presentatie van het gehele doorlopen proces, dit met een hand-out.

AFSLUITING:

De leerlingen ronden het blok af met een map met schetsen en portretten en een landschap. De leerlingen bekijken elkaars processen en in Magister wordt het werk met een beoordeling voor inzet en cijfer voor resultaat afgesloten.

Deze periode bevat een CKV-onderdeel (theorieopdracht) in de vorm van een handelingsdeel, twee verslagen worden er gemaakt. Dit handelingsdeel moet met een voldoende worden afgesloten.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Het vakoverstijgende hierin is dat leerlingen vakken als Tekenen, Metaal en Hout kunnen betrekken in hun ontwerp.

VAK: Teken en/ schilderen/2D

Leerjaar: 10

Vakles: KUP

Niveau : havo/vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

In het 10^e leerjaar zoeken de leerlingen in de havo-vwo-vaklessen door de waarneming van een gekozen afbeelding naar de kenmerken van het Renaissance-portret en gebruiken ze die als uitgangspunt voor een serie portretten. Door het loslaten van de realiteit maken ze de stap van het concreet-realistische naar een abstracte, grafische vertaling. Ook ligt het accent op de eigen expressie, er wordt met kleur gewerkt, de materiaalkeuze is vrij.

De volgende onderdelen komen aan bod:

- Het maken van een schildering met als uitgangspunt een landschap (naar voorbeeld van Fauvisme).
- Het maken van een serie portretten
- Techniek/vaardigheden: werken vanuit het materiaal

DOELEN:

VAKGERICHT De leerlingen leren

- tekenen naar de waarneming
- ruimtelijkheid aanbrengen door gebruik van overgangen (licht/donker nuancering)
- in stappen loslaten van de werkelijkheid om te komen tot eigen expressie, waarin het hedendaagse zichtbaar wordt.
- expressie door. kleur en vorm en materiaal
- het abstraheren van een landschap
- het opbouwen van een schildering door te werken in kleurlagen.
- ongemengde kleuren betekenisvol inzetten.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In het 16^e levensjaar ontstaat meer nuancering in het gevoels- en denkleven. De leerling krijgt meer innerlijke kracht en vorm. De puberteit is op een hoogtepunt. Er komt langzaam wat meer ruimte in de eigen binnenwereld. Door te starten vanuit een duidelijk kader en te werken naar een eigen expressie, wordt dit innerlijke proces ondersteund en gevoed. Het werken met veel gevarieerde materialen en technieken versterkt de diversiteit, zodat de leerlingen hun ideeën in de vormgeving duidelijk zichtbaar kunnen maken.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Aan het begin van de les wordt er kort geëvalueerd waar iedereen mee bezig is. Er is een klassikale opmaat en uitleg van instructies.
- De leerlingen kiezen een afbeelding van een Renaissance-portret.
- We beschouwen werk van kunstenaars en van elkaar.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De leerlingen bekijken elkaars werk en koppelen wat ze zien aan het eigen werk. Iedere leerling werkt naar eigen kunnen en wordt door de docent gestimuleerd eigen grenzen te verkennen en te verleggen. De keuzemogelijkheden geven de leerlingen de ruimte om zich op hun eigen niveau te ontwikkelen.

AFSLUITING:

De leerlingen ronden het blok af met een map met schetsen en portretten en een landschap. Ze bekijken elkaars processen en in Magister wordt het werk met een beoordeling voor inzet en een cijfer voor resultaat afgesloten.

VAK: Ruimtelijk 3D

Leerjaar: klas 10

Vakles: KUP

Niveau : havo/vwo

INHOUD VAN DE LESSEN:

Via vormstudies werken de 10^e-klassers naar een geabstraheerd dierfiguur. Deze worden gemaakt van ongewone materialen, van bouwmaterialen tot organisch materiaal. Het accent ligt op de expressie van het dier: de constructie valt samen met het gekozen materiaal en met de vorm, de houding van het dier en de van tevoren gekozen inhoud.

De leerlingen maken een masker waarin een thema wordt uitgewerkt. Er wordt afgeweken van de traditionele sfeer van het masker. Met de beeldende middelen en het materiaal dat gekozen wordt, komen de leerlingen tot een sprekend geheel. Met een mal van klei en daarover heen papier mache maken de leerlingen een stevige basis die technisch goed in elkaar moet zitten.

De volgende onderdelen komen aan bod:

- Het maken van een ruimtelijke vorm met als uitgangspunt een dier of een masker.
- Techniek/vaardigheden: werken vanuit het materiaal

DOELEN

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- een ontwerp vertalen vanuit het platte vlak 2D naar een ruimtelijk ontwerp 3D.
- procesmatig werken
- vanuit de techniek (constructie) en het gekozen materiaal uitdrukking geven aan de inhoud.

Vorm, inhoud en functie vallen samen

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In het 16^e levensjaar ontstaat meer nuancering in het gevoels- en denkleven. De leerling krijgt meer innerlijke kracht en vorm. De puberteit is op een hoogtepunt. Er komt langzaam wat meer ruimte in de eigen binnenwereld. Door te starten vanuit een duidelijk kader en te werken naar een eigen expressie, wordt dit innerlijke proces ondersteund en gevoed. Het werken met veel gevarieerde materialen en technieken versterkt de diversiteit, zodat de leerlingen hun ideeën in de vormgeving goed zichtbaar kunnen maken. Het maken van keuzes ontwikkelt het oordeelsvermogen.

Doordat het innerlijk leven meer kracht en vorm tot uitdrukking kan brengen, is aandacht voor de expressie in het werk belangrijk.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- We beginnen met een klassikale opmaat.
- De leerlingen gaan aan de hand van de instructies en beeldmateriaal zelfstandig aan het werk.
- Halverwege de les wordt het werk bekeken en besproken, de leerlingen geven elkaar tips en tops.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De leerlingen bekijken elkaars werk en koppelen wat ze zien aan het eigen werk. Iedere leerling werkt naar eigen kunnen en wordt door de docent gestimuleerd eigen grenzen te verkennen en te verleggen. De keuzemogelijkheid geeft de leerlingen de ruimte om zich op hun eigen niveau te ontwikkelen.

Afsluiting:

De leerlingen sluiten af met een aantal voorstudies waaronder materiaalproefjes en een 3D beeld op schaal en het eindwerkstuk (in zijn omgeving). De leerlingen bekijken elkaars processen en in Magister wordt het werk met een beoordeling voor inzet en cijfer voor resultaat afgesloten.

VAK: Teken en 2D

Leerjaar: klas 11

Vakles: KUP

Niveau : havo/vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

Door de waarneming van een dagelijks voorwerp (stoel of tafel) maken de leerlingen kennis met de vormen en verhoudingen van het voorwerp. Dit voorwerp wordt het uitgangspunt voor een serie tekeningen. Bij de grafische verwerking wordt de realiteit losgelaten en een stap gemaakt naar abstractie. Het voorwerp wordt als laatste in de serie gebruikt om een vervreemdend, surrealistische beeld te creëren door het dagelijks voorwerp in een totaal andere context te plaatsen. De achtergrond speelt hierin een belangrijke rol.

De materiaalkeuze is vrij, o.a. gemengde of collagetechniek.

Voor een eindwerkstuk van een abstracte schildering op doek wordt met name de schilder- stroming binnen de abstracte kunst van de 20e eeuw bestudeerd: het abstract expressionisme. De schilderijen van de impressionisten, pointillisten en de fauvisten, worden bestudeerd en verwerkt in een schilderijen op papier. Deze voorstudies op papier zijn ter voorbereiding op het maken van een abstract schilderij op doek. Een voorstudie wordt het uitgangspunt voor de schildering op doek. Het accent ligt op het werken vanuit het materiaal, het doorwerken, waardoor gelaagdheid ontstaat, een evenwichtige compositie en doordacht kleurgebruik.

Door snelle schetsen met houtskool van elkaar te maken ontstaan er verschillende modeltekeningen die in grote lijnen en in de essentie zijn weergegeven. Door tijdsdruk worden de leerlingen gedwongen de hoofdlijnen van het menselijk lichaam te zien, goed waar te nemen en in vlotte lijnvoering op papier te zetten.

Als de tijd het toelaat gaan de leerlingen fotograferen. Er kan gekozen worden voor portretfotografie al dan niet in samenwerking met Las Palmas. Het accent ligt op het beeldend aspect licht. De eerste opdrachten geven een beeld wat licht betekent in de fotografie, van voorwerpen worden verschillende foto's gemaakt.

De volgende onderdelen komen aan bod:

- Het maken van een tekening van een dagelijks voorwerp dat als uitgangspunt wordt gebruikt voor een serie.
- Het maken van een abstract schilderij waarin de figuratie wordt weggelaten. De schildering wordt met name opgebouwd uit vorm en lijn, compositie en kleuren.
- Modeltekenen, korte snelle schetsen van elkaar.

DOELEN

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- Abstract denken; procesmatig werken, het proces staat voorop, thematiseren
- Loslaten van de herkenbare vorm, en vervormen.
- Analyseren, onder woorden brengen van eigen beeldend werk.
- Met lichtseer dramatiek te verkrijgen door diepte-, licht- en donkercontrasten
- Hun beeldende vermogens bewust hanteren.
- Systematisch en methodisch werken

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In het 17^e en 18^e levensjaar zijn de leerlingen in hun gevoelsleven eraan toe de ander en zichzelf te ontmoeten. Kunst als spiegel van jou en de maatschappij. Individueel talent wordt in verbinding gebracht met de sociale groep, de samenhang van de groep. Het gaat om leren in de context van je

omgeving, de maatschappij. Rudolf Steiner: *'Ontmoet de wereld en leer jezelf kennen, ontmoet jezelf en leer de wereld kennen'*.

Het groeiend oordeelsvermogen maakt inzicht en keuzes mogelijk. Door elkaars werk te beoordelen en het eigen werk en het proces daarvan te presenteren worden het inzicht en oordeelsvermogen versterkt. Het abstracte denken kan verder worden ontwikkeld.

Tijdens de lessen moeten de leerlingen duidelijke keuzen maken.

Om diepgang en zeggingskracht in het beeldend werk te krijgen leven de leerlingen zich in.

Het ervaren van grenzen en eigen beperkingen waarmee je moet leren omgaan, kan aanvankelijk gevoelens van onmacht geven. De leerling moet daarin een eigen weg vinden..

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Aan het begin van de les vindt er een uitwisseling plaats over het inhoudelijk deel van de opdracht. Hierbij worden beelden van kunstenaars getoond, beschouwingen gaan hieraan vooraf.
- Evaluaties van de schetsen, het proces, en de werkstukken vinden plaats op verschillende momenten, aan het begin, tijdens of aan het eind van de les. De leerlingen geven elkaar opbouwende kritiek.
- De leerlingen werken grotendeels zelfstandig aan de opdracht in een ateliersfeer.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerlingen bekijken elkaars werk en koppelen wat ze zien aan het eigen werk. Iedere leerling werkt naar eigen kunnen en wordt door de docent gestimuleerd eigen grenzen te verkennen en te verleggen. De keuzemogelijkheden geven de leerlingen de ruimte om zich op hun eigen niveau te ontwikkelen.

Afsluiting:

De leerlingen ronden af met een map met schetsen, materiaalstudies, een serie tekeningen (schetspotlood zwart /wit, kleur), een aantal schilderijen op papier en een schildering op doek. De leerlingen vullen een evaluatieformulier in. Zij bekijken elkaars processen en resultaten in een presentatie. In Magister wordt het werk met een cijfer beoordeeld voor inzet, proces en resultaat.

VAK: Ruimtelijk 3D

Leerjaar: klas 11

Vakles: KUP

Niveau : havo/vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

Door onderzoek te doen naar de betekenis van een monumenten en het bezoeken van verschillende monumenten in de eigen stad kunnen de leerlingen aan de slag met hun eigen ontwerp. De nadruk ligt op de inhoud. "Wat wil je overbrengen met jouw ontwerp?" Daarnaast moet er voor een passende omgeving in de openbare ruimte gezocht worden. De leerlingen maken vormstudies, schetsen en een proefmodel. Het eindwerkstuk wordt gepresenteerd in een bestaande of fictieve omgeving. De materiaalkeuze is vrij.

Vorm, inhoud en functie vallen bij het eindwerkstuk samen.

Opdracht:

- Het maken van een ruimtelijk beeld met als uitgangspunt een monument.

DOELEN

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- vormstudies maken, volumes en structuren onderzoeken
- verschillende materialen onderzoeken en het maken van constructies.
- een vertaling maken van schetsen (2D) naar beelden (3D).
- werken vanuit een concept.
- hun werk presenteren, waarbij de nadruk ligt op het proces en de motivatie van de gekozen achtergrond, de omgeving.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In het 17^e en 18^e levensjaar zijn de leerlingen in hun gevoelsleven eraan toe de ander en zichzelf te ontmoeten. Kunst als spiegel van jou en de maatschappij. Individueel talent wordt in verbinding gebracht met de sociale groep, de samenhang van de groep. Het gaat om leren in de context van je omgeving, de maatschappij. Rudolf Steiner: *'Ontmoet de wereld en leer jezelf kennen, ontmoet jezelf en leer de wereld kennen'*.

Het groeiend oordeelsvermogen maakt inzicht en keuzes mogelijk. Zelfbewustzijn en gevoel voor de eigen biografie ontstaan. Het monument waaraan de leerlingen zelf inhoud aan geven, bevordert een beter begrip van wat er zich binnen in henzelf en om hun heen in de maatschappij afspeelt. De innerlijke motivatie wordt versterkt, idealen worden zichtbaar. Er ontstaat een nieuwe verhouding tussen 'mijn wereld' (binnenwereld) en 'de wereld' (buitenwereld). Tijdens de lessen moeten de leerlingen duidelijke keuzen maken.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Aan het begin van de les vindt er een uitwisseling plaats over het inhoudelijk deel van de opdracht. Hierbij worden beelden van kunstenaars getoond, beschouwingen gaan hieraan vooraf.
- Evaluaties van de schetsen, het proces, en de werkstukken vinden plaats op verschillende momenten, aan het begin, tijdens of aan het eind van de les. De leerlingen geven elkaar opbouwende kritiek.
- De leerlingen werken grotendeels zelfstandig aan de opdracht in een ateliersfeer.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerlingen bekijken elkaars werk en koppelen wat ze zien aan het eigen werk. Iedere leerling werkt naar eigen kunnen en wordt door de docent gestimuleerd eigen grenzen te verkennen en te verleggen. De keuzemogelijkheden geven de leerlingen de ruimte om zich op hun eigen niveau te ontwikkelen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- Aan het begin van de les vindt er een uitwisseling plaats over het inhoudelijk deel van de opdracht. Hierbij worden beelden van kunstenaars getoond, beschouwingen gaan hieraan vooraf.
- Evaluaties van de schetsen, het proces, en de werkstukken vinden plaats op verschillende momenten, aan het begin, tijdens of aan het eind van de les. De leerlingen geven elkaar opbouwende kritiek.
- De leerlingen werken grotendeels zelfstandig aan de opdracht in een ateliersfeer.

Afsluiting:

De leerlingen ronden het blok af met een map met schetsen, materiaalstudies, beeldmateriaal, vormstudies van klei of ander materiaal en een ruimtelijk object op schaal tegen een achtergrond van de omgeving. Ze vullen een evaluatieformulier in, bekijken elkaars processen en resultaten in een presentatie.

In Magister wordt het werk met een cijfer beoordeeld voor inzet, proces en resultaat.

VAK: Kunst

Leerjaar: 12

Periode: Beeldend

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE LESSEN:

De leerlingen aan een volledig eigen thema. Dit thema kan voortkomen uit hun biografie waarmee ze zich hebben bezig gehouden tijdens de kunstreis. Het kan ook een thema zijn waarmee ze zich uiteen willen zetten rond hun eindpresentatie. In deze periode is het beeldend proces het belangrijkste. Ook vormt aan het eind hun zelfevaluatie op dit proces een belangrijk deel van hun beoordeling.

DOELEN:

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- vanuit associaties te komen tot een zelfgekozen thema/onderwerp
- experimenten doen om dit thema beeldend vorm te geven op het gebied van materialen en beeldtaal
- inspiratie opdoen aan de hand van bekende kunstenaars die elke dag kort worden behandeld
- hun thema helemaal zelfstandig uitwerken tot een daadwerkelijk 2D of 3D beeld
- door overleg met hun klasgenoten te reflecteren op hun werk en waar nodig bij te sturen

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 12^e-klassers hebben al flink wat zelfstandigheid ontwikkeld en kunnen steeds beter eigen keuzes maken. Het gevoelsleven hebben ze een beetje leren kennen. Langzamerhand kunnen ze daar ook vanaf een zekere afstand naar leren kijken. Innerlijke thema's uit hun biografie of juist maatschappelijke thema's houden hen bezig. De periode Kunst Beeldend geeft de 12^e-klassers een kans om zo'n persoonlijk thema te verbeelden. In dit beeldend proces maken ze steeds opnieuw keuzes. "Hoe communiceer ik mijn onderwerp op een beeldende manier en vertelt het wat ik wil vertellen?", vragen de leerlingen zich doorlopend af. Creatief en scheppend leren ze initiatief nemen; zich uiteenzetten met de (on)mogelijkheden van materiaal, tijd en zichzelf.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Met behulp van een reader worden de leerlingen stapsgewijs door het beeldend proces geleid. Van associëren, naar samenwerken, van overleg naar keuzes maken. Tijdens dit proces monitort de docent met de leerling het individuele proces. De docent probeert hen te coachen en moedigt hen aan zelf oplossingen te vinden voor de beeldende problemen die de leerling ontmoet. Iedere ochtend is er een blik in de huidige kunstwereld door te kijken naar 'de kunstenaar van de dag'. Zo kunnen de leerlingen worden geïnspireerd in hun eigen werkproces. Ook kan een atelier van een werkend kunstenaar worden bezocht. Deze keuzes hangen af van tijd en voorkeur van zowel de klas als de docent.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De docent heeft in het proces een coachende rol. Iedere leerling werkt naar zijn beste kunnen. Het begeleiden wordt steeds weer afgestemd op de individuele leerling. Vragen als: Kan deze leerling meer? Daagt deze leerling zichzelf voldoende uit? Hoe kan deze leerling een stap verder komen? spelen in het begeleiden steeds een belangrijke rol.

AFSLUITING:

De leerlingen sluiten deze periode af met een presentatie van het gemaakte werk en het proces dat eraan vooraf ging. Ook maken ze een schriftelijke evaluatie waarin wordt teruggekeken op het proces. In deze periode zijn een aantal CKV-onderdelen verweven.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Kunst-beeldend 2D/3D – kunstgeschiedenis

VAK: Toneel

Leerjaar: 7

Vakles: KAP

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de weken dat er in Kap-groepen toneellessen worden gegeven in het 7^e leerjaar (alle niveaus) worden de leerlingen uitgedaagd om spelenderwijs de theatrale werkelijkheid te ontdekken. Het enthousiasme wordt aangewakkerd door theatrale spelletjes die uitmonden in improvisaties. Daarnaast maken ze iedere keer maken in groepjes korte scenes waarin ze, binnen het aangegeven thema, hun fantasie kunnen gebruiken. De nadruk ligt op fysiek spel waarin gesproken woord uitgesloten of beperkt is.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan bod:

- fysiek spel
- klein en groot spel
- basisemoties en gevoelens
- ruimtegebruik
- improvisaties
- opbouw van scenes
- gericht kijken, waarnemen en feedback geven
- voor publiek spelen

DOELEN:

VAKINHOUDELIJK De leerlingen leren:

- Improviseren
- Korte scenes creëren
- Gericht kijken naar en analyseren van de scenes en feedback geven aan elkaar

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 7^e-klassers ontdekken zichzelf in een nieuwe situatie: nieuwe klas en nieuwe school. Toneel biedt een mogelijkheid om uiting te geven aan de eigen beleving en fantasie. Het is een van de middelen om gevoelens te uiten en te fantaseren door het te doen. De creatieve ruimte die het 'podium' biedt, wordt tijdens de lessen verkend.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Elke les begint met een gezamenlijke opwarming ter bevordering van het gevoel van veiligheid en vertrouwen in de groep. Daarna werken de leerlingen in tweetallen en in kleine groepen aan verschillende creatieve opdrachten, waarvan een aantal gepresenteerd wordt aan de klas. Als acteurs oefenen de leerlingen met het 'in de rol blijven' en als publiek met het waarnemen en feedback geven aan elkaar.

Aan het einde van de KAP-periode van zes weken wordt een korte presentatie gegeven aan een ander publiek, een andere KAP-groep.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Binnen de toneellessen werkt een ieder op eigen niveau en wordt daarop aangesproken en beoordeeld. Voor de ene leerling is het naar voren stappen en zichzelf tonen al een enorme overwinning, voor de ander zal de focus liggen op het in de rol blijven en niet in de lach schieten en voor weer een ander zal het accent liggen op de zoektocht naar een breder palet van uitdrukkingswijzen.

AFSLUITING:

In de kring:

- samen een ritme klappen/stampen
- kort en bondig terugblikken op de onderdelen van de les
- vooruitkijken – komende les

Presentaties aan een andere KAP-groep.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Thema's en verhalen die deel uitmaken van periodelessen kunnen ook in toneellessen gebruikt worden. Zo kunnen leerlingen bijvoorbeeld het thema 'Ontdekken', oftewel 'Ontdekkingsreizen' op een theatrale manier exploreren. Ook dienen andere historische thema's en de Griekse mythen zich goed voor theatraal spel. Onderdelen van de periode Verzorging kunnen een uitgangspunt zijn voor gevarieerde scènes over en voor pubers.

Daarnaast heeft fysiek spel veel raakvlakken met dans, wat veel mogelijkheden biedt om toneel vanuit muziek te exploreren.

VAK: Toneel

Leerjaar: 8

Vakles: KAP

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de weken dat er in Kap-groepen toneellessen worden gegeven in het 8^e leerjaar (alle niveaus) worden leerlingen uitgedaagd om toe te werken naar een presentatie van maximaal 20 minuten. Als uitgangspunt worden scènes gemaakt gebaseerd op een Griekse mythe over goden en godinnen zoals: *De draad van Ariadne, de doos van Pandora, Atlas, Dionysos, De zeven van Herakles*, of over helden uit een ander, bestaand verhaal, bijv. *Ronja, de roversdochter, Kruistocht in spijkerbroek, Brief aan de Koning*. Deze korte voorstellingen worden aan het eind van het KAP-blok gepresenteerd. Het enthousiasme wordt aangewakkerd door verschillende spellen, improvisaties en opdrachten, verbonden met het onderzoeksthema. Deze opdrachten kunnen uitmonden in korte scènes. De nadruk ligt op fysiek spel waarin gesproken woord de fysieke actie ondersteunt, niet vervangt. Iedere les worden scènes gepresenteerd en besproken.

De volgende onderwerpen komen aan bod:

- fysiek spel
- klein en groot spel
- 5 W's
- ruimtegebruik
- improvisaties
- opbouw van scènes
- opbouw van de presentatie en montage van scènes
- samenwerken en samenspel
- creëren van personages
- in de rol blijven
- onderzoek van de gekozen mythe, kunstwerk, literatuur, films
- gericht kijken en waarnemen en feedback geven
- voor publiek spelen

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren vanuit een bestaand verhaal toe te werken naar een theatrale presentatie en deze presenteren voor een klein publiek.

De leerlingen leren:

- Spelen vanuit een fysieke insteek
- Een bestaand verhaal als inspiratiemateriaal gebruiken voor scènes
- Een bestaand verhaal vormgeven met decor en attributen
- Een bestaand verhaal theataliseren
- Improviseren vanuit een gericht thema
- Gericht kijken naar en analyseren van de scènes en feedback geven aan elkaar
- Wat montagetheater is
- Personages creëren
- Spelen voor publiek

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 8e-klassers hebben een concreet doel nodig, een uitdaging die helpt hun emotionele labiliteit onder controle te krijgen. Het maken van een presentatie geeft een duidelijke richting en vraagt om een bepaalde vorm. Geduld en volharding zijn nodig om stap voor stap op een theatrale manier samen te 'boetseren' totdat het verhaal op de planken staat. Samenwerking is hiervoor van groot belang en grote waarde.

Griekse mythologie biedt de kans om persoonlijke verhalen in een bredere context te plaatsen. Zo kan er gewerkt worden: van klein naar groot, van innerlijk naar uiterlijk, van persoonlijk, naar universeel. Het spelen voor publiek vergroot het zelfvertrouwen van de leerlingen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerlingen werken veel samen. De lessen beginnen met een gezamenlijke klassikale warming-up, gegeven door de docent. Daarna volgen klassikale vooroefeningen of improvisaties, verbonden met het thema waaraan in die les gewerkt wordt.

In het tweede deel van de les werken leerlingen in groepen aan een gerichte opdracht rondom het thema. Na het kennismaken en verzamelen van materiaal in de eerste lessen, werkt de docent samen met de leerlingen toe naar een theatrale presentatie door het verzamelde materiaal te filteren, aan te scherpen, samen te voegen en te monteren tot een eindproduct.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Binnen de toneellessen werkt een ieder op eigen niveau en wordt daarop aangesproken en beoordeeld. Voor de ene leerling is het naar voren stappen en zichzelf tonen al een enorme overwinning, voor de ander zal de focus liggen op het in de rol blijven en niet in de lach schieten en voor weer een ander zal het accent liggen op de zoektocht naar een breder palet van uitdrukkingswijzen.

AFSLUITING:

In de kring:

- samen een ritme klappen/stampen of een kort spel ter afsluiting
- kort en bondig terugblikken op de onderdelen van de les
- vooruitkijken – komende les
- presentatie

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Verschillende Griekse mythen komen gedurende het periodeonderwijs in de 7^e en de 8^e klas meerdere keren aan bod.

Voorbeelden:

Scheikunde/Verbrandingen: Het vuur/Prometheus

Biologie/Skelet: Atlas

Aardrijkskunde/Europese culturen: Europa en de stier

VAK: Toneel

Leerjaar: 9

Vakles: KAP

Niveau alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de weken dat er in Kap-groepen toneellessen worden gegeven in het 9^e leerjaar (alle niveaus) maken de leerlingen een begin met het werken met tekst. Hiermee verbonden werken ze aan het spelen van typetjes en het opbouwen van personages. De leerlingen worden uitgedaagd om personages op te bouwen vanuit verschillende ingangen: vanuit eigen observaties, tekst, film, beeldmateriaal (foto's), dieren, sprookjes, etc.

De leerlingen krijgen opdrachten aangeboden om een personage op te bouwen en te transformeren naar een personage en werken daarnaast in groepen aan scènes waarbinnen ze de personages kunnen spelen.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan bod:

- typetjes en personages
- personageopbouw
- transformatie
- tekstinterpretatie
- tekstintonatie
- tekstbeleving

Het blok wordt afgesloten met een presentatie, waarin er gewerkt wordt vanuit een vaste tekst en de leerlingen duidelijke personages kunnen spelen.

DOELEN:

VAKGERICHT De leerlingen leren werken met een vaste tekst en deze vormgeven en eigen maken vanuit een personage. En verder:

- het opbouwen van een personage
- het uitvergroten van spel
- het begrijpen van een tekst en zich deze eigen maken
- het vormgeven van een scene met tekst
- het spelen van een vaste tekst voor publiek
- feedback geven op eigen en andermans spel
- het vormgeven van een personage in kostuum en attributen
- het vormgeven van een scene met decor en attributen

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 9^e-klassers beginnen zich los te maken van hun omgeving en zoeken naar eigen waarden. Ze schieten vaak door in extremen en uitersten. Waar ze naar de buitenwereld soms heftig kunnen reageren, zoeken ze in de binnenwereld naar eigenheid.

De leerlingen leren in het spelen van een typetje de extremiteiten van alledaagse situaties en omstandigheden kennen en hanteren. Daarnaast leren ze in het zich inleven in een personage, het inleven in een ander. Het zelfvertrouwen wordt vergroot door het spelen voor publiek.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Leerlingen werken veel samen. De lessen beginnen met een gezamenlijke klassikale warming-up gegeven door de docent of een van de leerlingen. Daarna wordt er een vooroefening gegeven voor het werken met tekst of de opbouw van personages.

Het tweede deel van de les gaan de leerlingen in groepen aan de slag met het maken en vormgeven van een scene.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Binnen de toneellessen werkt een ieder op eigen niveau en wordt daarop aangesproken en beoordeeld. Voor de ene leerling is het naar voren stappen en zichzelf tonen al een enorme overwinning, voor de ander zal de focus liggen op het in de rol blijven en niet in de lach schieten en voor weer een ander zal het accent liggen op de zoektocht naar een breder palet van uitdrukkingwijzen.

AFSLUITING:

- Bespreken wat er deze les gedaan is
- In één zin benoemen wat goed ging en wat verbeterd kan worden
- Eventueel kort benoemen wat de volgende les gedaan wordt

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Samenhang met bepaalde periodes in klas 9

Werken vanuit films, teksten, schrijven van teksten (Nederlands, Engels)

VAK: Toneel

Leerjaar: 10

Vakles: KUP

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de weken dat er in het 10e leerjaar (havo, vwo) in Kap-groepen toneellessen worden gegeven leren de leerlingen werken vanuit een vaststaand script. Dit script wordt door de docent aangeboden vanuit een thema dat dichtbij de leerlingen staat. In het script zijn de personages als archetypes verbonden met de leefwereld van de leerlingen. De verhaallijn is de metafoor voor de thema's die in hun dagelijks leven spelen. De voorkeur gaat uit naar verhalen die niet al te letterlijk de leefwereld van de leerlingen nabootsen, maar een symbolische waarde hebben. Aan de andere kant vinden de 10^e-klassers het ook heerlijk als ze hun dagelijkse werkelijkheid letterlijk mogen naspelen.

De leerlingen krijgen opdrachten aangeboden om zich de tekst en de personages eigen te maken en de dramaturgie (de opbouw van de scenes, de spanningsopbouw van het verhaal) te doorgronden..

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan bod:

Tekstbehandeling

- tekstinterpretatie
- tekstintonatie
- tekstbeleving

Opbouw van de personages

- fysiek
- stem
- inleving

Mise en scene

- ruimtegebruik
- bewustzijn van de eigen plaats op de speelvloer en die van de medespelers

Het blok wordt afgesloten met een korte voorstelling van ongeveer 30 minuten in een eenvoudig decor voor een publiek dat hiervoor speciaal wordt uitgenodigd: ouders, docenten, vrienden, leerlingen. Zo mogelijk wordt deze voorstelling op een ouderavond gespeeld voor de ouders van klassen 9 en 10.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren werken met een vaste tekst en leren deze vormgeven en zich eigen maken vanuit een personage. Hierbij ligt het accent op:

- Werken met een script .
- Het interpreteren van een vaste tekst en hier een betekenis aan geven.
- Gebruik maken van de ruimte ten opzichte van zichzelf en van elkaar
- Het spelen van een vaste tekst voor publiek .
- Personageopbouw:
- karakter
 - fysiek
 - stem
 - kostuum en attributen
- Presentie : aanwezigheid op het podium
 - verstaanbaarheid

ONTWIKKELINGSGERICHT

Vanaf de 10^e klas krijgt het eigen innerlijke leven meer kracht en vorm. De puberteit is in volle gang en in het innerlijk ontstaat ruimte voor een eigen binnenwereld. In de lessen toneel leert de leerling via de archetypes in het verhaal zijn eigen binnenwereld te doorgronden. Doordat elke leerling een eigen rol heeft in de voorstelling, leren de leerlingen eigen keuzes te maken en verantwoordelijkheid te nemen. Door het analyseren van de teksten krijgen ze een houvast om hun eigen waarnemingen uit de werkelijkheid te toetsen in het spel.

Samenspel neemt een belangrijke plaats in tijdens het maken van een voorstelling. Hierdoor ontmoeten de leerlingen elkaar, vaak op een verrassende, nieuwe manier en leren ze hoe belangrijk een sterke samenwerking is om tot het gewenste product te komen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN

De warming up aan het begin van de les dient ervoor om de leerlingen meer in hun fysieke kracht te zetten en hun gevoeligheid voor samen op het podium staan te ontwikkelen. . Daarna wordt er gewerkt aan de noodzakelijke vaardigheden om een voorstelling te kunnen spelen.

De scènes worden gezet en gerepeteerd en later komt ook de vormgeving daarbij (decor, kostuum, attributen, grime). De laatste vier lessen worden besteed aan : doorloop en generale repetitie van de voorstelling

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De vwo-leerling voelt zich vaak aangesproken met verdiepende inzichten in de meerdere lagen van de teksten en de verhalende lijn. De havo-leerling is meestal de 'doener' die graag voortmaakt met het creëren van de scènes en inventief is in het doen van mooie vondsten. Natuurlijk werkt elke leerling op zijn eigen niveau en wordt daarop aangesproken en beoordeeld.

AFSLUITING:

Nabespreking:

- Tips en Tops : de leerlingen benoemen naar elkaar wat goed ging en wat er beter zou kunnen.
- Hoe verloopt het proces. Wat is er nodig om de volgende stap richting de voorstelling te zetten?

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Nederlands : Humor, Spanning en Romantiek en verhalen uit de Nederlandse literatuur.

Kunstgeschiedenis

Maatschappijleer: de leerling verhoudt zich tot zichzelf en zijn omgeving

Euritmie: Spiralen, verbindingen, ergens naar toe bewegen.

VAK: Toneel

Leerjaar: 11

Vakles: KUP

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de 11^e klas (havo, vwo) beginnen we met een project waarbij wordt geleerd een groot evenement te organiseren. Er wordt een voorstelling gemaakt in de grote zaal van Theater Rotterdam, waarin de leerlingen van Het Rudolf Steiner College hun talenten mogen laten zien.

De leerlingen leren werken in een vaste werkgroep aan verschillende vaardigheden die nodig zijn om zo'n groot evenement te laten slagen

- Productie
 - Overzicht houden over het hele project
 - Leiding kunnen geven aan de verschillende werkgroepen
 - Overleg met de Directie Evenementen van Theater Rotterdam
 - Tijdens de voorstelling achter de schermen de voorstelling leiden
- Artistiek
 - Thema van de Vondelrevue uitwerken
 - Audities voorbereiden
 - Audities afnemen
 - De acts coachen, voor en tijdens de voorstelling
 - Kwaliteit bewaken van de acts
 - Crew op het podium (op en afbouwen van de acts)
- Presentatie en Promotie
 - Acteren in promotiefilmpjes
 - Aankondigen van de audities op school
 - Schrijven van een script voor de podiumpresentatie
 - Aankondigen van de acts tijdens de voorstelling
- Publiciteit en Financiën.
 - Posters en flyers ontwerpen
 - Script schrijven voor promotiefilmpjes
 - Tekst schrijven voor website Theater Rotterdam
 - Filmpjes en foto's maken
 - Publiciteit op social media en de website van de school
 - Lay-out en brieven naar ouders leerlingen en personeel van het RSC

DOELEN:

VAKGERICHT: De leerlingen leren wat er komt kijken bij het tot stand brengen van een groot evenement door een gericht stappenplan te volgen, door inzicht te krijgen in het werk van professionals en door het hele maakproces zelf te ervaren. Hierbij ligt het accent op:

- artistieke vaardigheden
- presentatievaardigheden
- communicatievaardigheden
- samenwerking

Het tweede deel van het leerjaar gaan de leerlingen uit 11H4 en 11v5 werken aan een

Eindproductie. Deze productie is een samenwerkingsverband tussen verschillende kunstvakken : Toneel, Muziek, Kunst Beeldend en Dans. Er wordt gewerkt aan een avondvullende voorstelling met een bestaand script uit de toneelliteratuur dat eventueel bewerkt is naar de leefwereld van de leerlingen .Voorbeelden: *Midzomernachtsdroom* (Shakespeare), *De Bacchanten* (Euripides) *Lang en Gelukkig* (Don Duyns). De leerlingen leren zich uiteenzetten met de verschillende personages en ze via verschillende disciplines (muziek, dans, toneel en beeldend) tot leven laten komen.

Voorop staat het vuur van enthousiasme dat aangewakkerd wordt door het plezier van de samenwerking met elkaar en de vreugde die er te beleven valt in het uitdiepen van een personage en dat op theatrale wijze vormgeven met spel, muziek en dans.

Aan het eind van het lesblok staat er een voorstelling die een aantal keren gepresenteerd gaat worden aan : leerlingen en docenten van het Rudolf Steiner College, familie, vrienden en bekenden.

ONTWIKKELINGSGERICHT

De thema's die in de eindproductie voorkomen laten een duidelijk standpunt zien, waarin de 11^e-klasser zich kan herkennen als het gaat om het vinden van een nieuwe verhouding tussen 'mijn wereld' en 'de wereld'.

Leerlingen leren in het werkproces van de Vondelrevue standpunten in te nemen, die soms heftig worden verdedigd en ook snel weer kunnen worden losgelaten. Er wordt geoefend met meningsvorming. Standpunten worden vanuit meerdere gezichtspunten bekeken.

In het verhaal van de eindproductie ontwikkelen de leerlingen inzicht in sociaal maatschappelijke en natuurlijke thema's. De thema's kennen een bredere horizon, de hele wereld wordt erbij betrokken.

De leerlingen worden in hun kunnen aangesproken, ook als het gaat om de eigen verantwoordelijkheid die men heeft ten aanzien van de ander. Het ervaren van eigen beperkingen waarmee je moet leren omgaan, kan aanvankelijk gevoelens van onmacht geven. Doordat in beide projecten inzicht en keuzes worden geboden, kan de leerling steeds meer groeien als individu .

WERKWIJZE IN DE LESSEN

- Vondelrevue :
 - Indeling in werkgroepen,
 - gezamenlijk overleg,
 - klassikaal en in subgroepen uiteen
 - Audities onder schooltijd,
 - Generale repetitie in de grote zaal van de schouwburg .
 - Voorstelling.
- Eindproductie
 - Script lezen
 - Rollen verdelen
 - Tekst uit het hoofd leren
 - Mise en scene : scenes zetten op de speelvloer
 - Personages fysiek, stem en vormgeving
 - Decor en kostuums en attributen
 - Muziek zang en instrumentaal
 - Decor ontwerpen en bouwen
 - Kostuums ontwerpen en maken

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De leerlingen kunnen zowel bij het tot stand laten komen van de Vondelrevue als bij het maken van de Eindproductie hun eigen talenten en kwaliteiten ontdekken en ontwikkelen. Er wordt gewerkt in

verschillende werkgroepjes en disciplines die ieder hun eigen vaardigheden vragen. Doordat er duidelijk toegewerkt wordt naar een eindvoorstelling, wordt er veel gevraagd van de inzet en motivatie van de leerlingen onderling.

AFSLUITING:

Beide projecten worden afgesloten met een schriftelijke evaluatie die vervolgens mondeling gepresenteerd wordt.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

De Vondelrevue trekt leerlingen uit alle klassen van het Rudolf Steiner College die uit veel verschillende disciplines hun talenten laten zien.

Bijvoorbeeld : Poëzie (een gedicht dat bij het vak Nederlands is geschreven)

Freerunners (Lichamelijke Opvoeding)

Singer songwriter (bij Muziek geschreven)

Dans (gemaakt in de lessen Euritmie of Dans)

De eindproductie is een samenwerkingsverband tussen Toneel, Muziek Beeldende Vorming en Dans

VAK: Toneel

Leerjaar: 12

Vakles: KUP

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE LESSEN:

In deze periode werken de leerlingen aan een volledig eigen thema. Dit thema kan voortkomen uit hun biografie waarmee ze zich hebben bezig gehouden tijdens de kunstreis. Het kan ook een thema zijn waarmee ze zich uiteen willen zetten rond hun eindpresentatie. In deze periode is het conceptuele proces het belangrijkste. Ook vormt aan het eind hun zelfevaluatie op dit proces een belangrijk deel van hun beoordeling.

DOELEN:

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- vanuit associaties te komen tot een zelfgekozen thema/onderwerp
- experimenten doen om dit thema theateraal vorm te geven op het gebied van performance en fysieke beeldtaal.

Andere kunstdisciplines, zoals fotografie, video, muziek en dans mogen worden onderzocht en geïntegreerd, mits het uiteindelijk tot een performance leidt waarbij de leerling zelf de uitvoerder is.

- inspiratie opdoen door bekende theatermakers te leren kennen, die elke dag kort worden behandeld
- hun thema zelfstandig uitwerken tot een daadwerkelijke performance.
- door overleg met hun klasgenoten reflecteren op hun werk en dat waar nodig bij te sturen

ONTWIKKELINGSGERICHT:

12-klassers hebben al flink wat zelfstandigheid ontwikkeld en kunnen steeds beter eigen keuzes maken. Hun gevoelsleven hebben ze een beetje leren kennen. Langzamerhand kunnen ze daar vanaf een zekere afstand naar leren kijken. Innerlijke thema's uit hun biografie of juist maatschappelijke thema's houden hen bezig. Het vak Toneel geeft de 12^e-klassers een kans om een persoonlijk thema te verbeelden. In dit proces moeten ze steeds weer keuzes te maken. Doorlopend vragen ze zich af: "Hoe communiceer ik mijn onderwerp op een theatrale manier? Vertelt die wat ik wil vertellen?" Creatief en scheppend leren ze initiatief nemen; zich uiteenzettend met de (on)mogelijkheden van hun personage, de ruimte, tijd en zichzelf.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Met behulp van gerichte opdrachten worden de leerlingen stapsgewijs door het proces geleid. Van associëren naar samenwerken, van overleg naar keuzes maken. Tijdens dit proces monitort de docent samen met de leerling het proces. De docent coacht de leerlingen en moedigt ze aan zelf oplossingen te vinden voor (kunstzinnige) problemen die ze ontmoeten. Er wordt een gastdocent uitgenodigd die met de leerlingen aan de slag gaat, bijvoorbeeld met *spoken word*, fysiek theater of locatietheater). Zo kunnen de leerlingen geïnspireerd raken in hun eigen werkproces. Ook kan een repetitie van een theatergezelschap worden bezocht. Deze keuzes hangen af van tijd en voorkeur van zowel de klas als de docent.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De docent heeft in het proces een coachende rol. Iedere leerling werkt naar zijn beste kunnen. Het begeleiden wordt steeds weer afgestemd op de leerling. Vragen als: "Kan deze leerling meer?" "Daagt hi of zij zichzelf voldoende uit? en "hoe kan hij of zij een stap verder komen?" spelen in het begeleiden steeds een belangrijke rol.

AFSLUITING:

De leerlingen sluiten deze periode af met een presentatie van het gemaakte werk en het proces dat eraan voorafging. Ook maken ze een schriftelijke evaluatie, waarin wordt terug gekeken op het proces. In deze periode zijn een aantal CKV-onderdelen verweven.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Kunst-Toneel – Kunstgeschiedenis, Eindpresentaties

VAK: Muziek

Leerjaar: 7

Vakles

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

In het 7^e leerjaar werken we in de vaklessen Muziek voornamelijk aan de ambachtelijke basisvaardigheden, zodat de leerlingen in de volgende leerjaren voldoende vaardigheden en inzichten hebben verworven om zelf muzikale producties te kunnen maken en evalueren.

De leerlingen maken in het 7^e leerjaar kennis met de basiselementen van de muziek: ritme, melodie en harmonie. Vanuit deze elementen worden de muzieklessen opgebouwd.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan de orde:

- Zingen. Aanvankelijk eenstemmige liederen en canons. In de loop van het jaar eenvoudige meerstemmigheid.
- Zangtechniek: De werking van de menselijke stem. Anatomie (strottenhoofd, stembanden, resonantie). Verschil jongensstem meisjesstem, stembreuk.
- Ritmiek. Leerlingen oefenen ritmes met behulp van ritmestokjes en emmers. Eenvoudige ritmes worden geoefend. Body percussion komt ook aan bod. De vierkwarts- en driekwartsmaat worden beleefd en bewust gemaakt.
- Notenschrift: De basis van het notenschrift wordt aangelegd..
- Ensemble: samenspel bijvoorbeeld bij ritmische oefeningen (bodypercussie, buckets, boomwhackers en combinaties daarvan), ukelelespel (eventueel in combinatie met zang en andere instrumenten)

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren

- een melodie volgen en nazingen.
- in groepen canons en eenvoudige meerstemmige liederen te zingen.
- in een koor zingen en verschillende aanwijzingen van de dirigent (begin van een lied, tempo, dynamische aanwijzingen) begrijpen en uitvoeren
- van eenvoudige muziekstukken de maatsoort onderscheiden.
- eenvoudige ritmes naspelen en ook van blad lezen.
- de basis van het notenschrift kennen
- bij de ukelele de basisslag en vier basisakkoorden (bijv. C-G-Am-F) zodat eenvoudige 'four chord songs' kunnen worden gespeeld.
- de ukelele stemmen

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In het vak Muziek nemen we de muziekgeschiedenis als leidraad voor het leerplan. De stappen die de mens in de loop van de geschiedenis heeft gezet in zijn harmonische en metrische bewustzijn laten we de kinderen meebelevén.

De 7^e-klasser bevindt zich op het breukvlak tussen Middeleeuwen en Renaissance. In die tijd ontstond langzamerhand vanuit de vrije ritmiek, die gebaseerd was op de ademstroom, de maat. Ook ontstond steeds meer een belevén van de harmonie. Eerst waren de stemmen vooral lineair gedacht (polyfonie), maar nu genoot men meer van de verticale akkoorden die ontstonden (homofonie) en de functionaliteit van de akkoorden.

Deze gegevens weerspiegelen zich in het repertoire voor het zingen, maar ook in de ritmische opdrachten die worden gegeven. Daarnaast zijn de samenwerkopdrachten een manier om vanuit de verscheidenheid te komen tot een meer verticale eenheid. (van polyfoon naar homofoon.)

De 7^e-klasser beleeft in zijn stem een onzekere periode; in het bijzonder de jongens, de stembreuk vraagt om een tactvolle begeleiding. Ook met de keuze van het repertoire wordt hiermee rekening gehouden.

De leerkracht heeft de taak om de leerlingen individueel, maar ingebed in het klassengeheel hierin te begeleiden en te coachen.

Waar mogelijk wordt een tweede stem en derde stem toegevoegd. Meerstemmigheid wordt vooral geoefend middels canons.

Belangrijk is daarbij dat de leerlingen via de liederen zoveel mogelijk in aanraking komen met liederen uit verschillende culturen.

Tot slot: een 7^e-klasser wordt gekenmerkt door zijn enthousiasme, openheid, levendigheid en beweeglijkheid. 7^e-klassers beschikt over een zekere, innerlijke soevereiniteit. Jongens zijn vaak nog wat kleiner en jonger in hun gedrag. Meisjes lopen meestal wat voor, geven meer structuur bij groepswork en kunnen het beter aan om verantwoordelijkheid te dragen. Een 7^e-klas vraagt er nog om gestuurd te worden door de leerkracht.

De ledematen worden langer en vragen erom vanuit bewustzijn beheerst en gericht te worden.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De muzieklessen zijn, afhankelijk van het onderwerp, klassikaal dan wel groepsgewijs.

Naast het zingen wordt er geoefend met verschillende instrumenten:

- Ritmestokjes en emmers (ritme)
- Ukelele (melodie, harmonie) – vanaf 7^e klas
- Boomwhackers (zowel ritmisch, melodisch als harmonisch)
- Klein percussiemateriaal (shakers e.d.)
-

De leerlingen ontwikkelen de ambachtelijke vaardigheden (zang, ritme, notenschrift, enz), maar worden ook uitgedaagd om zelf met deze bouwstenen muziekstukjes te maken (ritmecompositie, bodysound compositie, bewegingschoreografie, muzikaal hoorspel)

De leerlingen hebben een eigen muziekmap, waarin ze hun liederen en eigen werk bewaren.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

In klas 7 is er een groot verschil in muzikale vaardigheid en kennis. Het eerste halfjaar is het speerpunt de vorming van een muzikale groep. De vaardigheid van het luisteren naar elkaar en naar de muziek is waarschijnlijk de belangrijkste, te ontwikkelen vaardigheid in deze periode.

De basiskennis van het notenschrift is zeer verschillend. Leerlingen die al langer muziekles hebben gehad, krijgen gedifferentieerde opdrachten tijdens de muziektheorie-lessen.

AFSLUITING:

De leerlingen worden tweemaal per jaar beoordeeld: in het kerstrapport en in het zomerrapport.

Het uitvoeren van de ritmes en de notatie ervan worden getoetst en beoordeeld.

De ontwikkeling van de zangstem wordt beoordeeld.

De beheersing van het notenschrift wordt getoetst en beoordeeld.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

De muziektheorie heeft vakinhoudelijke samenhang met de wiskunde (o.a. maatsoorten, notenwaarden, rusten), maar ook met het vak natuurkunde (resonantie, trilling, toonhoogte, intervallen).

Er zijn ook samenhangen met Biologie (stembanden, middenrif, de anatomie van het oor).

De samenhang met het vak Aardrijkskunde is te vinden in het repertoire van klas 7: liederen uit de verschillende culturen, met name volksmuziek. Het beleven van en in aanraking komen met de wereldmuziek maakt je tot wereldburger.

De samenhang met het vak Geschiedenis is te vinden in de keuze van de stukken.

Aanvankelijk worden er **Koorzang**

eenstemmige liederen en canons gezongen. In de loop van het jaar wordt een begin gemaakt met eenvoudige meerstemmigheid.

VAK: MUZIEK

Leerjaar: 8

Vakles

Niveau alle niveaus

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

In het 8^e leerjaar krijgen de leerlingen in de vaklessen Muziek een verdieping in de eerder opgedane kennis. Er wordt een begin gemaakt met akkoorden (bijv. G, Em en D) die ze leren spelen door het gezamenlijk instuderen van bestaande liedjes die aansluiten bij hun belevingswereld.

Aan de orde komen in ieder geval :

- klassikaal zingen van de in te studeren liedjes
- klassikaal oefenen van de akkoorden
- combineren van akkoorden en zang
- groepsgewijs oefenen van de liedjes

DOELEN:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- akkoorden naspelen
- de samenhang te herkennen tussen akkoorden en melodie
- het vormschema van een lied te herkennen
- elkaar helpen bij het instuderen

ONTWIKKELINGSGERICHT:

Dit is de eindfase van de tweede zevenjaarsperiode. Bij de leerling vermindert de kinderlijke onbevangenheid. Het abstracte denken is zich aan het ontwikkelen en er komt ruimte voor de eigen mening. De groepsvorming die er in de 7^e klas nog sterk was, verandert; er ontstaan kleinere groepjes. De aan- en afhankelijkheid ten opzichte van de docent neemt af. Bij de leerling ontwikkelt zich een zoektocht naar vorm, interesse in de wereld, hang naar feitenkennis en een beginnende onzekerheid.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerling gaat zowel klassikaal als groepsgewijs aan de slag. Naast gezamenlijk zingen wordt er door middel van voornamelijk de gitaar geoefend. De leerling ontwikkelt zowel gevoel voor samenhang tussen harmonie (akkoorden) en melodie (zang) als voor vorm.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

In de 8^e klas ontwikkelt zich meer individualiteit. De leerlingen krijgen meer zicht op hun eigen ideeën en vermogens. Door te leren samenwerken ontstaat er een verbinding.

AFSLUITING:

De leerlingen:

- worden na elke opdracht beoordeeld
- laten zien of horen wat ze hebben geleerd.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

- Biologie. Het ontdekken van trillingen in de stem, bewustwording van eigen anatomie (gebruik van de handen)
- Natuurkunde. Trillingen van bijvoorbeeld de snaren van de gitaar, toonhoogte

- Talen. De liedjes die gezongen worden, komen uit verschillende windstreken.
- Lichamelijke opvoeding. Net als bij sport word er een beroep gedaan op doorzettingsvermogen en samenspel.

KOORZANG

Tijdens de koorzangles wordt er geoefend in vierstemmige samenzang te weten: sopraan, alt, tenor, bas. De verdere ontplooiing van de zangstem wordt verzorgd door aan te sluiten bij de muzikale vermogens en de belevingswereld van de kinderen. Drie- en vierstemmige liederen uit de klassieke wereld en uit de volkscultuur worden gezongen: Balkanliederen, Afrikaanse liederen, Negrospirituals, vroeg klassieke werken en hier en daar een passend lied uit de popcultuur. Ook het zingen in ensembles en als solist komt naar voren.

VAK: MUZIEK

Leerjaar: 9

Vakles

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE LESSEN:

In het 9^e leerjaar maken de leerlingen in de vaklessen Muziek kennis met ingewikkeldere akkoorden en vormen,. Er wordt een begin gemaakt met het analyseren van een muziekstuk.

Aan de orde komen in ieder geval :

- klassikaal zingen van de in te studeren liedjes
- klassikaal oefenen van de akkoorden
- combineren van akkoorden en zang
- groepsgewijs oefenen van de liedjes
- analyseren van een muziekstuk
- herkennen van akkoorden (mineur, majeur, 7 en mineur7)

DOELEN:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- akkoorden spelen
- de samenhang herkennen tussen akkoorden en melodie
- het vormschema van een lied herkennen
- elkaar helpen bij het instuderen
- een stuk te analyseren in vorm, maatsoort , tempo.
- in groepsverband een eigen stuk te schrijven.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De kindertijd is definitief voorbij. De eigen persoonlijkheid komt tevoorschijn. De jongere gaat nu in voorzichtige stapjes denkend en redenerend de wereld ontdekken. Het leven van 9^e-klassers kent pieken en dalen die zich uiten in stemmingswisselingen. Ze kunnen complexere uitdagingen beter aan en ontwikkelen praktisch combinerend denken.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerling gaat zowel klassikaal als groepsgewijs aan de slag. Naast gezamenlijk zingen wordt er met voornamelijk de gitaar geoefend. De leerling ontwikkelt zowel gevoel voor complexere muzikale ervaring (zoals toonsoort, samenhang van akkoorden en gebruik van meerdere instrumenten) als vanuit de analyse en het componeren van een muziekstuk.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

In het 9^e leerjaar ontwikkelt zich bij de leerlingen een groter rechtvaardigheidsgevoel en een eigenheid, waardoor ze hun plek in de groep kunnen bepalen en eigen keuzes te maken. Leerlingen die al meer kennis hebben doordat ze bijvoorbeeld gitaar- of pianoles hebben gehad, krijgen een grotere uitdaging aangeboden. Leerlingen zonder deze ervaring hebben houvast aan de structuur van de opdracht.

AFSLUITING:

De leerlingen :

- worden na elke opdracht beoordeeld
- laten zien of horen wat ze hebben geleerd.
- aan het eind van het jaar laten de leerlingen hun zelf gecomponeerde muziekstuk klassikaal horen.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

- Biologie. Het ontdekken van de eigen lichamelijke kracht of beperking
- Talen. De teksten geschreven staan in een taal naar keuze.
- Lichamelijke opvoeding. Net als bij sport word er een beroep gedaan op doorzettingsvermogen en samenspel.
- Aardrijkskunde. Leerlingen maken ook kennis met muziek uit verschillende windstreken.

KOORZANG

Tijdens de koorzangles wordt er geoefend in vierstemmige samenzang te weten: sopraan, alt, tenor, bas. We zingen onder andere liederen die geënt zijn op de jaargetijden. Ook het klassieke en volkszangrepertoire krijgt ruime aandacht.

Er worden partijen ingestudeerd waarbij de nadruk ligt op ensemblevorming. Hierbij wordt gelet op stemvorming en frasering.

VAK: Muziek

Leerjaar: 10

Vakles: KUP

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

Het theoretische gedeelte betreft de basis van de muziektheorie: majeur en mineur toonladders kunnen horen en uitschrijven, intervallen, ritmische scholing, trappen (I-VI-IV-V-I) en de akkoordenleer en akkoordenschema's worden behandeld. Hierbij zijn de volgende onderdelen te onderscheiden:

- **Improvisatie.** De leerlingen leren improviseren en maken een groepscompositie. Ieder kiest een instrument en vervolgens wordt er gezamenlijk gespeeld tot er een muzikale structuur ontstaat. Door oefening en herhaling ontstaat er een eigen creatie, die vervolgens wordt besproken.
- **Arrangeren/Componeren.** Leerlingen kiezen een bestaand liedje, studeren dit in en voeren het uit. Hierbij wordt er gewerkt in 2- of 3-tallen. Daarnaast maken zij, eveneens in kleine groepjes, eigen composities; ook deze worden gepresenteerd. Van elk liedje dat ze componeren, arrangeren en uitvoeren, wordt altijd een akkoordenschema gemaakt en waar mogelijk de melodie en tekst opgeschreven.
- **Gitaar en piano.** De leerlingen leren verschillende instrumenten kennen en bespelen. In dit jaar zijn dat, naast het instrument dat ze eventueel zelf al bespelen, gitaar, slagwerk en piano. De geleerde theorie komt terug in het bespelen van de instrumenten; de akkoordenvorming wordt nu praktisch toegepast. Er worden eenvoudige akkoordenschema's ingestudeerd; dit vergemakkelijkt het schrijven van muziek en tevens leren zij zo zichzelf en anderen te begeleiden.
- **Concertbezoek.** Elke leerling bezoekt een concert naar keuze en maakt hiervan, aan de hand van een door de docent uitgereikt vragenformulier, een verslag. Het observeren, kritisch luisteren, beoordelen en het zich laten inspireren worden hierdoor gestimuleerd.
- **Reflectie** is, net als in de andere leerjaren, een belangrijk onderdeel. Er wordt teruggekeken op het leer- en werkproces, en het eindresultaat van de opdrachten wordt gezamenlijk gepresenteerd en beoordeeld.
- **Eindpresentatie.** Uiteindelijk wordt er naar een eindpresentatie toegewerkt die gezamenlijk wordt uitgevoerd voor publiek. Er wordt eerst een plan gemaakt wat betreft het thema, de vorm en de te gebruiken instrumenten. Vervolgens werken de leerlingen gezamenlijk aan de compositie en de vormgeving van het muziekstuk.

DOELEN:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- een muziekstuk analyseren in stijl, vorm en toonsoort
- een mineur en majeur toonladder herkennen en uitschrijven
- intervallen te horen en benoemen
- trappen benoemen
- een eigen stuk componeren
- op hun leer- en werkproces te reflecteren

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerlingen in het 10^e leerjaar worden zich bewust van hun eigenheid en die van anderen. Het gezamenlijk musiceren en het ontdekken van elkaars muzikale en sociale rol daarbinnen worden steeds helderder. De eigen keuze van instrument of het te spelen liedje zijn belangrijk bij de motivatie van de 10^e-klasser. Er wordt veel praktisch gewerkt. Het muziek maken gaat in eerste instantie om het luisteren naar het gevoel en het ontdekken van het belang van deze uitingsvorm. Improvisatie is hierbij dus een belangrijk onderdeel. Vervolgens wordt er geluisterd met de oren en komen muzikale structuren en ook wetmatigheden naar voren.

Na het doen, komt de analyse. De leerlingen krijgen inzicht in de theorie en kunnen muziek meer en meer ontleden en benoemen. Zo kunnen zij zelfstandig aan de slag met het schrijven van muziek en het vormgeven van eigen muzikale ideeën. De leerlingen zijn nieuwsgierig en leergierig. De kennismaking met gitaar en piano verbreedt de mogelijkheden voor deze uiting. Het analytisch denken is steeds meer aan de orde bij alle onderdelen in de lessen. Naast de muziektheorie is ook het besef van de eigen vermogens een belangrijk onderdeel. Het onderdeel reflectie leert de leerlingen elkaar en zichzelf te beoordelen op allerlei gebieden, zoals het doorlopen proces bij het repeteren, het muzikale resultaat, de werkwijze en ook de sociale elementen. Het concertbezoek leert hen kritisch kijken en luisteren en kan hen inspireren.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- **Muziektheorie:** De theorie wordt klassikaal behandeld, met muzikale voorbeelden en meteen gekoppeld aan de praktische opdrachten. Zo moeten de leerlingen de liedjes die ze maken, theoretisch analyseren en uitschrijven. Er wordt gebruik gemaakt van de piano om de opbouw van toonladders en akkoorden te verhelderen. Naast de uitleg en het toepassen wordt het gehoor getraind door te luisteren naar intervallen en akkoorden.
- **Improvisatie:** Hierbij wordt gezamenlijk gemusiceerd, waarbij iedereen afgaat op zijn gehoor. Er wordt van tevoren vrijwel niets afgesproken. Iemand begint te spelen en de anderen vallen in zodra ze een idee krijgen. Tijdens het spelen zoeken ze naar de vorm en naar wat hun individuele aandeel in het geheel kan zijn. Tussendoor worden er geluidsopnames gemaakt en besproken. Zo krijgt ieder duidelijk zicht op het resultaat. Vervolgens worden er afspraken gemaakt over het geraamte van het ontstane stuk, zoals lengte en volgorde, waarbinnen nog steeds vrijheid bestaat voor bijvoorbeeld solo's en wisselingen van dynamiek. Na de afspraken wordt het stuk verder uitgewerkt en herhaaldelijk doorgespeeld; het eindresultaat wordt weer opgenomen.
- **Arr/Comp:** De kleine groepjes worden samengesteld en gewisseld per onderdeel. Zo werken de leerlingen telkens met anderen samen. Vervolgens gaat elk groepje zelfstandig aan de slag met de door de docent uitgereikte opdracht. Hierin staat uitgelegd wat er verwacht wordt van het te schrijven of te arrangeren liedje. Er wordt gelet op opbouw, gebruik van akkoorden en melodie, en tekstbeleving. De docent is wel aanwezig om te helpen bij het schrijfproces of bij eventuele problemen. De leerlingen geven elkaar tips waar de groepjes mee aan de slag kunnen.
- **Gitaar en Piano:** De akkoordenleer wordt nu heel gericht toegepast door het schrijven van een liedje, bestaande uit akkoorden, melodie en tekst, wat de leerlingen uitvoeren op zowel piano als gitaar. Dit is een individueel proces, waarbij de leerlingen zelf bepalen welke akkoorden ze gebruiken en hoe het schrijfproces eruit ziet. Een enkeling begint met het bepalen van de akkoorden, een ander begint met spelen en stelt door improvisatie het schema samen. De opdracht staat geheel los van stijl, bovendien kan de uitvoering van hetzelfde lied op de piano anders uitpakken dan bij gebruik van de gitaar. Ook bij dit onderdeel geven de leerlingen elkaar tussendoor tips over wat er nog verbeterd kan worden aan het lied.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

- In deze jaren hebben de leerlingen te maken met een grote diversiteit aan kennis, vaardigheid, cognitieve verschillen en openheid voor de ideeën en voorkeuren van anderen. Hiermee wordt met aandacht omgegaan in relatie tot het eindresultaat.

AFSLUITING:

De docent reikt een handleiding uit voor het muziekstuk en legt een aantal thema's voor waaruit de leerlingen kunnen kiezen. Er wordt gezamenlijk gebrainstormd, waarna er een taakverdeling plaatsvindt, betreffende de compositie, het verzorgen van de instrumenten, verdere (technische) behoeften etc. Dan gaat ieder met zijn taak aan de slag, individueel en gezamenlijk. De docent stuurt dit proces aan. Vervolgens wordt er gerepeteerd en geschaafd, tot aan de uitvoering

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

- Biologie. Het ontdekken van de eigen lichamelijke kracht of beperking
- Talen. De teksten geschreven staan in een taal naar keuze.
- Lichamelijke opvoeding. Net als bij sport word er een beroep gedaan op doorzettingsvermogen en samenspel.
- Aardrijkskunde. Leerlingen maken ook kennis met muziek uit verschillende windstreken.
- Filosofie. De leerlingen worden uitgedaagd na te denken over hun keuzes, op zichzelf te reflecteren en zowel als anderen van feedback te voorzien.

Koorzang

Evenals in de 9^e klas wordt er in de 10^e gewerkt met muziek die geënt is op de jaargetijden en het klassieke repertoire. Voor de opvoeringen worden andere stukken gekozen dan in de 9^e klas. Het gaat bij de keuze van de stukken vooral om harmonie en dynamiek.

Er wordt een begin gemaakt met de innerlijke beleving piano en forte.

Evenals in de 9^e klas worden partijen ingestudeerd. Daarnaast wordt er meer gelet op de uitdrukking en de vertolking van de muziek. Er wordt geoefend in kleinere verbanden, zodat ook de individuele vermogens goed tot uitdrukking kunnen komen.

VAK: Muziek

Leerjaar: 11

Vakles: KUP

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

- **Film/Dans/Theater en opname.** De leerling maakt muziek bij een film, dans of theaterstuk en maakt hierbij gebruik van verschillende instrumenten. Eerst wordt er gekeken naar sfeer, dynamiek, gemoed en omgeving en vervolgens wordt er gecomponeerd. Dit wordt opgenomen en afgespeeld, of mogelijk live gespeeld bij het betreffende beeld.
- **Concertopdracht.** Door elke leerling wordt een concert bezocht en daarvan een recensie geschreven aan de hand van een door de docent geleverd formulier met criteria. De recensie zou zo in de krant moeten kunnen staan.
- **Persoonlijke opdracht.** De docent geeft elke leerling een persoonlijke opdracht. Een praktische opdracht, die met zowel spel alsook theorie, cultuur, stijlen etc. te maken kan hebben. Het kan ook een onderzoek zijn. Zo'n opdracht wordt uitgezocht naar waar leerlingen staan in hun muzikale ontwikkeling, Ook eventuele toekomstplannen in de muziek kunnen aanleiding geven een leerling een gerichte opdracht te geven.
- **Eindpresentatie.** De leerlingen hebben zich dit jaar steeds meer gespecialiseerd. Aan het eind van het jaar wordt deze weg afgesloten met een eigen compositie. De leerlingen schrijven een stuk dat ze gaan uitvoeren en waarbij ze zich laten begeleiden door andere leerlingen. Zo leren zij een gedachte over te brengen, te dirigeren en een groep aan te sturen.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen zijn steeds meer in staat om boven de lesstof te staan en tevens om zichzelf en anderen te beoordelen. Ze hebben voldoende kennis en vaardigheden ontwikkeld om zelfstandig te werk te gaan en eigen leer- en werkdoelen te stellen, door muziek bij beeld te maken, of bij een situatie en een gevoel, om de juiste sfeer te creëren met klanken en instrumentgebruik. De opdrachten zijn specifiek en persoonlijker en geven de leerling de ruimte zich op eigen wijze te verbinden met alle elementen in de muziek.

De leerlingen hebben geleerd afstand nemen van een compositie en kunnen bepalen wat een muziekstuk 'nodig heeft'. Bij de eindpresentatie nemen ze de verantwoordelijkheid op zich om de uitvoering van een muziekstuk te regisseren, taken te verdelen, een groep te sturen en een uitvoering te laten slagen.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In deze leeftijdsfase groeit het zelfbewustzijn en de innerlijke motivatie. Idealen worden zichtbaar. Leerlingen zijn in staat hun standpunten te verdedigen en ook weer los te laten. Hij gaat kritischer kijken naar de maatschappij. Inzicht in de eigen biografie speelt daarbij een belangrijke rol. De rol van de docent is in dit jaar minder actief en minder centraal dan in de 10e klas. De gegeven opdrachten geven nog wel een duidelijk kader aan, maar de invulling en uitvoering ervan komen steeds meer te liggen bij de leerling. Bij het zelfstandig werken en het maken van keuzes komt deze zijn grenzen en beperkingen tegen, wat kenmerkend is voor de 11^e-klasser.

INHOUD VAN DE LESSEN

- **Muziektheorie.** Wat betreft de theorie, wordt er verder ingegaan op akkoorden en toonladders. Kerktoonladders, de blues toonladder en jazz akkoorden worden behandeld. De leerling leert door de verworven inzichten structuren in muziek herkennen en uitschrijven.
- **Geschiedenis.** De leerlingen krijgen inzicht in de kenmerken, cultuur

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- **Film/Dans/Theater en opname:** Deze opdracht wordt solo of in duo's gedaan. De leerlingen gaan zelfstandig op zoek naar een filmfragment, een dans of een fragment uit een theaterstuk. Vervolgens maken ze daar een analyse van, en beschrijven het verloop, de sfeer, de dynamiek en de belangrijkste elementen uit het fragment. In overleg met de docent wordt een plan van aanpak gemaakt, en de instrumenten en media bepaald. Dan begint het schrijfproces en het experimenteren met de juiste geluiden bij de beelden. Vorderingen worden regelmatig in de groep getoond en besproken. Ieder werkt zelfstandig, maar kan de hulp inroepen van andere leerlingen en van de docent. Bij de presentatie wordt verteld hoe het maakproces is verlopen en wat de gedachte achter het geschreven stuk is.
- **Individuele opdracht:** De leerling heeft inmiddels een brede kennismaking gehad met muziek: in de muziek- en koorlessen, in de CKV-lessen en vaak ook in zijn vrije tijd. Elke leerling verhoudt zich anders ten opzichte van muziek en voor ieder betekent het wat anders. Het kan zijn dat in de afgelopen jaren interesse is ontstaan voor een bepaald instrument, een muziekstijl of een componist, of dat de leerling toekomstplannen heeft in de muziek. Dat als uitgangspunt nemend, geeft de docent ieder een passende opdracht. Net als de andere praktische opdrachten worden regelmatig de vorderingen besproken. Van het eindresultaat wordt een korte presentatie gegeven aan de groep, zodat de leerling kan uitleggen waarom de betreffende opdracht bij hem past en wat het heeft opgeleverd.
- **Eindpresentatie:** Wederom een individuele opdracht. Elke leerling bedenkt een thema dat hij als uitgangspunt neemt voor een zelf te schrijven stuk. Met dit stuk neemt hij een standpunt in aangaande dit thema, dat hij met de muziek wil uitdragen. Ieder gaat vervolgens met een groepje repeteren en probeert het stuk naar eigen inzicht vorm te geven.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De leerling kiest bewuster voor zichzelf en zijn eigen ideeën. Hoerdoor wordt het nog belangrijker om gedifferentieerd te werk gaan bij de verwachtingen omtrent het eindresultaat.

AFSLUITING:

De leerlingen beoordelen elkaar en evalueren regelmatig elkaars ontwikkelingen. Leerlingen geven zelf hun aandachtspunten aan en stippelen zo hun leerweg uit.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

- Biologie. Het ontdekken van de eigen lichamelijke kracht of beperking
- Talen. De teksten geschreven staan in een taal naar keuze.
- Lichamelijke opvoeding. Net als bij sport word er een beroep gedaan op doorzettingsvermogen en samenspel.
- Aardrijkskunde. Leerlingen maken ook kennis met muziek uit verschillende windstreken.
- Filosofie. De leerlingen worden uitgedaagd na te denken over hun keuzes, op zichzelf te reflecteren en anderen van feedback te voorzien.

Koorzang

In de 11^e-klas wordt een begin gemaakt met complexere, vierstemmige stukken. Gedacht kan worden aan Oratoria zoals een mis of een requiem. Bij het instuderen wordt meer gelet op de individuele draagkracht. Wat is mijn bijdrage aan het geheel? Welke initiatieven kan ik nemen?

De eigen stem moet zichtbaar worden.

In het naar buiten treden in het muzikale onderscheidt de leerling zich van zijn koorgenoten. Hierdoor wordt het hem mogelijk om zichzelf te beleven in het geheel. Hij leert te oordelen over het totale klankbeeld.

VAK: MUZIEK

Leerjaar: 12

Vakles: KUP

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

- **Film/Dans/Theater en opname.** De leerling maakt muziek bij een film, dans of theaterstuk en maakt hierbij gebruik van verschillende instrumenten. Eerst wordt er gekeken naar sfeer, dynamiek, gemoed en omgeving en vervolgens wordt er gecomponeerd. Dit wordt vervolgens opgenomen en afgespeeld, of mogelijk live gespeeld bij het betreffende beeld.
- **Concertopdracht.** Door elke leerling wordt een concert bezocht en een recensie van geschreven aan de hand van een door de docent aangeboden formulier met criteria. De recensie zou zo in de krant moeten kunnen staan.
- **Persoonlijke opdracht.** De docent geeft elke leerling een persoonlijke opdracht. Een praktische opdracht, die met zowel spel, als ook theorie, cultuur, stijlen etc. te maken kan hebben. Het kan ook een onderzoek zijn. Zo'n opdracht wordt uitgezocht naar waar een leerling staat in zijn muzikale ontwikkeling, Ook eventuele toekomstplannen in de muziek kunnen aanleiding geven een leerling een gerichte opdracht te geven.
- **Eindpresentatie.** De leerlingen hebben zich dit jaar steeds meer gespecialiseerd. Aan het eind van het jaar wordt deze weg afgesloten met een eigen compositie. De leerlingen schrijven een stuk dat ze gaan uitvoeren en waarbij ze zich laten begeleiden door andere leerlingen. Zo leren zij een gedachte over te brengen, te dirigeren en een groep aan te sturen.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen zijn steeds meer in staat om boven de lesstof te staan en tevens om zichzelf en anderen te beoordelen. Ze hebben voldoende kennis en vaardigheden ontwikkeld om zelfstandig te werk te gaan en eigen leer- en werkdoelen te stellen, door muziek bij beeld te maken, bij een situatie en een gevoel, om de juiste sfeer te creëren met klanken en instrumentgebruik. De opdrachten zijn specifiek en persoonlijker en geven de leerling de ruimte zich op eigen wijze te verbinden met alle elementen in de muziek.

De leerlingen kunnen afstand nemen van een compositie en bepalen wat een muziekstuk 'nodig heeft'. Bij de eindpresentatie nemen ze de verantwoordelijkheid op zich om de uitvoering van een

muziekstuk te regisseren, taken te verdelen, een groep aan te sturen en een uitvoering te laten slagen.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 12^e-klasser kijkt wat genuanceerder naar zichzelf, naar zijn omgeving en naar de maatschappij. Er is meer zelfstandigheid en zelfvertrouwen en de leerlingen hebben meer zicht op hun kwaliteiten en idealen. Bij hen komt de vraag op hoe hun verdere loopbaan eruit zal zien, er wordt vooruitgekeken. Voor dit zoeken is er ruimte in de persoonlijke opdracht. Er komt steeds meer overeenstemming tussen ideaal en praktijk; perspectieven worden helderder. Op deze leeftijd ontwikkelt de jonge mens een sterker sociaal-empathisch vermogen en leert anderen aan te sturen, bijvoorbeeld bij het regisseren van een eigen stuk in de eindpresentatie. In deze presentatie wordt teruggeblikt en geeft de leerling ook zijn kijk op de toekomst. De docent is in dit laatste jaar vooral aanwezig als 'coach' die de persoonlijke en muzikale ontwikkeling van de leerlingen begeleidt. De inhoud echter bepaalt de leerling voornamelijk zelf.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

- **Film/Dans/Theater en opname:** Deze opdracht wordt solo of in duo's gedaan. De leerlingen gaan zelfstandig op zoek naar een filmfragment, een dans of een fragment uit een theaterstuk. Vervolgens maken ze daar een analyse van, en beschrijven het verloop, de sfeer, de dynamiek en de belangrijkste elementen uit het fragment. In overleg met de docent wordt een plan van aanpak gemaakt, en de instrumenten en media bepaald. Dan begint het schrijfproces en het experimenteren met de juiste geluiden bij de beelden. Vorderingen worden regelmatig in de groep getoond en besproken. Ieder werkt zelfstandig, maar kan de hulp invoeren van andere leerlingen en van de docent. Bij de presentatie wordt verteld hoe het maakproces is verlopen en wat de gedachte achter het geschreven stuk is.
- **Individuele opdracht:** De leerling heeft inmiddels een brede kennismaking gehad met muziek: in de muziek- en koorlessen, in de CKV-lessen en vaak ook in zijn vrije tijd. Elke leerling verhoudt zich anders ten opzichte van muziek en voor ieder betekent het wat anders. Het kan zijn dat in de afgelopen jaren interesse is ontstaan voor een bepaald instrument, een muziekstijl of een componist, of dat de leerling toekomstplannen heeft in de muziek. Dat als uitgangspunt nemend, geeft de docent ieder een passende opdracht. Net als de andere praktische opdrachten worden regelmatig de vorderingen besproken. Van het eindresultaat wordt een korte presentatie gegeven aan de groep, zodat de leerling kan uitleggen waarom de betreffende opdracht bij hem past en wat het heeft opgeleverd.
- **Eindpresentatie:** Wederom een individuele opdracht. Elke leerling bedenkt een thema dat hij als uitgangspunt neemt voor een zelf te schrijven stuk. Met dit stuk neemt hij een standpunt in aangaande dit thema, dat hij met de muziek wil uitdragen. Ieder gaat vervolgens met een groepje repeteren en probeert het stuk naar eigen inzicht vorm te geven.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De leerling kan afstand nemen van een compositie en bepalen wat een muziekstuk 'nodig heeft'. Bij de eindpresentatie nemen ze de verantwoordelijkheid op zich om de uitvoering van een muziekstuk te regisseren, taken te verdelen, een groep aan te sturen en een uitvoering te laten slagen. Hierdoor kunnen leerlingen elkaar beter van feedback voorzien

AFSLUITING:

De leerlingen beoordelen elkaar en evalueren regelmatig elkaars ontwikkelingen. Leerlingen geven zelf ook hun eigen aandachtspunten aan en stippelen zo hun leerweg uit.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

- Biologie. Het ontdekken van de eigen lichamelijke kracht of beperking

- Talen. De teksten geschreven staan in een taal naar keuze.
- Lichamelijke opvoeding. Net als bij sport word er een beroep gedaan op doorzettingsvermogen en samenspel.
- Aardrijkskunde. Leerlingen maken ook kennis met muziek uit verschillende windstreken.
- Filosofie. De leerlingen worden uitgedaagd na te denken over hun keuzes, op zichzelf te reflecteren en anderen van feedback te voorzien.

Koorzang

Evenals in de elfde klas worden er stukken uit het klassieke repertoire van bekende componisten ten gehore gebracht. Opvallend is dat het volledige stembereik kan worden aangesproken. Het individuele karakter en timbre van de stem wordt zichtbaar. Hierdoor kan een stuk van de persoonlijke beleving van de muziek tot expressie gebracht worden. Er wordt naar gestreefd om naast het koor- en ensemble-zingen ook het solistische zingen aan bod te laten komen.

De 12^e-klasser kan door zijn persoonlijke inbreng in het koor in zekere zin iets wezenlijks bijdragen. De individuele stemkwaliteit kleurt het koorensemble, waardoor het kunstwerk van de compositie zichtbaar wordt. De zanger wordt niet langer alleen gedragen door het geheel, er wordt hem gevraagd met zijn stem het koor te dragen.

In de partijstudie wordt de nadruk gelegd op de individuele klankkleur en draagkracht. Door het toepassen van zang- en ademtechnieken kan een karakteristiek timbre ontwikkeld worden.

VAK: CKV

Leerjaren: 9/10

Vakles

Niveau: vmbo-t

Handelingsdelen

INHOUD:

De leerlingen werken aan in totaal vier verslagen van vier culturele activiteiten. De activiteiten worden zelfstandig bezocht. De culturele activiteiten zijn verspreid over de verschillende disciplines zoals: beeldende vormgeving, dans, theater, film en muziek.

Er worden vier verschillende disciplines gekozen.

Ieder leerjaar worden er twee verslagen ingeleverd.

De volgende onderwerpen komen in ieder geval aan de orde:

DOELEN:

VAKGERICHT: De leerlingen leren:

- verschillende kunstdisciplines kennen
- kunst kennen en schrijven een beschouwing.
- de beeldende aspecten toepassen die tijdens de periode kunstbeschouwing geleerd worden.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerlingen leren dat er verschillende uitingsvormen zijn. Ze maken kennis met verschillende zienswijzen. verdiepen ze zich in de gedachtegangen van kunstenaars. Dit vraagt om terughouding en leert de leerling om goed en onbevangen naar anderen te 'luisteren'. Leerlingen in de 9^e en 10^e klas worden wakker in de werkelijkheid van nu en leren kritisch te kijken naar wat anderen vertellen. Door zich met kunst te verbinden, leren leerlingen zich te verplaatsen in een ander.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

AFSLUITING:

vier CKV verslagen

VAK: CKV

Leerjaar: 10

Periode: Kunst

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE LESSEN:

In de CKV/KUP havo-vwo-periode in het 10^e leerjaar verbreden en verdiepen de leerlingen hun kennis van kunstzinnige en andere cultuuruitingen. Ze delen hun ervaringen in verslagvorm met de docent of als presentatie aan derden. Ook verkennen en onderzoeken de leerlingen hun eigen productieve mogelijkheden binnen de vaklessen : Metaal, Keramiek, Hout, Textiel , Tekenende, 2D/3D, Toneel, Muziek, Filosofie en Dans,

Aan de orde komen:

- Vakspecifieke technieken
- Vakspecifieke materialen
- Vakspecifieke gereedschappen
- Produceren van kunst
- Eigen kunstzinnig werk presenteren
- Onderzoeken van specifieke kunstuitingsvormen.
- Kijken, luisteren en ervaren van kunstuitingen
- Verslag doen van ervaringen met kunst
- Reflecteren op het kunstzinnige

Doelen:

Vakgericht:

De leerlingen leren:

- door het onderzoeken van de zeggingskracht van verschillende kunstdisciplines de eigen gevoelens uitdrukken, ervaringen vastleggen en vorm geven aan hun verbeelding.
- eigen kunstzinnige uitingen presenteren, alleen aan de docent of aan medeleerlingen.
- kijken naar beeldende kunst, ervaren van theater, filmvoorstelling, dans en luisteren naar muziek.
- verslag doen van hun eigen ervaringen of deel hebben aan kunst met visuele of auditieve middelen.
- mondeling of schriftelijk reflecteren op hun eigen kunstzinnige uitingen of die van anderen.

Ontwikkelingsgericht:

Een 10^e-klassers beleven zichzelf. Zij kunnen hun ervaringen met de wereld en zichzelf benoemen. Kunstzinnige expressie biedt een mogelijkheid om uiting te geven aan de eigen beleving en die van anderen te waarderen. Het is een middel om gevoelens te uiten en zichtbaar te maken met materialen, kleur, vorm, beweging, spel en woorden.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De docent geeft instructies waarna de leerlingen aan de slag kunnen gaan. De docent begeleidt het proces. De lessenserie begint met een presentatie of uitleg over de discipline/dimensie of technieken door de docent. Tijdens de lessenreeks zijn er presentaties van het gemaakte werk en deelt de leerling ervaringen van beleefde kunstuitingen of culturele activiteiten.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De theorie wordt klassikaal behandeld. De uitwerking tot een kunstzinnig eindproduct is individueel of in een groepsvorm en vakspecifiek. Grote verschillen worden hier zichtbaar.

AFSLUITING:

Beoordeling van kunstzinnige werk: SE

Theorie en onderzoek: SE

Cultuuractiviteit :Handelingsdeel

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Vanaf de 7^e klas wordt er gewerkt met materialen en diverse kunstzinnige uitingsvormen. De 10^e-klasser kan putten uit een reeks van ervaringen en het geleerde.

Het vak Houtbewerking wordt aangeboden in alle leerjaren, evenals Teken en; het vak Keramiek in de 8e klas, Metaal in de 9e klas; Toneel in alle leerjaren, evenals Muziek, Nederlands, Poëzie en Euritmie.

VAK: CKV

Leerjaar: 11

Vakles: KUP

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

In de ckv-opdrachten in de KUP-lessen van klas 11, havo-vwo-niveau verbreden en verdiepen de leerlingen hun kennis van kunstzinnige- en andere cultuuruitingen. Ze delen hun ervaringen in verslagvorm met de docent of als presentatie aan derden. Ook onderzoeken en verkennen de leerlingen de eigen productieve mogelijkheden binnen de vaklessen Tekenen, 2D/3D, Toneel, Muziek, en Dans.

Aan de orde komen:

- Vakspecifieke technieken
- Vakspecifieke materialen
- Vakspecifieke gereedschappen
- Produceren van kunst
- Eigen kunstzinnig werk presenteren
- Onderzoeken van specifieke kunstuitingsvormen.
- Kijken, luisteren en ervaren van kunstuitingen
- Verslag doen van kunstervaringen
- Reflecteren op het kunstzinnige

DOELEN:

VAKGERICHT De leerlingen leren:

- door het onderzoeken van de zeggingskracht van verschillende kunstdisciplines de eigen gevoelens uitdrukken, ervaringen vastleggen en vorm geven aan hun verbeelding.
- eigen kunstzinnige uitingen presenteren, alleen aan de docent of aan medeleerlingen.
- kijken naar beeldende kunst, ervaren van theater, filmvoorstelling, dans en luisteren naar muziek.
- verslag doen van hun eigen ervaringen of deel hebben aan kunst met visuele of auditieve middelen.
- mondeling of schriftelijk reflecteren op hun eigen kunstzinnige uitingen of die van anderen.

Ontwikkelingsgericht:

In de 11^e-klas ontstaat er een nieuwe verhouding tussen 'mijn wereld' en 'de wereld buiten mij'. Door zich te verdiepen in het werk van kunstenaars en hun werkwijze leren de leerlingen "grip" te krijgen op de wereld om hen heen.. De diverse en gevarieerde thema's waar ze kennis mee maken, bieden een bredere horizon; de hele wereld wordt daarbij betrokken.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De docent geeft instructies en leidt bezoeken aan een voorstellingen, concerten of exposities in, zodat de leerlingen gericht kunnen waarnemen. De docent begeleidt het proces. Tijdens de lessen is er ruimte voor reflectie, worden er presentaties gemaakt en delen de leerlingen ervaringen van beleefde kunstuitingen of culturele activiteiten.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De theorie wordt klassikaal behandeld. De uitwerking tot een kunstzinnige eindproduct is individueel of in een groepsvorm en vakspecifiek. Grote verschillen worden dan hier zichtbaar.

AFSLUITING:

Beoordeling van het kunstzinnige werk: SE

Theorie en onderzoek: SE

Cultuuractiviteit :Handelingsdeel

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Vanaf de 7e klas wordt er gewerkt met materialen en diverse kunstzinnige uitingsvormen. De 11^e-klasser kan putten uit een reeks van ervaringen en het geleerde.

Het vak Houtbewerking wordt aangeboden in alle leerjaren, evenals Teken en; het vak Keramiek in de 8e klas, Metaal in de 9e klas; Toneel in alle leerjaren, evenals Muziek, Nederlands, Poëzie en Euritmie.

VAK: Kunstgeschiedenis/CKV

Leerjaar: 12

Periode: Voorbereiding kunstreis

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE PERIODELESSEN:

In de periode Voorbereiding op de Kunstreis houden de leerlingen, havo-vwo-niveau, zich bezig met de plaatsen die bezocht zullen worden tijdens de kunstreis. Op die manier bereiden ze zich inhoudelijk voor. De kunstgeschiedenis uit de klassieke Oudheid (Rome), de Renaissance (Florence) en de hedendaagse kunst (Biënnale Venetië) passeren de revue. De periode hoort bij het CKV-programma. Ook de kunstreis zelf van twaalf dagen naar Italië is een onderdeel hiervan.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- de te bezoeken gebouwen en kunstwerken in Italië kennen
- een van kunstwerken of gebouwen te onderzoeken
- kunstreis 'dagboek' (dummy) bijhouden. Hiermee wordt een begin gemaakt.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

In de 12^e klas is de leerling aangekomen in het laatste leerjaar van de vrijeschool. Vragen over de toekomst, een studie, een tussenjaar komen in hen op en worden belangrijk. Hun blik is naar de wereld en de toekomst gericht. Tijdens de kunstreis vormen de 'biografiedagen' een belangrijk onderdeel. Hierin kijkt elke leerling terug op de kindertijd, jeugd en richten zij door middel van gesprek en spel hun blik op de toekomst. Samen met je klasgenoten de behandelde kunstwerken in het echt beschouwen, vormt het hoogtepunt van het jaar en hun tijd op school.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Door foto en video maken de leerlingen kennis met de te bezoeken plaatsen in Italië. Met gerichte opdrachten in hun dummy bereiden ze zich zo goed mogelijk voor op de dingen die komen gaan. In duo's kan een onderwerp worden onderzocht en gepresenteerd aan de groep.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De kunstreis wordt door elk op persoonlijke wijze beleefd en ervaren. Niet iedere leerling heeft evenveel belangstelling voor kunst. Het is de uitdaging voor de docent is om de leerlingen door gesprekken toch een verbinding te laten zoeken vanuit de eigen interesse.

AFSLUITING:

Dit onderdeel van de periode bevat een ckv-onderdeel dat als handelingsdeel met een voldoende moet worden afgesloten.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Kunstgeschiedenis – CKV – Kunst Algemeen – kunst beeldend/drama/dans/film

VAK: Kunst

Leerjaar: 9

Periode: Kunstbeschouwing

Niveau: vmbo-t

INHOUD VAN DE LESSEN:

Het leren beschouwen van kunst.

Er wordt geoefend in het beschouwen van (klassieke, moderne en hedendaagse) kunst en design om de functionaliteit, de aspecten van de voorstelling, de vormgeving en de culturele en/ of kunsthistorische context te kunnen benoemen en toelichten.

De periode kunstbeschouwing is onderdeel van het examentraject kunst.

De volgende onderwerpen komen aan bod:

Beeld beschouwende aspecten

Begrippenkennis die belangrijk is voor het beschouwen van kunst

Verschil tussen vormgeving en voorstelling

Vormgeving: De leerlingen leren tijdens deze periode de beeldende aspecten kleur, vorm, compositie / ordening, licht en ruimte toe te passen tijdens de theoretische uitleg en leren ze toe te passen tijdens verschillende oefeningen.

Voorstelling: Wat is er over de voorstelling te zeggen. De leerlingen maken aan de hand van zelf gekozen werken verschillende beschouwingen.

Verschil tussen autonome kunst en toegepaste kunst

De leerlingen geven verschillende kunstbeschouwing presentaties aan de hand van verschillende theoretisch en praktische oefeningen.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren kunst te beschouwen op alle punten die van belang zijn voor het CE kunstbeschouwing.

Ze leren een beschouwende houding aan te nemen en weten de beeldende aspecten toe te passen.

De leerlingen oefenen hun presentatievaardigheden zoals: houding, verstaanbaarheid en onderbouwing.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

“Kunstgeschiedenis is een spiegel voor de mensheid”

De 9e klasser staat aan het begin van een woelige periode. De kindertijd voorbij probeert de leerling zijn richting te bepalen. De groep heeft nog veel invloed, er is nog veel disbalans en onzekerheid. De vijftienjarige denkt nog in termen van zwart en wit; er is nog weinig nuance. Door het beschouwen van kunst in een andere tijd dan de onze, leert de puber de wereld vanuit een ander gezichtspunt te beschouwen. Leerlingen leren het werk van kunstenaars interpreteren en open te staan voor de context van de tijd waarin het werk gemaakt. Zo ontwikkelen zij een bewustzijn om open te staan voor andere opvattingen en zienswijzen en zo als mens genuanceerdere te worden in het denken over de wereld om hen heen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Leerlingen werken met een periodeschrift. Dit schrift is een belangrijk naslagwerk dat gebruikt kan worden in de 10e klas ter voorbereiding op het CE

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

De uitleg is klassikaal en het bespreken van de kunstbeschouwingen ook.

Verschillen krijgen ruimte in de presentaties, bij de keuze van het werk dat beschouwd wordt en in de uitwerking van de behandelde stof. Tekeningen/ kunstwerken, aanpak en uitwerking laten een grote diversiteit zien.

AFSLUITING:

Kunstbeschouwing SE

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Tijdens de kunst- praktijk lessen maken docenten ook gebruik van de begrippen tijdens het bespreken van het werk om zo het woordbegrip te stimuleren en te vergroten.

Tijdens de periode kunstbeschouwing maken de leerlingen kennis hoe (de westerse) kunst door de tijd heen vorm kreeg. Tijdens de periode worden belangrijke werken besproken.

VAK: Kunst

Leerjaar: 9

Periode: Kunstgeschiedenis

Niveau: alle niveaus

INHOUD VAN DE PERIODELESSEN:

In de periode maken de leerlingen kennis met de grote kunstperiodes van het oude Egypte tot aan de kunstenaars in de Barok. Ze worden zich bewust van de vraag waarom de mens eigenlijk kunst en beelden (wil) maken. De kunst van de mens is een spiegel van de tijd waarin hij leefde en nu leeft. De leerlingen houden zich bezig met de vraag hoe die mens in een bepaalde periode was en tot welke kunst dat heeft geleid.

Behandeld worden:

- Het oude Egypte (goden, piramides, beelden)
- Griekse oudheid (tempelbouw, zuilenorden, verschillende stijlen, contra posto)
- Romeinse oudheid (stedenbouw, triomfbogen, aquaducten)
- Het vroege christendom (iconen, Rome, Constantinopel)
- Renaissance (Vroeg- en hoog-Renaissance, Giotto, Michelangelo, Da Vinci)
- Barok (Rembrandt, Rubens)

DOELEN:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- per kunstperiode een aantal kenmerken noemen waaraan de kunst uit de periode te herkennen is
- bij elke periode een beschrijving geven van hoe de mens van die tijd in het leven/maatschappij stond of waardoor die mens gedreven werd
- de beeldtaal in kunstwerken verklaren in relatie tot de tijd waarin ze werden gemaakt
- begrippen hanteren als: vorm, compositie, lichtval, perspectief, contra-posto, dorische/korintische/ionische zuilen, timpaan/stylobaat/basement/kapiteel,

ONTWIKKELINGSGERICHT:

“Kunstgeschiedenis is een spiegel voor de mensheid”

De 9^e-klassers staan aan het begin van een woelige periode. De kindertijd is voorbij, nu proberen ze hun richting te bepalen. De groep heeft nog veel invloed, er is veel disbalans en onzekerheid.

De 15-jarige maakt voorzichtig kennis met de volwassenheid. De volwassenenwereld, de cultuur, heeft haar ontwikkeling zichtbaar gemaakt in o.a. de kunsten. De beeldende kunst biedt een mooi podium om ontwikkelingen in de mensheid te benoemen en te beleven. Kunstgeschiedenis is in die zin een inwijding in de volwassenheid. Thema's als vrijheid, waarheid, schoonheid, het goede en het kwade worden besproken. De 9^e-klasser kan zich optrekken aan idolen, maakt kennis met de grote meesters uit de kunstgeschiedenis. Deze behoefte de 'grote meesters' na te volgen wordt gevoed door de vele tekeningen die ze 'namaken'. De leerling wordt zich bewust van het feit dat de kunst die de mens in de verschillende periodes maakte, altijd een spiegel is van de tijd waarin hij leefde. In de verschillende biografische verhalen van grote kunstenaars kunnen de leerlingen hun eigen mens-zijn spiegelen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

Leerlingen luisteren naar verhalen en bekijken beeldmateriaal op het digibord. Ze werken teksten, tekeningen en opdrachten uit in een periodeschrift.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Leerlingen kiezen hun 'meester' werken om na te tekenen uit het vele beeldmateriaal. Naar eigen vermogen wordt het periodeschrift vormgegeven. Daarbij wordt ook regelmatig samengewerkt, tips en tops gegeven en van elkaar geleerd. De tijd die aan het schrift wordt besteed, verschilt per leerling. Bij de eisen die aan het periodeschrift worden gesteld, houdt de docent rekening met de capaciteiten van de leerling.

AFSLUITING:

De periode wordt afgesloten met een proefwerk. De vragen in het proefwerk zijn een afspiegeling van de behandelde onderwerpen en bevatten ook altijd een nieuw element (inzichtvragen/bronvragen).

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Geschiedenis – levensbeschouwelijke vakken – filosofie – Nederlands

VAK: Kunst Theorie

Leerjaar: 10

Periode: Kunstgeschiedenis

Niveau: Ambachtelijke stroom

INHOUD VAN DE LESSEN:

De leerlingen werken aan verschillende onderdelen van het vak. Deze staan in relatie tot de eindtermen van het vak en tot het centrale examen. In de vakles wordt aandacht besteed aan de beelden begrippen, de beschouwelijke houding van leerlingen en de algemene kennis over kunst.

De volgende onderwerpen komen aan bod:

- Beschouwing
- Begrippen kennis
- Oefenvragen uit examens
- Presentatie vaardigheden

- Leren verschillende kunstenaars kennen (klassieke, moderne en hedendaagse)

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- Te kijken naar kunst en er een beschouwing over schrijven vrij van oordeel
- De beeldende aspecten kennen aan de hand van praktische oefeningen
- De beeldende begrippen toe te passen in kunstbeschouwingen
- Het lezen en begrijpen van examenvragen

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De leerlingen leren dat het belangrijk is om precies en zorgvuldig te zijn in wat ze zien in een kunstwerk. Waar is het van gemaakt en wat zou een kunstenaar er mee willen zeggen. Ze maken kennis met verschillende zienswijze. Ze leren over de zeggingskracht van kunst en het in de context van de tijd en plaats waar het gemaakt is te plaatsen. Door naar kunst te kijken en aan de hand van de beeldende begrippen leren de leerlingen om hun denken te ordenen. Ze leren onderscheid maken tussen beschouwen en oordelen. Ook verdiepen ze zich in de gedachtegangen van kunstenaars.. Dit vraagt om terughouding en leert de leerling om goed en onbevangen naar anderen te 'luisteren'. Leerlingen in de 10 klas worden wakker in de werkelijkheid van nu en leren kritisch te kijken naar wat anderen vertellen. Door ze zich met kunst van aan een thema gerelateerd aan hun belevingswereld te verbinden leren leerlingen zich te verplaatsen in een ander.

WERKWIJZE IN DE LESSEN

De leerlingen werken met het boek Kunst Actief.

Ook hebben ze een eigen schrift dat ze gemaakt hebben in de 9^e klas.

De lessen zijn deels plenair tijdens de theoretische uitleg. De verschillende kunstbeschouwingsopdrachten zijn individueel of in tweetallen.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Aan de theorie wordt klassikaal gewerkt. Ook worden de opdrachten klassikaal nagekeken.

Verschillen komen tot hun recht bij de presentaties van de kunstbeschouwingen.

AFSLUITING:

Drie maal SE tijdens de toets-weken en handelingsdelen (vier CKV verslagen)

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Samen met de praktijk lessen word er naar het examen toe gewerkt.

De thema's die behandeld worden tijdens de theorie worden tijdens de praktijk lessen toegepast in een eigen autonoom werk

De leerlingen maken de keuze tussen handvaardigheid, tekenen of textiel praktijk lessen en doen daar praktijkexamen in (CPE). De vak specifieke begrippen worden tijdens de praktijklessen geoefend met praktijk oefeningen.

VAK: Kunstgeschiedenis

Leerjaar: 11

Periode: Beelden van de Nieuwe Tijd

Niveau: havo

INHOUD VAN DE PERIODELESSEN:

In de periode Beelden van de Nieuwe Tijd in het 11^e leerjaar, niveau havo5, beginnen we met de kunstgeschiedenis in de Romantiek, waarin een grote verandering plaatsvindt wat betreft de rol en positie van de kunstenaar. Het Neo-classicisme, waar het verstand en de rede de boventoon voerden, maakt plaats voor de Romantiek, waar het gevoelsleven weer volop de ruimte krijgt. De kunstenaar verandert van iemand die vastzit aan regels en controle van buitenaf naar een individueel opererend persoon die van binnenuit vorm geeft en zijn eigen keuzes maakt. Verschillende schilders en hun werken worden bestudeerd tot en met het ontstaan van de moderne kunst aan het begin van de 20^e eeuw. Dan wordt tenslotte nog een stap gemaakt naar onze moderne tijd met zijn beeldcultuur. Het ontstaan van fotografie en film kan hiervoor een uitgangspunt zijn.

Behandeld worden:

- Schilders uit de periode van de Romantiek (Turner, C.D.Friedrich, De Goya, De Géricault)
- Schilders uit het Realisme (Millet)
- Het ontstaan van het impressionisme (Monet, Manet, Degas, Cézanne)
- Het post-impressionisme (Van Gogh, Cézanne)
- De eerste modernisten (expressionisme, kubisme, surrealisme, Dadaïsme)
- De uitvinding van fotografie/film
- Beelden uit onze eigen tijd.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren

- de verschillen te benoemen tussen het Neo-classicisme en Romantiek in maatschappij en de weerslag daarvan in de kunst
- Een aantal beroemde kunstwerken beschouwen in relatie tot de periode waarin ze zijn gemaakt.
- Kenmerken van het realisme als kunststroming kennen
- Kenmerken van het impressionisme kennen
- Korte biografieën van enkele kunstenaars kennen
- Veranderingen van de positie van de kunstenaar (het romantische imago) kennen
- Het leven en enkele werken van Vincent v. Gogh kennen
- Kenmerken van een aantal bekendste stromingen uit het modernisme kennen
- Uitvinding van de fotografie/film (Muybridge) kennen
- Hun mening vormen aan de hand van stellingen over kunst

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 11^e-klassers leven sterk in hun gevoelswereld en kunnen deze heftigheid soms nauwelijks de baas. De verstands-gemoedsziel doet zijn best, maar het lukt vaak nog niet om al die heftigheid aan te sturen, de baas te zijn. Uiteindelijk gaan ze wel de stap maken van voelen naar denken, van de emotie naar de ratio. De mens in de Romantiek zou je als die puber kunnen zien: heftig levend in al zijn gevoelens, zwijmelend, sentimenteel, terugverlangend naar vroeger toen alles nog puur en eenvoudig was. Hieraan kan de leerling zich spiegelen. Dan komt het realisme met zijn waarheid en echtheid. Uiteindelijk maakt ook de mens in het tijdperk van de 19^e naar de 20^e eeuw een heftige ontwikkeling door. In het modernisme maakt hij zich totaal los van bestaande regels en conventies. Hij

gaat zelf nadenken en vormgeven; totaal gericht op de toekomst. Een ideale maakbare maatschappij moet er ontstaan! De leerling van de 11^e-klas kan zich herkennen in deze beweging: van kunstenaars die zich voegen naar de regels van buitenaf, naar de zelf scheppende kunstenaar, van binnenuit.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerlingen luisteren naar de verhalen/biografieën over kunstenaars, zien er films over. In een periodeschrift maken zij hierover verslagen, tekenopdrachten in verschillende stijlen en schrijfpdrachten. Soms kan een presentatie worden gegeven over een bestudeerde kunststroming.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

In deze periode gaat het onder andere over oordeelsvorming en het vormen van een eigen mening. Gesprekken of opstellen over kunst of stellingen worden steeds persoonlijker. De leerlingen werken naar eigen kunnen en mogelijkheden in hun periodeschrift. Zij kunnen ook van elkaar leren en elkaar inspireren door elkaars werk en elkaars kwaliteiten te zien en te erkennen.

AFSLUITING:

Deze periode bevat een CKV onderdeel (theorie-opdracht) in de vorm van een handelingsdeel. Dit handelingsdeel moet met een voldoende worden afgesloten (schrijfpdracht n.a.v. een zelf gekozen stelling).

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Geschiedenis – periode Romantic Poets (Engels) - Nederlands

VAK: Kunstgeschiedenis

Leerjaar: 11

Periode: Beelden van de Nieuwe Tijd

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE PERIODELESSSEN:

In de periode Beelden van de Nieuwe Tijd in het 11^e leerjaar, niveau havo4/vwo5, beginnen we met de kunstgeschiedenis in de Romantiek, waarin een grote verandering plaatsvindt wat betreft de rol en positie van de kunstenaar. Het Neo-classicisme, waar het verstand en de rede de boventoon voerden, maakt plaats voor de Romantiek, waar het gevoelsleven weer volop de ruimte krijgt. De kunstenaar verandert van iemand die vastzit aan regels en controle van buitenaf naar een individueel opererend persoon die van binnenuit vorm geeft en zijn eigen keuzes maakt. Verschillende schilders en hun werken worden bestudeerd tot en met het ontstaan van de moderne kunst aan het begin van de 20^e eeuw. Dan wordt tenslotte nog een stap gemaakt naar onze moderne tijd met zijn beeldcultuur. Het ontstaan van fotografie en film kan hiervoor een uitgangspunt zijn.

Behandeld worden:

- Schilders uit de periode van de Romantiek (Turner, C.D.Friedrich, De Goya, De Géricault)
- Schilders uit het Realisme (Millet)
- Het ontstaan van het impressionisme (Monet, Manet, Degas, Cézanne)
- Het post-impressionisme (Van Gogh, Cézanne)
- De eerste modernisten (expressionisme, kubisme, surrealisme, Dadaïsme)
- De uitvinding van fotografie/film
- Beelden uit onze eigen tijd.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren

- de verschillen te benoemen tussen het Neo-classicisme en Romantiek in maatschappij en de weerslag daarvan in de kunst
- Een aantal beroemde kunstwerken beschouwen in relatie tot de periode waarin ze zijn gemaakt.
- Kenmerken van het realisme als kunststroming kennen
- Kenmerken van het impressionisme kennen
- Korte biografieën van enkele kunstenaars kennen
- Veranderingen van de positie van de kunstenaar (het romantische imago) kennen
- Het leven en enkele werken van Vincent v. Gogh kennen
- Kenmerken van een aantal bekendste stromingen uit het modernisme kennen
- Uitvinding van de fotografie/film (Muybridge) kennen
- Hun mening vormen aan de hand van stellingen over kunst

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 11^e-klassers leven sterk in hun gevoelswereld en kunnen deze heftigheid soms nauwelijks de baas. De verstands-gemoedsziel doet zijn best, maar het lukt vaak nog niet om al die heftigheid aan te sturen, de baas te zijn. Uiteindelijk gaan ze wel de stap maken van voelen naar denken, van de emotie naar de ratio. De mens in de Romantiek zou je als die puber kunnen zien: heftig levend in al zijn gevoelens, zwijmelend, sentimenteel, terugverlangend naar vroeger toen alles nog puur en eenvoudig was. Hieraan kan de leerling zich spiegelen. Dan komt het realisme met zijn waarheid en echtheid. Uiteindelijk maakt ook de mens in het tijdperk van de 19^e naar de 20^e eeuw een heftige ontwikkeling door. In het modernisme maakt hij zich totaal los van bestaande regels en conventies. Hij gaat zelf nadenken en vormgeven; totaal gericht op de toekomst. Een ideële maakbare maatschappij moet er ontstaan! De leerling van de 11^e-klas kan zich herkennen in deze beweging: van kunstenaars die zich voegen naar de regels van buitenaf, naar de zelf scheppende kunstenaar, van binnenuit.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerlingen luisteren naar de verhalen/biografieën over kunstenaars, zien er films over. In een periodeschrift maken zij hierover verslagen, tekenopdrachten in verschillende stijlen en schrijfpdrachten. Soms kan een presentatie worden gegeven over een bestudeerde kunststroming.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

In deze periode gaat het onder andere over oordeelsvorming en het vormen van een eigen mening. Gesprekken of opstellen over kunst of stellingen worden steeds persoonlijker. De leerlingen werken naar eigen kunnen en mogelijkheden in hun periodeschrift. Zij kunnen ook van elkaar leren en elkaar inspireren door elkaars werk en elkaars kwaliteiten te zien en te erkennen.

AFSLUITING:

Deze periode bevat een CKV onderdeel (theorie-opdracht) in de vorm van een handelingsdeel. Dit handelingsdeel moet met een voldoende worden afgesloten (schrijfpdracht n.a.v. een zelf gekozen stelling). Er wordt een periodeschrift gemaakt en met een letter beoordeeld.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Geschiedenis – periode Romantic Poets (Engels) - Nederlands

VAK: Kunstgeschiedenis/CKV

Leerjaar: 12

Periode: modernisme/postmodernisme

Niveau: havo/vwo

INHOUD VAN DE PERIODELESSEN:

In de periode Modernisme/Postmodernisme in het 12^e leerjaar, niveau havo/vwo sluiten de lessen aan op de voorgaande periode in het 11^e leerjaar. In deze periode verdiepen de leerlingen zich in de kunstgeschiedenis vanaf WOII. De kunst van bv Cobra, de Amerikaanse expressionisten, Minimal art, Performance kunst en mixed media kunnen aan de orde komen. Er wordt teruggegrepen op de ervaringen in de kunstreis, waarbij de Biënnale van Venetië kan zijn bezocht. Hedendaagse kunst in ons postmodernistische tijdperk wordt bekeken en geanalyseerd. Kenmerken van het postmodernisme worden tegenover het modernisme gezet. We filosoferen over de grote vraag: *Wat is kunst en wie bepaalt dit?*

DOELEN:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- het werk kennen uit een aantal stromingen van na WOII: Amerikaans abstract expressionisme, minimalisme, pop Art
- verschillende nieuwe uitingsvormen van kunst kennen als performance kunst, installatie, happenings, interactieve kunst
- aan de hand van kunstwerken een mening te vormen op basis van geleerde kennis
- een aantal verschillen noemen tussen het modernisme en het postmodernisme op het gebied van beeldende kunst, architectuur en massacultuur.
- op basis van de kenmerken van het postmodernisme zelf een postmodern werk(je) maken

ONTWIKKELINGSGERICHT:

Deze periode is zowel ontwikkelingsstof als examenstof. Het samen bekijken en bespreken van moderne kunst en de allernieuwste ontwikkelingen op dit gebied is een gedeeld avontuur. Er is op een gelijkwaardig niveau veel om over te discussiëren en te analyseren. De 17/18-jarige krijgt meer zelfstandigheid en vertrouwen in zichzelf en zicht op de eigen kwaliteiten en idealen. De vraag naar het wezen der dingen wordt belangrijker. De vraag *Wat is waar?* is een wezenlijke wanneer de leerlingen in de 12^e klas zijn aangekomen. Meer dan ooit dringt deze vraag zich aan hen op. In de kunst wordt deze vraag in het modernisme net zo gesteld. Ook in onze huidige, postmoderne tijd zoekt de mens in kunst en maatschappij naar antwoorden. Aan de verschillende kunstenaars kan de 12^e klasser zich op dit gebied spiegelen.

WERKWIJZE IN DE LESSEN De leerlingen:

- bekijken afbeeldingen en videofragmenten en luisteren naar muziek.
- lezen teksten en maken hierover vragen en opdrachten, Individueel, in tweetallen of in groepsverband.
- kiezen een eigen te bestuderen onderwerp. Zij houden hier in tweetallen een presentatie over en maken – individueel - een werkstuk.
- maken lesaantekeningen, vragen en tekenopdrachten in het periodeschrift.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

In deze periode zijn onder andere oordeelsvorming en het vormen van een eigen mening belangrijke ontwikkelingen. Gesprekken of opstellen over kunst of stellingen worden steeds persoonlijker. Leerlingen werken naar eigen kunnen en mogelijkheden in hun periodeschrift. Zij kunnen ook van

elkaar leren en elkaar inspireren door elkaars werk en elkaars kwaliteiten te zien en te erkennen. De leerling heeft geleerd de eigen gevoelens te hanteren en kan zo tolerant en sociaal-empathisch functioneren binnen de klas. De docent neemt de rol van gespreksleider/coach aan om iedere leerling de ruimte te geven die voor zowel de groep als de individuele leerling pedagogisch gezond is.

AFSLUITING:

Eindtoets op havo- en vwo-niveau

Presentatie in tweetallen

Werkstuk in tweetallen

Het periodieschrift geeft inzicht in het leerproces van de leerling en de manier waarop de leerling zich individueel met de lesstof heeft verbonden. Het biedt de leerling ook ruimte voor eigen expressie.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Kunst beeldend – dans – toneel – film – fotografie

Kunst Algemeen (KUA)

VAK: Kunst Algemeen

Leerjaar: 11/12

Vakles

Niveau: havo

INHOUD VAN DE LESSEN:

Tijdens de lessen Kunst Algemeen in het 11^e leerjaar (havo5/vwo5) werken de leerlingen met de methode De Bespiegeling. We behandelen verschillende kunstdisciplines in hun maatschappelijke samenhang door de tijd heen. Voor het havo-niveau zijn twee onderwerpen verplicht. Een derde onderwerp wisselt om de twee jaar. Deze onderwerpen zijn te vinden in het PTA en in de syllabus van het betreffende schooljaar.

De volgende onderwerpen worden behandeld:

- H 8 Cultuur van het Moderne
- H. 9 Postmodernisme en massacultuur

DOELEN:

VAKGERICHT

De leerlingen leren:

- het verschil tussen vormgevings- en voorstellingsaspecten noemen (kunst beschouwen) in relatie tot het kunstobject/kunstvorm
- een breed scala aan begrippen kennen in relatie tot de verschillende kunststromingen.
- de vormgevingsaspecten kennen en deze toepassen bij het beschouwen van een kunstwerk.
- een beeld schetsen van de mens en de maatschappij in een bepaalde tijd aan de hand van de kunst, in verschillende kunstdisciplines.
- vanuit verschillende invalshoeken (met verschillende 'brillen') op kunst reflecteren. De invalshoeken zijn: religie/esthetica/vermaak/opdrachtgever en politiek/wetenschap en techniek /intercultureel.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

Kunst Algemeen is een examenvak. De 18-jarige leerlingen zijn inmiddels in staat om al denkend en analyserend te werk te gaan. Ze oefenen zich steeds weer in het zich verplaatsen in andere standpunten; anders dan hun eigen. Telkens oefenen ze zich in het beschouwen van kunst vanuit een

ander perspectief, vanuit een andere tijd met andere normen en waarden. Dit maakt het denken flexibel en beweeglijk. Dit flexibele en beweeglijke denken helpen hen in de toekomst zich in de maatschappij staande te houden en zich op zijn eigen manier met de wereld te verbinden.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

In de lessen Kunst Algemeen wordt gewerkt met een methode, De Bespiegeling, bestaande uit een theorieboek en een werkboek. Voorts wordt er veelal beeldmateriaal, video en film, vertoond. Soms worden praktischer opdrachten gedaan (tekenopdrachten, groepsopdrachten, presentaties enz.)

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Afhankelijk van de samenstelling van de groep kan worden gedifferentieerd naar tempo en belangstelling. Er kunnen keuze-onderwerpen worden aangeboden, werkstukken gemaakt en presentaties gedaan van eigen voorkeuren (kunstdisciplines). De mogelijkheid van het zelf maken van keuzes helpt de motivatie bevorderen.

AFSLUITING:

Ieder hoofdstuk wordt afgesloten met een voortgangstoets. Zo kunnen de leerlingen zelf bepalen waar nog hiaten zitten. Alleen het CE telt mee voor 50%. De andere helft van de beoordeling wordt gevormd door het praktijkcijfer voor Kunst.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

Kunst beeldend/film/dans/toneel/muziek

VAK: Kunst Algemeen

Leerjaar: 12

Vakles

Niveau: vwo

INHOUD VAN DE VAKLESSEN:

Tijdens de lessen Kunst Algemeen, niveau vwo, werken de leerlingen met de methode De Bespiegeling. We behandelen verschillende kunstdisciplines in hun maatschappelijke samenhang door de tijd heen. Voor het vwo-niveau zijn twee onderwerpen verplicht. Een derde en vierde onderwerp wisselt om de twee jaar. Deze onderwerpen zijn te vinden in het PTA en in de syllabus van het betreffende schooljaar.

De volgende onderwerpen worden in ieder geval behandeld

- de cultuur van het moderne in de eerste helft van de twintigste eeuw
- de massacultuur vanaf 1950.

DOELEN:

VAKGERICHT:

De leerlingen leren:

- de belangrijkste termen en begrippen hanteren uit de kunstdisciplines beeldende vormgeving, dans, drama en muziek.
- informatie over kunst en cultuur herkennen, benoemen en toepassen om verbanden aan te geven
- bij het reflecteren bronnenmateriaal op een adequate wijze hanteren
- overeenkomsten en verschillen noemen en beargumenteren met betrekking tot het beschouwingsapparaat bij de vier kunstdisciplines
- aangeven met welke visies, doelen, middelen en inhouden de kunsten religieuze en/of levensbeschouwelijke uitgangspunten vertolken.
- aangeven welke ideeën over schoonheid in kunst en kunstwaardering een rol spelen
- aangeven welke invloed opdrachtgevers en politieke ideeën hebben op de rol en de inhoud van kunst en op de positie van de kunstenaar.
- aangeven hoe vorm en inhoud bepaald worden door de vermaaksfuncties van kunst in relatie tot het daarbij betrokken publiek.
- aangeven hoe kunst en wetenschap en techniek op elkaar inwerken.
- aangeven hoe westerse en niet-westerse kunst en cultuur elkaar wederzijds beïnvloeden.

ONTWIKKELINGSGERICHT:

De 11^e- en 12^e-klassers leren de ontwikkeling van de laatromantische kunstenaar tot de 20^e-eeuwse denker kennen. Het conceptuele denken ontwaakt bij de leerlingen, evenals bij kunstenaar.

De Romantiek sluit goed aan bij de emotionele gevoeligheid en sentimenten van de leerling. Waarbij de Romantische kunstenaars nog de zichtbare werkelijkheid verbeelden, komt er in de 20^e eeuw een omslag naar de abstractie in de kunst. Deze conceptuele manier van denken vinden leerlingen vaak nog lastig om zich ermee te verbinden.

De ontwikkeling van de film en het ontstaan van de avant-garde kunst sluit aan bij de leeftijd. Het verzet tegen de traditie spreekt tot de verbeelding. Ook de opkomst van nieuwe media en de popmuziek wordt herkend.

In de lessen heerst een groots mogelijke wijdsheid en overzichtelijkheid, zodat de leerling een

totaalbeeld krijgt van de mens, de kunstenaar, in relatie met de wereld. Hierdoor vindt er ook een afweging plaats van eigen tegenover andermans normen en waarden.

WERKWIJZE IN DE LESSEN:

De leerling noteert aantekeningen, vragen en opdrachten in een aantekenschrift.

De leerlingen bekijken afbeeldingen, videofragmenten en luisteren naar muziek. De leerlingen lezen hier teksten over en maken hier vragen en opdrachten bij. Dit kan Individueel zijn, in tweetallen of in groepsverband.

De leerlingen lezen de desbetreffende hoofdstukken in De Bespiegeling.

De leerlingen maken aan de hand van een paragraaf in groepsverband een presentatie. De leerlingen bestuderen hieraan voorafgaand het onderwerp.

De leerlingen oefenen met examenvragen.

OMGAAN MET VERSCHILLEN:

Afhankelijk van de samenstelling van de groep kan worden gedifferentieerd naar tempo en belangstelling. Er kunnen keuzeonderwerpen worden aangeboden, werkstukken gemaakt en presentaties gedaan van eigen voorkeuren (kunstdisciplines). De mogelijkheid van het zelf maken van keuzes helpt de motivatie bevorderen.

AFSLUITING:

- VGT: onderwerp 1
- VGT: onderwerp 2
- Schriftelijk Examen Kunst Algemeen (telt 50% mee)

Het cijfer voor het schriftelijke examen gaat samen met het cijfer voor Kunstpraktijk. Tezamen vormen ze het eindcijfer van Kunst.

Het CSE cijfer voor Kunst Algemeen telt mee voor het gemiddelde van de leerling.

VAKOVERSTIJGENDE SAMENHANGEN:

- Nederlands periode Romantiek 9^e klas.

- Geschiedenis

Periode Industrialisatie, 8e klas

Periode Verlichting & Revolutie, 9e klas

Periode Oude Culturen, 10e klas

Vaklessen Geschiedenis, 11e klas:

Republiek, Wereldoorlogen I en II, en de moderne geschiedenis

- De praktijkvakken Kunst:

Beeldend - schilderen, tekenen en het werken in 3D

Muziek - periode Muziekgeschiedenis

Dans - verschillende stijlen dans

Drama - verschillende stijlen theater

Bij deze vier praktijkvakken leren de leerlingen dezelfde disciplines kennen die worden behandeld tijdens de lessen Kunst Algemeen. Die bieden de leerlingen een compleet beeld, vanuit zowel de praktijk als de theorie gezien.

Dit leerplan is geschreven door:

Kunst theoretisch:

Mariska van der Knaap, Hellen Scheepers, Luis Lisboa, Laura Beuger

Kunst praktisch:

Jasmijn Endenburg, Hellen Scheepers, Jeffrey Mayer, Niels Raven, Marielle Dijkstra, Maja Jawor, Sacha van der Mast, Rinske Kreukniet, Leonie Warrens, Jan Putkamer, Lonneke Kloet, Luis Lisboa